SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 37
1/2022
15. január 2022

Cena 0,80 €

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845 VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

SLOVO O SLOVENSKU

Zažívame nezávideniahodný začiatok nového roka 2022. V tieni extrémne šíriacej sa mutácie nového variantu koronavírusu omikron, neutíchajúcich politických šarvátok, zdražovania všetkých druhov energií, enormne vysokej inflácie, delenia Slovákov na očkovaných a neočkovaných a z toho vyplývajúcej stúpajúcej nevraživosti, ba až agresivite medzi ľuďmi, je slovenská spoločnosť najnovšie konfrontovaná s návrhom Dohody o spolupráci v oblasti obrany medzi vládou Slovenskej republiky a USA. Ide o možnosť využívania dvoch slovenských vojenských letísk Sliač a Kuchyňa, ako aj iných zariadení či priestorov na vojenské ciele Američanov počas najbližších jedenástich rokov bez nájomného. Američania zato zainvestujú do vojenskej infraštruktúry sto miliónov dolárov.

My Slováci si ešte veľmi dobre pamätáme na dočasnú „bratskú pomoc“ sovietskych vojsk po potlačení reformných snáh dubčekovcov v roku 1968. Z dočasnej pomoci boli napokon dve dlhé desaťročia. Zastavili demokratizačné reformy, nasmerovali režim do temných období normalizácie a vážne narušili slovensko-ruské vzťahy (aj keď išlo o sovietsku pomoc) na oficiálnej štátnej, ale i ľudskej úrovni. Počas normalizácie azda žiaden Slovák, okrem zarytých komunistov, nevyriekol dobrého slova, keď autom alebo vlakom prechádzal okolo vojenského letiska Sliač pri Zvolene. A sovietski vojaci po sebe zanechali na Slovensku aj nejednu ekologickú záťaž. Tak nám dvadsať rokov pomáhali...

Po nežnej revolúcii netrvalo dlho sovietski vojaci sa porúčali domov. Všetci, okrem niektorých komunistov, sme sa tešili. A práve na tridsaťročné výročie odsunu sovietskych vojsk nás oslovili Američania, aby sme zdieľali ich vojenské „obranné“ aktivity. V rámci pripomienkového konania tejto dohody vzniesli slovenské štátne orgány a dotknuté inštitúcie sedemdesiat pripomienok. Presnú polovicu Generálna prokuratúra SR s tým, že navrhla odmietnutie dohody ako celku. To, samozrejme, pobúrilo slovenský liberálny mainstream.

Pamäť národa nik neoklame. Ponaučenie zo sovietskej bratskej pomoci je historickým mementom. Preto verme, že novodobí slovenskí demokrati nezradia svoj národ tak ako pred päťdesiatimi štyrmi rokmi komunisti biľakovského typu.

Maroš SMOLEC,
šéfredaktor SNN

NEOGRAFIA
www.neografia.sk
R - 2022001

SO SUVERENITOU SA NEOBCHODUJE!

Fotografia: Jaroslav NOVÁK, TASR

Zabudli sme na štátny sviatok str. 2
M. GEŠPER: Matica proti protivenstvám str. 6
Literárna príloha OROL TATRANSKÝ str. 7–11

TRI OTÁZKY PRE: Hanu KOŠKOVÚ, poetku a vnímavú detskú spisovateľku

Detského čitateľa spisovateľ neoklame

● V týchto dňoch vám vyšla kniha vo Vydavateľstve Matice slovenskej pod názvom Kde pršia dáždniky. Je určená detskému čitateľovi. Kde ste hľadali inšpiráciu?

Čoraz častejšie sa vyskytujú u školákov poruchy učenia. Dokonca aj moja vnučka je dyskalkulička. Nejde jej matematika. Je to vrodená porucha a obmedzuje ju to. No aj iné poruchy som „zmapovala“ v spomínanej knižke. Dyslexiu – poruchu čítania, dysgrafiu – poruchu písania a ďalšie. Takisto ako autista nemôže za svoje nefunkčné správanie, aj títo žiaci majú doživotný hendikep. V iných predmetoch excelujú. A sú výbornými žiakmi. V knihe som v jednotlivých príbehoch naznačila s humorom aj východiská z týchto ich problémov.

● Venujete sa písaniu poézie a povestí. Je ľahšie písať pre deti ako pre dospelých?

Písanie je pre mňa radosť. O to viac, keď píšem pre deti. No nejde to bez dlhých hodín práce, kým nevznikne konečná podoba knižky. Každý príbeh si vyžaduje od autora sústredenosť, poznanie, vniknutie do problematiky. Mne pomohlo to, že moja vnučka vždy, keď prišla domov zo školy, hovorila o zážitkoch, o svojich spolužiakoch a podobne. Bola to inšpirácia. Pred očami sa mi premietali jednotlivé scény. A pre koho sa mi lepšie píše? Myslím si, že deti sa nedajú podvádzať. Odhalia vašu úprimnosť skôr, ako si myslíte.

● Vydavateľstvo Matice slovenskej si dalo záležať aj na ilustráciách v knihe...

Ilustrácie sú zosúladené s príbehmi a sú nádherné. Dokážu pozdvihnúť aj text a vedia ho urobiť viditeľnejší. Knihu ilustroval Miroslav Regitko. Prvé mi ilustroval Mlynárske povesti, ktoré boli ocenené ako najkrajšia kniha pre deti za zimu 2019 v Bibiane. Ilustrácie sú príťažlivé, nekonvenčné a určite zaujmú. Na vydaní knihy sa podieľali aj sponzori. Bez nich by nebola na svete, pretože Fond na podporu umenia pridelil vydavateľovi minimum financií. O peripetiách pri vydávaní kníh v súčasnosti by mnohí autori vedeli veľa hovoriť. Vydáva sa množstvo zbytočných knižiek a tie s edukačným zámerom sa k čitateľovi často ani nedostanú. Ďakujem Matici slovenskej a všetkým, ktorí knihu dotvorili do takej podoby, akú má.

Zhovárala sa : Eva SISKOVÁ
Foto: archív autorky

ISSN 0862-8823
01
9 770862 882007

V SNN 2/2022 SI PREČÍTATE

Najbližšie vydanie Slovenských národných novín 2 vyjde s dátumom 29. január 2022
- Slovenský tradičný hudobný nástroj cimbal obsahuje v sebe dvadsaťdva duší
- V metropole východu umučili a popravili nyilašiovci vyše päťsto židovských občanov

Vratká vnútropolitická situácia, kolaps slovenskej kultúry a pandémia

Čo prinesie rok 2022 Slovensku

Ivan BROŽÍK – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Koaliční politici akosi pozabudli, že Slovenská republika oslávila prvého januára svoje dvadsiate deviate narodeniny. Pred budovou parlamentu ani pred Bratislavským hradom neviali tento deň štátneho sviatku slovenské zástavy. Odborníci na protokol to považujú za vážne zlyhanie. Národná rada zareagovala, že zástavy nevyvesila pre veterné počasie. Najskôr nato však zabudli...

Ani prezidentka Z. Čaputová či predseda vlády E. Heger vo svojich novoročných prejavoch nevyzdvihli výrazne vznik našej štátnosti. Štátnosť považujú za niečo prirodzené. Pred tridsiatimi rokmi to však až také jednoduché pre Slovákov nebolo. Preto by si štátni činitelia mali tento štátny sviatok pripomínať a patrične ho osláviť. Nateraz to skôr vyzerá tak, že dôvod na oslavu nemajú. Príčiny sú slovenskej verejnosti neznáme.

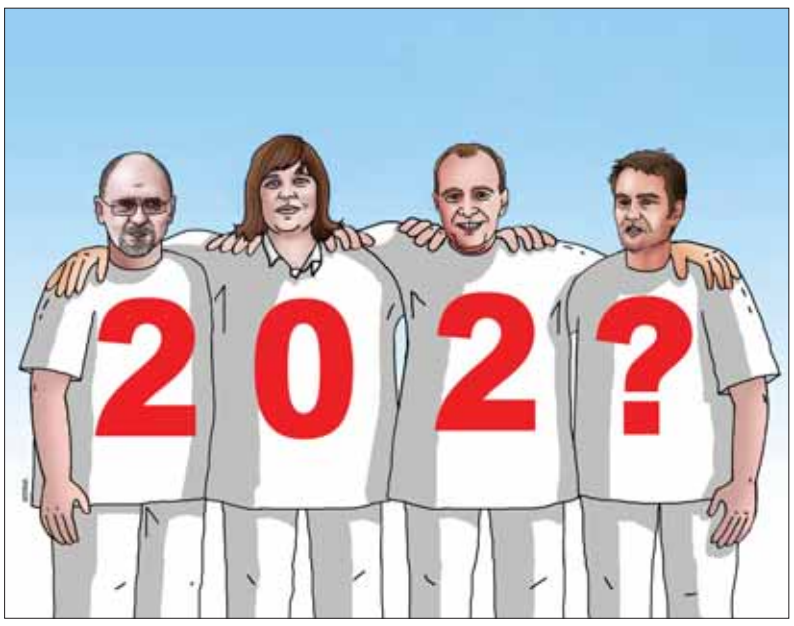

■ POLITICKÁ ORIENTÁCIA

Na rok 2022 nie sme práve najlepšie pripravení. Po dvoch rokoch pandémie, narastajúceho schodku v štátnom rozpočte, pri klesajúcom výkone ekonomiky, inflácii a raste cien energetických vstupov – ak nie priam v obave o nedostatok energií – by to chcelo naozaj dobrých manažérov štátu, ktorí nám nateraz vo verejnom živote chýbajú.

Diplomacia Slovenskej republiky rázne opustila už roky tradičnú vyváženú zahraničnú politiku. Kým doteraz sme sa zameriavali na hľadanie rozumnej spolupráce s každým, pri súčasnej vláde vidíme na jednej strane nevraživosť až fóbiu k Moskve, na druhej strane ponížené nadbiehanie Washingtonu. V ekonomickej oblasti nás tento trend zruinuje, v obranno-vojenskej vystavuje obrovskému riziku a v medzinárodnej diplomacii zosmiešni. Nič iné nezískame tým, čo predvádza v súčasnosti rezort diplomacie, lebo vládnuca koalícia má úplne iné domáce problémy, ako sa zaoberať zahraničnou politikou.

■ ZAMLČIAVANIE

Opäť treba použiť slovné spojenie „ešte nikdy“. Ešte nikdy totiž na Slovensku nebola verejná mienka taká manipulovaná, tak propagandisticky modelovaná. Ešte nikdy sa u nás – vari ani za socializmu – nepotláčali názory oponentov moci tak tvrdo ako pod touto vládou. Ruší sa kultúra – verejný hlas, rušia sa doteraz nezávislé mediálne tituly, zavádza sa snaha cenzurovať internet a nariaďuje sa z pozície vládou plateného mainstreamu doktrína takzvanej jedinej tolerovanej pravdy. Veľmi razantne to podporuje najmä vládna ministerka spravodlivosti M. Kolíková. Ministerstvo kultúry by sa mohlo tiež viac starať o slovenskú kultúru, ktorá reálne kolabuje.

Aj špeciálny prokurátor D. Lipšic vykonáva vo svojom úrade nadprácu. Dáva celkom bez zábran najavo, že nezastupuje inštitúciu štátu, ale úrad šerifa niekde na divokom západe pred stovkami rokov. Otvorený boj s generálnym prokurátorom (mimochodom, obaja boli kedysi priateľmi a spolupracovníkmi z KDH) za výdatnej podpory ministerky Kolíkovej i napriek verejným stanoviskám odbornej právnickej obce je jednoducho neakceptovateľný. Teda v demokratickom štáte, riadiacom sa princípmi ústavnosti. A bude sa iba vyostrovať. Lipšicovi musí byť jasné, že bez politickej opory (politika a súdnictvo) a politických objednávok je jeho prax v troskách. A keď už sme pri politických objednávkach, to isté platí aj pre políciu a ňou doteraz prezentované „výkony“. Dá sa očakávať, že tento rok činnosť orgánov činných v trestnom konaní bude už doslova pripomínať boj na bodáky s opozíciou. V demokracii niečo nepredstaviteľné. Kultúra kolabuje. Nič iné sa vlastne od predstaviteľov koalície ani očakávať nedalo. Kultúru považuje za príliš slobodnú, príliš otvorenú, a to je veľké riziko pre politikov pri akejkoľvek moci kdekoľvek v polodiktátorských a diktátorských režimoch sveta. A tak pod lživou argumentáciou nedostatku zdrojov – koľko sa ich vyplatilo novým „našim“ aj v tejto sfére – sa likvidujú tradičné nosiče kultúry a kultúrnosti. S argumentom, že aj tak „tam píšu iba tí starí“. Mimochodom, pozná pani ministerka kultúry priemerný vek novinárov a píšucich autorov v jej milovaných USA? Alebo hoci aj tu v civilizovanej Európe – v Nemecku? O tom, ako za dva roky dopadli divadlá, knižnice, osvetové strediská, napokon aj mnohé matičné aktivity, ani pri týchto nekultúrnych barbaroch netreba písať.

■ NEJEDNOTNÁ OPOZÍCIA

Nádej na politickú zmenu je pramalá. Koalícia napriek všetkým treniciam v prostredí seba samej vždy dokáže „zobchodovať“ pre ňu dôležité hlasovanie v parlamente. Roztrieštená opozícia má iba symbolické možnosti vykonávať skutočnú opozičnú politiku na Slovensku. A čo je horšie, o prvé dve priečky v popularite politických strán súťažia dve opozičné strany medzi sebou. A ďalšie, ktoré sa rodia z týždňa na týždeň, majú prakticky nulovú šancu prejsť po prípadných voľbách do parlamentu.

■ ÚRAD PREZIDENTKY

V poslednom čase sa na povrch dostávajú informácie o tom, že sídlo hlavy štátu sa stáva akousi paralelnou centrálou možnej budúcej moci. V podstate to odráža nálady vo vládnej koalícii, ktorá si uvedomuje, že odstaviť z rozhodovacích procesov a verejných vystúpení Igora Matoviča by bolo dobrým riešením. Toho by však časť jeho podporovateľov neopustila, a tak vstupuje do hry žolík – možný žolík – Peter Pellegrini so svojím Hlasom. Pre troch členov koalície by to bola nepochybne politická a psychická úľava. Pre Petra Pellegriniho politická istota. Inak sa ide do parlamentných volieb z vládnych pozícií a inak z opozície. Na druhej strane, rast voličskej podpory mu takéto rozhodnutie veľmi rýchlo môže zmeniť na pokles.

AKTUÁLNE

FINANČNÉ NOVINKY

S prianím šťastia a zdravia do Nového roka si väčšina z nás kladie aj otázky, aké legislatívne zmeny budú v tomto roku, ktoré ovplyvnia našu finančnú situáciu. Dôchodcov pri ohlasovanom zvyšovaní všetkých druhov energií určite nepoteší valorizácia ich penzií len o 1,3 percenta, čo je niekoľkonásobne menej ako zdražovanie. Ak má senior nižší dôchodok ako šesťdesiat percent priemernej mzdy spred dvoch rokov, nebude platiť doplatok za lieky. Zaočkovaní dôchodcovia dostanú očkovací bonus vo výške dvesto alebo tristo eur.

V tomto roku sa zvyšuje minimálna mzda na 646 eur, hodinová na 3,713 eura, pričom doterajšia výška príplatkov za nočnú prácu, víkendy a vo sviatok ostáva na rovnakej úrovni ako vlani. Zamestnávateľ bude naďalej prispievať na stravovanie najviac do výšky 2,81 eura. Príspevok bude oslobodený od daní z príjmov bez rozdielu – či zamestnanec dostane gastrolístok, alebo finančný príspevok na stravovanie. Samostatne zárobkovo činné osoby budú platiť minimálne odvody do Sociálnej poisťovne vo výške 187,78 eura a do zdravotnej poisťovne 79,31 eura mesačne. Rodičov s deťmi určite zaujímajú nové rodičovské príspevky a prídavky na dieťa. Rodičovský príspevok je viazaný na sumu životného minima a jeho výška je 280 eur mesačne. V prípade, že oprávnenej osobe sa vyplácalo materské, je rodičovský príspevok 383,80 eura mesačne. Ak sa osoba stará aj o viac súčasne narodených detí, vtedy sa rodičovský príspevok zvyšuje o dvadsaťpäť percent.

Ak ide o prídavok na dieťa, štát prispieva oprávnenej osobe na výchovu a výživu nezaopatreného dieťaťa prídavok najdlhšie do dvadsiatich piatich rokov mesačne od výšky 25,88 eura. Ak ide o exekúcie vykonané zrážkami zo mzdy alebo z dôchodku, platí, že dotknutej osobe musí ostať minimálne 305,28 eura.

Róbert HÖLCZ

VŠIMLI SME SI

Keď sa šestnásteho februára 2020 v Oravskej Polhore zišli zástupcovia viacerých obcí, kde žijú slovenskí Gorali, aby podpisom spoločného Memoranda podporili úsilie občianskeho združenia Vjecna o zápis goralskej kultúry do Reprezentatívneho zoznamu nehmotného dedičstva Slovenska, možno ani nepredpokladali, že sa ich sústredená túžba tak skoro premení na skutočnosť. Stalo sa tak začiatkom decembra minulého roka...

Hotelier Ján GONDEK v Lesnici má od obce pieninských Goralov a Združenia Severný Spiš poverenie pasovať za zásluhy o rozvoj regiónu do jednotlivých stupňov goralskej príslušnosti nových adeptov. Aj táto tradícia má pozitívny vplyv na rozvoj cestovného ruchu v oblasti.

Goralská radosť

O zápise Jánošíkovskej tradície sme písali v poslednom vlaňajšom čísle SNN a ďalšie prvky predstaví kolega Ivan Krajčovič nabudúce. Aj keď sa v súčasných príručkách a geografických atlasoch uvádza, že goralské osídlenie netvorí spoločný územný ani kultúrny celok, hrdí Gorali – ako povedzme hotelier Ján Gondek v Lesnici v Pieninách, ktorý má na fasáde svojho penziónu zavesenú starú mapu aj s vyznačeným územím Goralska – by určite oponovali. Veď či hovoríme o beskydských, podtatranských, zamagurských, pripopradských, podhalanských Goraloch alebo ich nachádzame v enklávach na Spiši, Orave, Horehroní, Gemeri aj v Liptove, vždy ich spája povedomie o spoločnom pôvode, valašskej kolonizácii, rovnakej reči a totožných hudobných, tanečných, výtvarných a iných ľudovo-umeleckých a remeselných prejavoch. Pravda, tých charakteristík by sme našli viac. Určite najtypickejšia je ich hrdosť. Po polstoročí života medzi nimi viem, o čom hovorím. Naplno sa mohla prejaviť aj počas sviatku Troch kráľov, keď vo farskom Kostole Nanebovzatia Panny Márie v Hladovke, v Kostole sv. Jozefa v Malej Frankovej aj inde sa uskutočnili spoločné koledovania Goralov pre Slovensko a Európu práve pri príležitosti zápisu goralskej kultúry medzi jedinečnosti našej vlasti.

Text a foto: Emil SEMANCO

Archivár a historik Ivan Chalupecký objasnil mnohé levočské záhady

Kde stála Brewerova tlačiareň?

Takto sa pýtali viacerí naši čitatelia, ktorí si vo vlaňajšom poslednom čísle SNN prečítali príspevok Mariána Šimkuliča pod názvom Svetlo sveta tu uzrel prvý slovenský kalendár. Sme radi, že vďaka takým oduševneným bádateľom, ako bol doc. PhDr. Ivan Chalupecký (1932 – 2020), môžeme dnes jednoznačne lokalizovať, že chýrečná Brewerova tlačiareň stála na mieste, kde je v súčasnosti na Námestí Majstra Pavla v Levoči hotel Arkáda.

Vo vstupnom vestibule ju pripomínajú dve tabule. Na jednej z nich je uvedené, že v tlačiarni u Brewera vyšiel v roku 1636 slávny slovenský kancionál Jura Tranovského Tranoscius. Na druhej tabuli je uvedené, že z Brewerovej tlačiarne vyšlo v roku 1685 svetoznáme dielo Jana Amosa Komenského Orbis pictus. Obe tabule premiestnili do vestibulu hotela v období po roku 1989, keď už bolo možné privatizovať domy na námestí. Jeden z nich kúpil Miroslav Čurilla a v spolupráci s pamiatkarmi a docentom historikom a archivárom Ivanom Chalupeckým zrešaurovali dom na súčasný hotel Arkáda. Tieto skutočnosti som sa dozvedel od miestnej sprievodkyne Astrid Kostelnikovej. Spomenula si, ako v rokoch 1936 alebo 1937 inštalovali na jeden dom na námestí pamätnú tabuľu, ktorú vtedy určili ako bývalú Brewerovu tlačiareň. Za skutočnosťou, že v súčasnosti je ako miesto tlačiarne určená budova hotela Arkáda, je prvotný impulz docenta Ivana Chalupeckého, ktorý na zadnej bráne objektu dnešného hotela, smerujúcej na Mäsiarsku ulicu, našiel veľký portál brány zadného traktu s označením SB a erbom. Historik v ňom spoznal monogram i erb Samuela Brewera. Vo veľkej štvorcovej miestnosti objavili kruh a tam tiež našli označenie SB. Docent Ivan Chalupecký podľa rozprávania levočskej sprievodkyne Astrid Kostelnikovej pochopil, že tu čosi nesedí, lebo to nebol dom, kde dovtedy bola umiestnená tabuľa s označením Brewerovej tlačiarne. A tak sa znovu vrátil ku kronike Gašpara Haina, kde bolo uvedené, že slávna tlačiareň stála v štvrtom dome od Hainovho sídla. Keďže Hainov dom stál na mieste evanjelického lýcea, súčasného Slovenského národného múzea, po odrátaní štvrtého domu našli objekt, kde za Slovenského štátu umiestnili tabuľu. Historikovi to miesto aj pod presilou nových skutočností už nesedelo, lebo to bol menší dom, kde by sa ťažko zmestili veľké tlačiarenské stroje. Podľa daňových kníh historik Ivan Chalupecký zistil, že Gašpar Hain mal na námestí ešte jeden dom na dolnom rínku naproti súčasnej fontáne. A keď v duchu litery Hainovej kroniky odrátal od neho štvrtý dom, bol to súčasný hotel Arkáda. Tak prišli na to, kde stávala slávna Brewerova tlačiareň...

Text a foto: Marián ŠIMKULIČ

ČO INÍ NEPÍŠU

Detail z originálu diela Jana Amosa Komenského Orbis pictus s drevorytmi Jonáša Bubenka, ktoré stvárňujú práce v kníhtlačiarni. Snímka s láskavým dovolením SNM-Spišského múzea v Levoči.

NÁZORY

Politické zákulisie sa prebúdza

Roman MICHELKO

Nesporne najdôležitejšou politickou udalosťou roka 2021 bola výmena na čele vlády. Séria vtedajších vážnych pochybení premiéra Igora Matoviča, neustále politické konflikty s koaličnými partnermi nakoniec viedli k jeho pádu, resp. výmene na poste premiéra. Zlomovým bodom zásadnej koaličnej krízy sa však nestal dovoz neregistrovanej ruskej vakcíny Sputnik V, to bola tá povestná posledná kvapka. Igor Matovič zjavne za vyše roka pri moci nepochopil, ako funguje koaličné vládnutie. Kontroverzný krok priviesť na Slovensko tajne ruskú vakcínu, zjavne s nikým z koalície nekonzultoval. Jeho politika fait accompli, teda stavanie politických partnerov pred hotovú vec, skôr či neskôr musela naraziť. V priamej reakcii na Matovičovo konanie koalíciu opustil poslanec Tomáš Valášek a následne nastala niekoľkotýždňová koaličná kríza, ktorá mala pôvodne viacero scenárov. Jedným z nich bola aj trojkoalícia bez SaS s pomocou nezaradených poslancov, ktorí odišli z Ľudovej strany Naše Slovensko. No a práve neustále lavírovanie predsedníčky ZA ĽUDÍ Remišovej, ktorá bola ochotná aj zradiť svojho strategického partnera SaS, malo za následok, že sa v tejto strane naštartoval štiepiaci proces.

Premiér Matovič sa však nevzdával, bol ochotný pre svoje prežitie urobiť čokoľvek. Je verejne známe, že sa rátalo s trojkoalíciou, ktorá by sa opierala už o spomínaných odídencov od Kotlebu. Prečo sa nakoniec tento scenár neuskutočnil? Akú kartu vytiahla prezidentka? Verejná výzva prezidentky, aby premiér odstúpil, bolo to najmenej a určite by to ani nestačilo. Kríza sa rozsekla až v okamihu, keď Matovič dostal politický MAT. Časť jeho poslaneckého klubu prisľúbila prezidentke, že budú svoju politickú činnosť koordinovať s názormi Prezidentského paláca. Vtedy pochopil, že ako premiér definitívne skončil a, samozrejme, za každú cenu sa napriek tomu pokúšal nejako politicky prežiť. Post minis-

KOMENTÁR

tra bez kresla povereného bojom s korupciou neprešiel. Okrem iného by sa tým zmenili pomery vo vláde, takže to bolo nepriechodné. Ako sa kríza nakoniec skončila, všetci vieme. Jednoduchou rošádou medzi ním a Eduardom Hegerom, keď si minister financií Heger a premiér Matovič len navzájom vymenili posty. Nový premiér však len veľmi slabo naplnil očakávania, ktoré do neho vkladali. Jeho absolútna absencia mocenských inštinktov spolu so skutočnosťou, že nedisponuje vlastným straníckym zázemím, ho odsudzuje takmer do roly štatistu.

Na jeseň sa ukázalo, že koaličná kríza bude mať dohru aj v strane ZA ĽUDÍ. Spor zasiaty v čase koaličnej krízy došiel až tak ďaleko, že strana sa nakoniec rozštiepila a stala sa politicky marginálnou. Časť poslaneckého klubu ZA ĽUDÍ, ktorá podporovala Kolíkovú, odišla do klubu SaS, čím sa zásadne zmenili pomery v koalícii a Sulík tak má dnes blokačnú väčšinu.

Dnes vieme aj to, že referendum o predčasných voľbách nebude. Ústavný zákon totiž neprejde. Koaliční politici podviedli aj svojich voličov. Iniciatíva Borisa Kollára predložiť zákon o referende je len obyčajným figovým listom. On totiž veľmi dobre vie, že neprejde, a preto to ani nikoho nevyrušuje. Ani koaličných partnerov. Bude to prázdne gesto, ale aspoň niečo. No a v tomto období podpredseda parlamentu Gábor Grendel z OĽaNO obvinil prezidentku Čaputovú z konšpirácií proti premiérovi Hegerovi. Pikle mala kuť s predsedom strany HLAS a v súčasnosti druhým najdôveryhodnejším politikom na Slovensku Petrom Pellegrinim.

Aký bol teda skutočný zmysel návštevy Pellegriniho u prezidentky? Trendy sú jasné... Už teraz sa začínajú potencionálne formovať dve parlamentné väčšiny do nastávajúcich parlamentných volieb v roku 2024. Jedna zahŕňa strany SMER, HLAS a SME RODINA – to však len vtedy, ak sa do parlamentu dostane aj hnutie REPUBLIKA a obísť SMER či HLAS nebude možné. No a je tu aj druhá možná väčšina, ktorá je pre Prezidentský palác oveľa prijateľnejšia. Tá zahŕňa HLAS, Progresívne Slovensko, KDH, maďarskú Alianciu a prípadne SME RODINA. Zároveň treba povedať, že koalícia medzi SaS a stranou HLAS je málo pravdepodobná pre diametrálne odlišné ekonomické programy. Ich koaličné spojenie by znamenalo pre stranu SaS úplnú rezignáciu na program, takže to je až tá najkrajnejšia záloha.

Každopádne v oboch verziách sa už s Igorom Matovičom neráta. No a pozvaním Pellegriniho na neverejné rokovanie Prezidentský palác tohto lídra Hlasu verejne legitimuje. Samozrejme, robiť dnes ďalekosiahle závery je predčasné, stále si treba uvedomiť, že o všetkom nakoniec rozhodnú voliči. Ale je dobré vedieť aj to, aké scenáre sa už dnes dva roky pred voľbami preberajú v politických kuloároch.

Keď (ne)rozhoduje svedomie

Ivan KRAJČOVIČ

Neodlučiteľnou súčasťou európskej slobody myslenia, svedomia, náboženského vyznania a viery je aj výhrada vo svedomí. Trvalo pomerne dlho, kým sa toto právo presadilo aj na území Slovenskej republiky, aj v Únii sa týkalo len vojenskej služby. Dnes je rozšírené i na iné oblasti. Niekde s obmedzeniami, trebárs uplatnenia si výhrady vo svedomí zdravotníckymi pracovníkmi. Tie sa týkajú len umelého prerušenia tehotenstva, umelého alebo asistovaného oplodnenia, nakladania s ľudskými orgánmi, eutanázie, klonovania a sterilizácie. V minulom roku pri rozprave o výhrade vo svedomí, týkajúcej sa dilemy, či kresťania majú povinnosť pracovať v nedeľu, aj keď cirkev ju prikazuje svätiť, sa vyjadril napríklad riaditeľ Katolíckeho biblického diela a asistent na Rímskokatolíckej cyrilo-metodskej bohosloveckej fakulte UK v Bratislave Anton Ziolkovský, že „ak niekto z vážnych dôvodov v nedeľu pracovať musí, kresťanská morálka to nepovažuje za hriech“.

V Ústave SR je ako jediná výhrada vo svedomí alebo s náboženským vyznaním zakotvená mož-

POZNÁMKA

nosť odmietnuť vojenskú službu. V roku 2015 to chcela zmeniť skupina poslancov za OĽaNO predložením ústavného zákona, ktorý by zahŕňal nielen svedomie, ale aj náboženské vyznanie. Nimi navrhovaná právna úprava mala mať prednosť nielen pred úpravou zakotvenou v Zmluve medzi Slovenskou republikou a registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami, ale aj pred Vatikánskou zmluvou. Návrh sa im nepodarilo presadiť a napokon ho stiahli.

Na konci decembra minulého roka rozvíril zaspatú debatu o výhradách svedomia hovorca Konferencie biskupov Slovenska (KBS) Martin Kramara. V odpovediach veriacim na stránke KBS sa vyjadril, že voči vakcinácii si nemožno uplatniť výhradu vo svedomí. „Očkovanie ako také vo svojej podstate zlé nie je. Ak ho niekto odmieta, nemôže sa odvolávať na výhradu vo svedomí,“ napísal. Vlastné svedomie podľa neho nemožno klásť kedykoľvek nad zákony a pravidlá spoločnosti, lebo „aj svedomie sa môže mýliť“.

K slovám hovorcu, o ktorých sa nevie, či sú jeho osobným vyjadrením v odpovediach veriacim, alebo prezentuje stanovisko všetkých biskupov Slovenska, sa ohradilo občianske združenie Slovenskí katolíci. Navyše žiadajú všetkých slovenských arcibiskupov a biskupov o odvolanie Martina Kramaru z funkcie z dôvodu zavádzania a dezinformovania veriacich. Vo výzve píšu: „Svedomie nemožno nahradiť žiadnymi príkazmi, zákazmi, ideológiami, doktrínami, vyhláškami ani odporúčaniami. Povinné očkovanie detí a starých ľudí nad 60 rokov experimentálnymi vakcínami je nezmyslom, hrubým porušením prirodzených ľudských práv, a predovšetkým morálnou zodpovednosťou pred Bohom i ľuďmi.“

Pod výzvou je podpísaných množstvo neznámych i známych ľudí, ktorým súčasná situácia s očkovaním nie je ľahostajná. Sú to napríklad vedúca Katedry etiky a morálnej filozofie Trnavskej univerzity profesorka Helena Hrehová, duchovný združenia Politickí väzni – Zväz protikomunistického odboja Ján Košiar, zakladateľ rodinného vinársko-vinohradníckeho podniku v Doľanoch a potomok martýra slovenského národa Štefana Mikuša Jozef Mikuš, správca nadácie Slovakia Christiana Martin Komár, historik Martin Lacko, exminister vlády SR a štatutár združenia Kresťania pre zdravý vidiek Viliam Oberhauser, predseda Spoločnosti na ochranu slovenskej štátnosti Miroslav Šuňal alebo bývalý predseda Matice slovenskej Marián Tkáč.

AKO BOLO, ČO BOLO

Spomienka na Petra Vrchovinu

Peter VALO

Na Veľký piatok nečakane zomrel dlhoročný dramaturg Slovenskej televízie Peter Vrchovina. Mal sedemdesiatšesť rokov. Vytvoril množstvo programov o kultúre a histórii. Najvýraznejšie sa zapísal do dejín dlhodobým cyklom Trezor, ktorý čerpal z archívov Matice slovenskej. Ako scenárista, dramaturg, redaktor i moderátor sa podieľal na výrobe relácií Kultúra, Imago, Stopy dávnej minulosti, Kultúrna revue, Okienko do kultúry či Literárny klub. Toto je, bohužiaľ, všetko, čo nájdete na internete o jednom z najvýznamnejších televíznych tvorcov.

Literatúra bola jeho svet, pre ňu žil a pri nej aj skončil, keď sa večer 10. 4. 2015 posadil do kresla s jednou z tisícov kníh, ktoré prečítal. Hlava mu klesla a odišiel navždy, nepochopiteľne, v plnom zdraví pri svojej najobľúbenejšej činnosti.

Koncom roka 1992 som vydal prvú verziu burleskného romániku Zabíjal som štát. Nečakane sa mi ozval sám vysoko hodnotený znalec literatúry Peter Vrchovina. Politicky nekorektný románik vyšiel za bývalého Československa. Peter povedal, že ho zaujal a chce so mnou urobiť rozhovor. Keď som sa ho opýtal kde, odvetil: Keď je to o pilotoch, tak by to malo byť na letisku vo Vajnoroch, prídem tam na bicykli. Tak sme spolu šliapali do tých Vajnor a debatovali o literatúre a živote. Peter bol absolútne pripravený a s eleganciou jemu vlastnou ma stručne previedol zákutiami môjho dielka. Potom sme opäť sadli na bicykle a vybrali sa domov.

Peter Vrchovina si nič nenechával pre seba. Svoje literárne lásky šíril v okolí. S mojou spolužiačkou z komárňanskej „esvéešky“ Judkou Gembickou sedel v jednej kancelárii. Spomína na neho ako na precízneho a sčítaného človeka: „Dostával mnoho recenzných výtlačkov kníh. Do rána všeličo prečítal a hodil mi to na stôl: Judita, toto si prečítaj! Vďaka nemu som objavila mnoho skvelých kníh.“ Vysoký, vždy dobre oháknutý muž vytvoril v televízii päťdesiatdvadielny cyklus Trezor. Z korešpondencie a dokumentov vykreslil osobnosti z minulosti ako ľudí, ktorí mali svoje slabosti, choroby, lásky a žili celkom obyčajný život. Publikoval listy a pamäti ich súputnikov. Túto dobrodružnú a objavnú cestu absolvoval v matičnej Národnej knižnici, kde vytvoril cyklus dokumentov, ktorý bude zaujímavý aj o päťdesiat rokov. Väčšinu z nich nakrúcal s režisérom Gejzom Kendym, ktorý bol rovnaký pedant a fanatik do histórie.

Vrchovinov Trezor by mal byť povinným učebným programom pre stredoškolákov. O našich významných predkoch a minulosti by sa dozvedeli viac ako z kníh. To nie sú sterilné vyseparované bytosti, ako ich poznáme v dielach literárnych vedcov. To sú ľudia, ktorí milovali, tvorili, choreli a zomierali. Spomeniem len zopár titulov, ktoré, chvalabohu, reprízujú na STV3. K životu a dielu a vývinu slovenčiny v dielach novinára jazykovedca kaplána Andreja Radlinského, Album Janka Kráľa, Diagnóza doktora Zechentera, Krátky hazardný život spisovateľa Kubániho, Najlepšie roky Janka Francisciho, Memorandum národa slovenského v súvislosti s osobnosťou geológa Dionýza Štúra, Hviezdoslav prekladá Shakespeara, Úplný životopis básnika Braxatorisa alebo Vivat Hollý o pomníku Jánovi Hollému na Dobrej vode. Keď k tomu pridáme skvelé dokumenty, ako sú Obec Božia o Dominikovi Tatarkovi, František Hečko, či skvelý televízny film Cez vŕšok prejdeš o tradíciách slovenského ľudového odevu a množstvo iných literárnych vstupov, máme pred sebou mamutie literárne dielo.

Peter Vrchovina nechýbal na nijakom vážnejšom literárnom podujatí, a ak prehovoril, bolo to presné, zrozumiteľné a jasné. Za totality i po nej. V súčasnosti prežívame pandémiu konzumného ducha. Veľduchovia rangu Vrchovinu sa neobjavujú. Keď sa započúvam do slov niektorých literárnych expertov, ktorí tárajú v médiách o knihách a vyberajú z nich nezmyselné úryvky, zisťujem, že im v záplave cudzích slov nerozumiem ani slovo. Teraz som vydal prepracovanú verziu knižky pod názvom Zabíjal som štát po 29 rokoch. Spomenul som si na literárneho mága Petra Vrchovinu. To by bola debata...

SEBAOBRANA

Vtáčia chrípka (aviárna influenza) je vysoko nákazlivá prenosná infekčná choroba predovšetkým vtákov a hydiny. Postihuje domácu hydinu, voľne žijúce vtáky a bežce, ako sú pštrosy a emu. Môže sa preniesť aj na cicavce, najmä na ošípané. Niektoré subtypy boli potvrdené aj pri potkanovi, myši, lasici, fretke, mačke, tigrovi, psovi, koni, no tiež u človeka. Pôvodcom choroby je vírus. Existuje mnoho kmeňov vírusov vtáčej chrípky, ktoré možno všeobecne podľa závažnosti choroby pri hydine a vtákoch rozdeliť do dvoch kategórií.

Vtáčia chrípka opäť straší

Vírus sa z organizmu vylučuje sekrétmi horných dýchacích ciest – kvapôčkami, kašľom, kýchaním a z tráviaceho systému trusom. V chove sa pôvodca choroby šíri horizontálne po kontakte s chorými vtákmi, prostredníctvom ošetrovateľov, kontaminovanými predmetmi, dopravnými prostriedkami, krmivom, vodou na napájanie a vertikálne násadovými vajcami, tiež infikovaným semenom pri inseminácii. V populácii voľne žijúcich vtákov sa vírus šíri ako orofekálna infekcia.

Priebeh je akútny. Inkubačný čas sa pohybuje od niekoľkých hodín do troch dní pri individuálnych vtákoch a vyše štrnásť dní v kŕdli v závislosti od množstva a virulencie vírusu, ciest infekcie, vnímavosti jednotlivých druhov vtákov.

Hlavnými klinickými príznakmi je strata plachosti, znížená aktivita a pokles až zastavenie príjmu krmiva, postihnuté jedince sa zhlukujú pod tepelným zdrojom, majú našuchorené perie, nosnice častejšie kvokajú, klesá a zastavuje sa znáška. Objavujú sa aj respiračné príznaky, ako sú kašeľ, kýchanie, chrapot, nadmerné slzenie, opuchy a zmodranie hlavy, hrebienka, lalôčikov a viečok, výtok z nosových otvorov. Sú pozorované aj poruchy tráviaceho (hnačky) a nervového systému (kŕče, poruchy pohybu, strata plachosti) či už ojedinele, alebo v kombinácii, opuch a krvácaniny na končatinách. Nakazené jedince masívne hynú.

V prípade, že máte podozrenie na výskyt choroby v chove, kontaktujte svojho súkromného veterinárneho lekára alebo priamo príslušnú regionálnu veterinárnu a potravinovú správu, ktorí vám poskytnú ďalšie inštrukcie. V chovoch hydiny je mimoriadne dôležité zabrániť priamemu a nepriamemu kontaktu voľne žijúcich vtákov, zvlášť vodného vtáctva, s hydinou, zabezpečiť prísne oddelenie vodnej hydiny od ostatnej, novo nakúpenú hydinu umiestniť do priestorov, ktoré boli vopred vyčistené a vydezinfikované, hydinu vo voľnom výbehu kŕmiť a napájať v uzavretom priestore alebo pod prístreškom, ktorý dostatočne bráni prilietavaniu voľne žijúcich vtákov a zamedzuje kontakt voľne žijúcich vtákov s krmivom a vodou určenou pre hydinu. Bezodkladne treba oznamovať príslušnému orgánu veterinárnej správy akékoľvek klinické príznaky vtáčej chrípky pri hydine.

Pri nájdení uhynutých vtákov je dôležité nedotýkať sa kadáveru a takýto nález nahlásiť zodpovedným zamestnancom. Pri náleze v prvom rade kontaktujte číslo 112 alebo príslušné pracovisko Štátnej ochrany prírody Slovenskej republiky (nemusia sa volať obidve čísla, na čísle 112 by mali poskytnúť telefónne číslo na pohotovostný mobil ŠOP SR).

Spracoval: (ib)

Vážne zaznieva, že obrannú dohodu s USA treba odmietnuť

Slovensko prichádza o suverenitu

Pripravil Štefan ZLATOŠ – Foto: Štefan KAČENA

Eduard Chmelár si myslí, že odpor proti vojenskej dohode s USA predstavuje najdôležitejší zápas o ideály spojené s rokom 1989. To, čo prebieha momentálne na Slovensku, nie je polemika o jednej medzinárodnej zmluve, ale najdôležitejší zápas za suverenitu Slovenskej republiky od vyhlásenia štátnej nezávislosti v roku 1993.

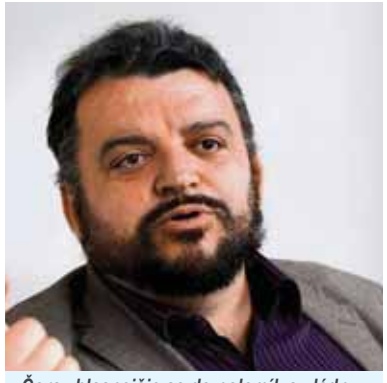

Čoraz hlasnejšie sa do polemík s vládnymi nariadeniami a opatreniami zapája aj bývalý neúspešný kandidát na prezidenta SR Eduard CHMELÁR.

„To, čo predstavili minulý mesiac verejnosti ministri obrany a zahraničných vecí Jaroslav Naď a Ivan Korčok, nie je návrh na uzavretie ‚Dohody o spolupráci v oblasti obrany medzi vládou SR a vládou USA' (ako znie jej oficiálny názov)." Vyhlásil publicista Eduard Chmelár. „Je to bezprecedentný diktát Spojených štátov, ktorý bude mať nezvratné ďalekosiahle dôsledky pre život občanov

INTERVIEW

Slovenskej republiky a jeho hlavným alebo jediným cieľom je vytvoriť podmienky na rozmiestnenie Ozbrojených síl USA na území Slovenskej republiky."

■ NÁZOR PRÁVNIČKY

Publicistka a právnička Judita Laššáková tvrdí, že slovenská spoločnosť „je vo vojnovom stave". „Sused udá suseda, učiteľ viac dbá na to, čo má študent na tvári než v hlave, dieťa kričí na rodičov. Najdôležitejšie však je, ako pristupuje štátna moc k občanom." J. Laššáková prirovnáva dnešné dianie „k stavu nemeckej spoločnosti pred vypuknutím vraždenia nazývaného aj druhá svetová vojna". A hneď to aj vysvetľuje: „Prvý krok, ktorý spraví vláda a štátne orgány v čase vypuknutia vojny, je skresľovanie reality. A hlavne zamlčiavanie faktov. To sa však dá iba vtedy, ak nepohodlným, ktorí na to poukazujú, štátna moc zapchá ústa. ... Žiaľ, pri novej iniciatíve z dielne ministerstva vnútra ani nemôžem tvrdiť nič iné. Oni, samozrejme, budú. To však fakty a realitu nezmení! Ministerstvo pravdy je prvým krokom k totálnej vojne. Ak túto iniciatívu pani prezidentka uvíta, budem nesmierne sklamaná. Postaviť sa na stranu štátneho orgánu v neprospech občana je vytýkané Lukašenkovi. Tak som na budúce kroky pani prezidentky veľmi zvedavá..."

Budú na slovenských letiskách pánmi Američania?

■ DIKTÁT ZO ZÁMORIA

V tejto situácii sa tu nastoľuje za iniciatívnej pomoci štátnych predstaviteľov Slovenskej republiky diktát Spojených štátov amerických, ktorý bude mať nezvratné ďalekosiahle následky pre život občanov Slovenskej republiky a jeho hlavným alebo zjavne jediným cieľom je vytvoriť podmienky na rozmiestnenie Ozbrojených síl USA na území Slovenskej republiky. Armáda USA dostáva voľnú vstupenku na minimálne desať rokov na trvalú prítomnosť vojakov, civilných zamestnancov, amerických dodávateľov a rodinných príslušníkov. Na názor sme sa spýtali politika a publicistu Ľuboša BLAHU.

■ NÁROD NEMLČÍ

● Reaguje v podobe pripomienok. Podpisov sa v rekordne krátkom čase nazbieralo úctyhodne, ale čo ak si s nimi moc spraví to, čo so šesťstotisíc podpismi na referendum za predčasné voľby?

– Je vcelku pravdepodobné, že vláda bude chcieť pripomienky zmietnuť zo stola. Sú tlačení zo strany USA, aby nedopustili nijaký zádrh, a poslúchajú na slovo. Demokraciu uznávajú, iba pokiaľ im vyhovuje. Preto očakávam, že všetky pripomienky formálne zamietnu a budú sa ponáhľať so schválením dohody. Američania naše územie potrebujú pre eskaláciu konfliktu s Ruskom, nebudú sa ohliadať na verejnú mienku, správajú sa k nám ako ku kolónii a Naď s Korčokom im verne slúžia. Takéto násilné riešenia však dlhodobo nefungujú a oni to vedia. Nemôžeme dopredu skladať zbrane, musíme využiť všetky nástroje, čo máme.

● Je možné pri súčasnej parlamentnej matematike predpokladať optimistický výsledok v prípadnom hlasovaní o dohode? Rozvíjali sme ďalej tému s poslancom SMERU... Odpovedal:

– Vláda má jednoznačnú väčšinu, navyše prezidentka dohodu bezpochyby podpíše, preto tam bola Američanmi dosadená, ešte aj slávnostný ohňostroj vystrojí. Treba vyvíjať aj v parlamente maximálny tlak, inú možnosť nemáme, ale nie som optimistom – táto koalícia aj s prezidentkou sú plné v poručí USA, budú skákať, ako Američania pískajú. Iná cesta ako pád vlády neexistuje. Toto musí byť základný cieľ.

● Ako možno v tejto situácii brániť suverenitu a zvrchovanosť nášho Slovenska?

– Čo najskôr potrebujeme novú vládu, ktorá dohodu okamžite vypovie. Môže to byť aj kľúčovou otázkou

Ľavicový intelektuál Ľuboš BLAHA sa formuje ako tvrdý kritik súčasnej vlády.

prezidentskej kampane a Čaputová na tom môže fatálne pohorieť – kto chce mať ako hlavu štátu hovorkyňu americkej ambasády, ktorá marí referendá? Dovtedy musíme vytvárať silný verejný tlak proti americkej okupácii. Musia vedieť, že ak pôjdu ako valec a nebudú rešpektovať názory občanov a opozície, takéto dohody sú neudržateľné, budú okamžite vypovedané a jej tvorcovia budú vyšetrovaní za vlastizradu.

● Ľ. Blahu sme sa ďalej pýtali, či je súčasná opozícia v otázkach dohody schopná „potiahnuť za jeden povraz"?

– Nie som si istý, ako sa zachová Hlas, zachytil som, že k dohode sa stavajú skôr pozitívne. Kiež by som sa mýlil. V Smere sme proti, myslím si, že aj zvyšná opozícia je takisto proti. Dosť hlasov však zďaleka nemáme, aj keby sme do nohy zahlasovali proti. Ale všetci vieme vyvíjať politický tlak na vládu a prezidentku a mobilizovať ľudí."

● Ako možno ešte mobilizovať občanov, aby sa dožadovali a aj „dožiadali" efektívneho ukončenia príprav tejto potupnej dohody na medzištátnej úrovni?

– Akýkoľvek verejný nátlak na vládu je dôležitý. Od mobilizácie na sociálnych sieťach cez petície, pripomienky až po protesty. Ide doslova o existenciu suverénneho Slovenska, musíme zabrať všetci.

O ČOM JE REČ

Máme sa tento rok na čo tešiť

Peter ŠTRELINGER

Buď požehnaný Nový rok 2022! Vláda chystá nové a nové opatrenia nielen pre neočkovaných. Zmluva s USA o pobyte ich vojsk na území Slovenskej republiky vyzerá nádejne. Vraj tu Amíci budú len „dočasne", rovnako ako po roku 1969 Sovieti... Veď tých dvadsaťjeden rokov pod ochranou Brežneva sme prežili, zvykneme si aj na Bidena. Skandovanie študentov v novembri roku 1989 na pražskej Národní třídě: „Máme holé rite!" (pardon „ruce") sa napĺňa. Kapitalizmus udrel plnou silou. Nehorázne zdražovanie energií, potravín, najmä, že malá hŕstka zbohatlíkov si mädlí ruky, keď im miliarda za miliardou naskakuje na účte. Dúfam, že tento text čítajú už iba očkovaní? Tí ma pochopia skôr ako nejakí zarytí antivaxeri.

No, bude, ako nebolo. Dosť už negatívnych pocitov, ja som vlastne optimista. A tak si spokojne listujem v kalendári. Tento rok nás čaká neuveriteľne veľa významných výročí, neviem, čím skôr začať: V roku 1942 bola založená Slovenská akadémia vied. A tiež nebolo bohvieako nádejne, veď svet zachvátila vojna. Ani my Slováci sme nestáli bokom – vyhlásili sme vojnu Amerike aj Rusku za jazykovú národnú zvrchovanosť Slovákov vedeckými argumentmi. Ešte pred vojnou – a nevyslúžil si za to u benešovskej vládnucej politiky pochvalu. Jeho dielo Jazykovedné glosy k česko-slovenskej otázke vyvolalo útoky v českej aj slovenskej tlači. Zato ho uznal taký duch, ako bol F. X. Šalda. Novák bol impozantný. Ešte ako starec sa vedel nadchnúť a rozhorčiť. „My Slováci sa dnes správame ako strachoprdi. Slovenský národ sa nevie postaviť za svoje základné práva, za zvrchovanosť a suverenitu! Myslíte si, že by bola vznikla Slovenská akadémia vied, keby som sa za to nebol postavil celou autoritou svojej osobnosti?" Vysvetľoval mi zanietene pri jednej z návštev v ľubochnianskej vile. „Tuka Béla báči mi odkázal: Chlape, vy poletíte z univerzity! No zároveň si ma vážil, že som bol riadny profesor ako on, hoci som nebol predseda vlády. Celý návrh zákona o SAV je z mojej hlavy."

Obdivoval som jeho obrovský entuziazmus. Viete, v čom to tkvelo? V jeho – viere. A nepodkupnosti. Hrdosti. Statočnosti. Úcte a láske k životu. Slovák, Európan svetového významu. Od založenia Slovenskej akadémie vied uplynie osemdesiat rokov. Ľudovít Novák s nadšením hovoril o svojom spolužiakovi zo skalického gymnázia Vladimírovi Clementisovi. Mimochodom, i Clementis má tohto roku výročie. Stodvadsať rokov od narodenia – a sedemdesiat od tragickej smrti na šibenici. Komunisti sa majú za čo hanbiť! Pripadá mi zvlášť kruté, že musel násilne zomrieť necelé tri mesiace po dovŕšení päťdesiatky (narodil sa 20. septembra 1902). Clementis – veľká, osudová osobnosť Slovákov, ktorú dávame na roveň Štúrovi, Štefánikovi či Dubčekovi. I pre ich tragické, záhadné konce...

V tejto súvislosti spomeniem aj tragickú autohaváriu Alexandra Dubčeka v septembri v roku 1992 a potom jeho smrť. V máji 1992 sa zišiel na Donovaloch aj Kongres slovenskej inteligencie (KSI). Treba si pripomenúť, s akou jednoznačnosťou prijal KSI vyhlásenie, kde slovenská inteligencia vtedy jasne ukázala cestu slovenským politikom, lebo vzala na svoje plecia zodpovednosť za národ, aj za budúci štát. V týchto krušných časoch by mala slovenská inteligencia opäť nájsť silu a odvahu pozdvihnúť svoj hlas za slobodu. Okrúhle výročie narodenia (dvesto rokov) bude mať tiež štúrovský básnik Janko Kráľ: „Ej, zakukaj, kukulienka, jarnú, rezkú nôtu, / vyvolaj len všetky sily slovanské k životu!" A na záver, nezabudnime ani na storočnicu narodenia veľkého prozaika a neopakovateľného esejistu, predsedu Matice – Vladimíra Mináča!

V septembri si tiež pripomenieme sto rokov od narodenia novinára, spisovateľa, zástupcu šéfredaktora SNN Romana Kaliského. Živjó!

Účinný systém na boj s chorobou diviačej zveri nenašiel už tretí minister

Africký mor ošípaných decimuje chovy

Ivan KRAJČOVIČ – Foto: Elena KOMADOVÁ

Bolo že to slávy a vzletných rečí na tlačovkách, keď v júli minulého roka minister pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Samuel Vlčan predložil na dvadsiate tretie rokovanie vlády SR návrh opatrení na komplexné riešenie zabránenia šíreniu afrického moru ošípaných (AMO), ktorý máme znova na Slovensku od roka 2019.

Neporadili si s ním dvaja predchádzajúci šéfovia rezortu – ministerka Gabriela Matečná (SNS), ktorá dva mesiace po zistení prvého prípadu v septembri 2019 dokonca vyhlásila, že „dôvod na paniku nie je“. Vtedy boli zasiahnuté dva okresy. Jej nasledovník minister Ján Mičovský (OĽaNO) o rok nato v júli 2020 sa na tlačovej konferencii zastrájal, že „pristúpi k ráznym opatreniam“. To už bolo zasiahnutých šesť okresov a 221 infikovaných diviakov. Prisľúbil, že rezort bude poľovníkov k zintenzívneniu lovu motivovať, a to zdvojnásobením finančnej odmeny pri predkladaní vzoriek. Padli aj klasické vyhrážky, že pri neplnení plánu lovu môže, naopak, ministerstvo ukladať pokuty. Dokonca mal zámer, tak ako v Poľsku, nasadiť do likvidácie vysokých počtov diviačej zveri aj ozbrojené zložky. Na spoločné poľovačky bola vyhlásená covidová výnimka.

O premnoženosti diviakov sa hovorí už niekoľko rokov, ale výrazná náprava sa nekoná...

■ RATICOVÁ OPERÁCIA

Minister Vlčan predložil tretiu, vlastnú predstavu riešenia situácie. V pláne bolo odstreliť do konca minulého roka stotisíc premnožených diviakov. Minister financií Igor Matovič dostal za domácu úlohu nájsť v prázdnej špajze v súvislosti s africkým morom ošípaných vyše deväť miliónov eur, z toho na bežné výdavky vyše 5,5 milióna eura a na kapitálové 3,5 milióna eura. Ďalších vyše 350 000 eur sa presunulo na túto operáciu z nevyčerpaných kapitálových výdavkov z predchádzajúcich rozpočtových rokov. Slovensko sa ako pri Covid automate rozdelilo na bielu zónu bez výskytu AMO, modrú nárazníkovú a ružovú a červenú s výskytom AMO. V tých by sa nelovilo, iba dohľadávali uhynuté kusy. Mäso zo zdravých jedincov sa malo objaviť na pultoch slovenských obchodov pred Vianocami a rozšíriť sortiment diviny jelenej a danielej zveri. „Mäso bude viacnásobne kontrolované v akreditovaných laboratóriách a pre slovenských spotrebiteľov zdravotne absolútne bezpečné,“ ubezpečil na tlačovej besede riaditeľ Štátnej veterinárnej a potravinovej správy Jozef Bíreš.

■ HĽADANIE VINNÍKA

Po pol roku od predloženia je plnenie dokumentu úbohé. Podľa stanoviska Slovenskej poľovníckej komory AMO zasiahlo už dvadsaťpäť okresov, ministerstvo ich uvádza ešte viac. Minister predĺžil čas odstrelu diviačej zveri do 30. júna 2022, lebo v novembri 2021 bolo zastrelených len vyše päťdesiattisíc kusov z predpokladaného počtu stotisíc diviakov. Pridala sa aj prezidentka Zuzana Čaputová, pretože podpísala novelu zákona o strelných zbraniach a strelive, ktorá dovoľuje používať pri love diviakov doteraz zakázané nočné videnie, čo ocenil aj poslanec NR SR za hnutie OĽaNO György Gyimesi. Je zvláštne, že sa kvóta nemôže naplniť – oficiálne na Slovensku vlastní dlhú guľovú zbraň šesťdesiattritisíc poľovníkov, čo je viac ako ozbrojených profesionálnych vojakov a policajtov dohromady.

Na pultoch sa však diviačie mäso na konci roka neobjavilo v očakávanom množstve. Agrorezort z toho viní zlú spoluprácu medzi spracovateľmi ulovených diviakov, poľovníkmi a obchodníkmi. Predseda Slovenskej aliancie moderného obchodu Martin Krajčovič však tvrdí, že predávať chcú, len nie je čo, a riaditeľka Slovenského zväzu spracovateľov mäsa Eva Forrai zase uviedla, že hlavným problémom je zabezpečenie požiadavky na logistiku dodávok vo vysokých objemoch na centrály obchodných reťazcov. Slovenská poľovnícka komora sa zase bráni, že diviaky sú strieľané vo veľkých objemoch. Na vine teda nie je vlastne nikto a úmysel bol ako vždy dobrý...

Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, Štátna veterinárna a potravinová správa SR a zástupcovia chovateľov ošípaných, spracovateľov bravčového mäsa a zástupcovia obchodu podpísali preto aspoň memorandum o spoločnom postupe proti šíreniu AMO.

■ DEVIATE OHNISKO

Začiatkom decembra minulého roka vo veľkochove v obci Jesenské identifikovali už deviate ohnisko AMO v minulom roku. Ide o jednu zo štyroch fariem patriacich na Slovensku dánskej spoločnosti Pigagro so zameraním na živočíšnu i rastlinnú výrobu. Ročná produkcia fariem je stotridsaťtisíc kusov ošípaných. Keďže na AMO neexistuje liek a je vysoko prenosný, muselo sa 3 625 prasníc, 700 prasničiek a vyše 20 000 odstavčiat z chovu utratiť.

Dva rozpočty v jednom roku sme ešte doteraz nemali

Päťstomiliónová poistka ministra financií

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Štátny rozpočet je najvyšší finančný plán v krajine, schválenie ktorého v parlamente na príslušný kalendárny rok má charakter zákona. Cez jeho príjmovú aj výdavkovú stránku sa presadzuje hospodárska politika vlády, ktorú tentoraz poznačila nielen coronová medicínska kríza, ale i politická nestabilita vládnej koalície.

Podľa platnej legislatívy máme do roka 2024 dosiahnuť vyrovnaný štátny rozpočet, čo si však nikto nevie predstaviť bez uskutočnenia reformných zmien. Tie budú financované z európskeho rozpočtu vrátane prostriedkov z Plánu obnovy a odolnosti vo výške dvadsaťsedem miliárd eur. Vládou navrhnutý a parlamentom odsúhlasený štátny rozpočet bude vykazovať deficit 5,5 miliardy eura a navyše prvýkrát v histórii máme v tomto roku dva štátne rozpočty. Jeden počíta s deficitom 4,94 percenta

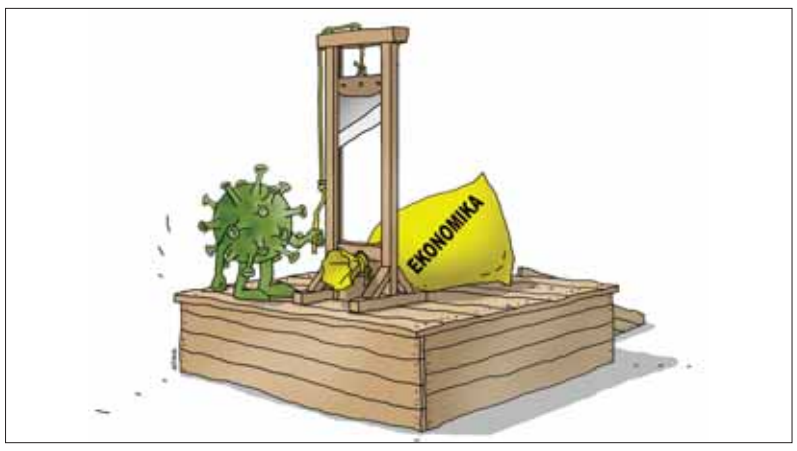

FINANČNÝ SERVIS

k HDP za podmienky, že sa uskutočnia reformy v dôchodkoch, vo výdavkových stropoch a v dlhovej brzde. V prípade, že sa však reformy neuskutočnia, môže byť deficit verejných financií len 4,3 percenta k HDP. Ministerstvo financií bude v tomto prípade na účte v pokladnici viazať päťsto miliónov eur.

■ DLHOVÁ BRZDA

Z rozpočtu na tento rok sa dá vyčítať, že najviac si polepšia sektory zdravotníctva, školstva, sociálna sféra a doprava. Navyše je v rozpočte schválená i 700-miliónová covidová rezerva, ako aj najvyšší objem investícií v histórii Slovenska vo výške šesť miliárd eur. K spomínaným návrhom reforiem však vládni koaliční partneri nedospeli. Bez nich môžu byť problémy s valorizáciou platov zdravotníkov, so zvyšovaním počtu sestier, s rušením niektorých doplatkov za lieky, s obnovením staníc záchrannej služby – a takto by sme mohli pokračovať. Najväčším problémom bude však schválenie dlhovej brzdy, ako aj dohoda o výdavkových stropoch v rezortných ministerstvách, bez ktorých nebude zabezpečená trvalá udržateľnosť našich verejných financií.

Minulý rok charakterizovala najmä pokračujúca coronavírusová pandémia, narastajúca zadlženosť verejných rozpočtov a všadeprítomná vyššia inflácia. Tieto negatívne skutočnosti pocítila väčšina z nás. A tak si kladieme oprávnené otázky o ich následkoch v tomto roku, keďže sa počíta s tým, že naštartovať obnovu ekonomiky na starom kontinente si bude vyžadovať reformy vo všetkých sektoroch hospodárstva, na čo potrebujeme financie z európskeho rozpočtu, z Fondu obnovy a odolnosti i z nášho štátneho rozpočtu.

■ VEDÚCI TANDEM

Všetci vieme, že na starom kontinente sa nič podstatné neuskutoční bez súhlasného názoru nemecko-francúzskeho politického tandemu. A práve v roku 2022, keď ECB hovorí, že obmedzí uvoľnenú menovú politiku a možno na konci roka zvýši úroky, došlo v Nemecku k personálnej výmene vo funkcii kancelára a v prípade Francúzska sa budú v apríli tohto roku konať prezidentské voľby.

Mohli by sme sa dlho zamýšľať nad tým, čo možno čakať od Olafa Scholtza, nového spolkového kancelára v trojkoalícii so Sociálnymi demokratmi, s FDP, ako aj so Zelenými. Skôr sa však pozrime na témy, ktoré chce Paríž riešiť ako predsednícka krajina Rady Európy od prvého januára 2022. Najväčším rozporom medzi Parížom a Berlínom bude zrejme problematika jadrovej energetiky v ich programe zelenej ekonomiky, keďže v Nemecku koncom minulého roka už odstavili všetky jadrové elektrárne, zatiaľ čo Francúzsko a krajiny V4, vrátane Slovenska, pokračujú v ich využívaní a budovaní. Nevidia nijaký dôvod, aby sa bezpečné a funkčné elektrárne odstavovali, a preto presadzujú, aby jadro bolo zaradené medzi obnoviteľné zdroje energií a so zreteľom na dosiahnutie budúcej uhlíkovej neutrality. Nemožno vylúčiť, že sa doterajšie rozdielne názory o ďalšom využívaní jadrovej energetiky prehĺbia, keďže koaličným vládnym partnerom v Nemecku je tiež strana Zelených a jej predstava o ochrane životného prostredia. V tejto súvislosti treba povedať, že Nemci v otázke jadra majú podporu najmä v Rakúsku a Taliansku.

■ PRIORITA MIGRÁCIA

V rámci predsedníctva Rady Európy sa počíta, že Paríž bude mať záujem riešiť aj otázky boja proti nelegálnej migrácii, aj keď v minulosti francúzsky prezident E. Macron presadzoval povinné kvóty prijímania migrantov, čo zásadne odmietajú predstavitelia štátov V4. Zdá sa, že nelegálna migrácia bude súčasťou predvolebného boja o funkciu prezidenta, keďže ostatní kandidáti na francúzskeho prezidenta pokladajú migráciu za prioritu. Vo Francúzsku žije takmer sedem miliónov migrantov, čo súvisí s predchádzajúcou koloniálnou minulosťou krajiny. Doteraz sa skôr riešila likvidácia táborov, pretože migranti sa chcú dostať najmä do Veľkej Británie. Bude teda zaujímavé sledovať, či sa na starom kontinente podarí už počas francúzskeho predsedníctva prijať akceptovateľnú formu európskej spolupráce v boji proti nelegálnej migrácii.

NA OKRAJ

Mimo hlavné zábery televíznych kamier prijal Ústavný súd Slovenskej republiky koncom roka dôležité rozhodnutie. Pozastavil platnosť jedného ustanovenia novely Zákonníka práce, ktorým sa zaviedol nový dôvod na výpoveď zo zamestnania, a to dovŕšením šesťdesiatich piatich rokov. Tento dôvod už nie je diskriminačný a protiústavný len pre odborárov, ale pozastavením účinnosti o ňom pochybujú aj ústavní právnici. Schválené znenie novely Zákonníka práce je v rozpore s ústavou, ktorá garantuje ochranu zamestnancov proti svojvoľnému prepusteniu zo zamestnania a diskriminácii v zamestnaní.

Koniec sociálnej nenormálnosti

V súčasne platnom znení Zákonník práce umožňuje výpoveď z dôvodu neuspokojivých pracovných výsledkov, porušovania pracovnej disciplíny, nesplňania ustanovených predpokladov či požiadaviek alebo z dôvodu nadbytočnosti. V danom prípade možno preto dedukovať, že zamestnanec si riadne plní všetky svoje pracovné povinnosti, neporušuje pracovnú disciplínu, je zdravotne a odborne spôsobilý na výkon práce, spĺňa všetky predpoklady a požiadavky a zároveň zamestnávateľ má záujem na zachovaní pracovného miesta. Jediným dôvodom na výpoveď by malo byť dosiahnutie veku, pričom dosiahnutie veku nevylučuje riadne plnenie pracovných povinností. Toto ustanovenie pracovného kódexu sa malo uplatňovať od 1. januára tohto roka. Cieľom vraj mala byť obmena pracovného kolektívu, nahradenie starších zamestnancov mladšími. Takýto dôvod však nikto príčetný nemôže považovať za objektívny, primeraný a nevyhnutný.

Návrh kritizovali zástupcovia zamestnávateľov, odborári i opozícia. Tá upozorňovala na to, že v ústave takéto obmedzenie nie je a posudzovať práva uskutočňovať zárobkovú činnosť podľa veku zamestnanca má za následok negatívnu diskrimináciu, ktorú Ústava SR zakazuje. Zaujímavé je sledovať smer, akým sa uberá diskusia o potrebe medzigeneračnej výmeny na trhu práce. Nie je v poriadku, ak sa vytvára dojem, že starí berú prácu mladým. Týmto sa proti sebe stavajú dve sociálne skupiny obyvateľstva. Ak je vláda presvedčená o potrebe medzigeneračnej obmeny, mala by seniorov motivovať nástrojmi sociálnej politiky štátu, predovšetkým tým, aby im dôchodková dávka zabezpečila dôstojné prežitie postproduktívneho obdobia. V tejto otázke by sa mal klásť dôraz na individuálny prístup ku každému zamestnancovi.

Od januára tak naďalej zostáva v platnosti pôvodné znenie zákona, ktoré hovorí o tom, že dosiahnutie dôchodkového veku nie je dôvodom na ukončenie pracovného pomeru zo strany zamestnávateľa. Rozhodnutie súdu však zatiaľ nie je konečné. Očakáva sa jeho definitívne rozhodnutie, či výpoveď daná zamestnancovi naviazaná na dosiahnutie konkrétneho veku je v súlade s ústavou, alebo nie. Azda však tento diskriminačný paragraf definitívne zamietnu.

Ľudovít KUSAL

Mladí ľudia sú cielene odnárodňovaní liberálnymi médiami a mimovládkami

Matica čelí protivenstvám doby

Zhovával sa Matej MINDÁR – Foto: archív SNN

Staronový predseda Matice slovenskej (MS) JUDr. Marián GEŠPER vo svojom novoročnom rozhovore pre Slovenské národné noviny zhodnotil predchádzajúci rok 2021. Z pohľadu najstaršej celonárodnej ustanovizne bol veľmi náročný. Okrem nepriaznivých pandemických podmienok sa Matica slovenská musela popasovať aj s nedostatkom finančných prostriedkov a cielenými útokmi na jej zákonom vymedzenú činnosť a poslanie.

● Nové vedenie Ministerstva kultúry SR sa rozhodlo najstaršej národnej ustanovizni znížiť výšku účelovej štátnej dotácie o dvadsaťpäť percent. Akým spôsobom ste sa s týmto problémom dokázali vyrovnať?

Rok 2021 bol v novodobej histórii Matice slovenskej jeden z najkomplikovanejších z hľadiska financovania jej činnosti za posledných desať rokov. Matica dostala zo štátu historicky najnižšiu dotačnú podporu za posledné desaťročie vo výške 1 344 600 eur, čo je pokles o dvadsaťtri percent. Rozpočet MS sa oproti roku 2020 prudko znížil o 414 479 eur. Takýto výrazný pokles príjmov mal následky na činnosť MS, prevádzkovanie a udržiavanie nehnuteľností, budov, platenie nájmov, a predovšetkým na personálne zoštíhlenie na mnohých pracoviskách MS. Tiež na celoplošné zníženie rozpočtov všetkých pracovísk rôznou mierou tak, aby boli zachované nevyhnutné aktivity. Personálne zoštíhlenie bolo zrealizované iba v takom nevyhnutnom rozsahu, aby sa znížili mzdové náklady. Prepúšťanie a zníženie pracovných úväzkov, ako aj zníženie mzdových ohodnotení sa v rôznom rozsahu dotklo šestnástich zamestnancov. Je to smutné, že na druhej strane na mnohé mediálne akcie, ktoré trvajú jeden až dva dni, štát vyčlení dvojnásobok sumy, aký tvorí rozpočet Matice! Je to hanba, ak uvážime, koľko toho Matica urobila pre Slovenskú republiku, národnú i občiansku spoločnosť, v neposlednom rade pre kultúrne národné dedičstvo a historický rozvoj demokratických tradícií na Slovensku.

● Do akej miery tieto štátne reštrikcie obmedzili dovtedajšie matičné aktivity?

Budem pri výpočte obmedzení, ktoré nám priniesli reštrikcie štátu, strohý, keďže fakty najviac vystihnú trpkú pravdu. Koncom roka 2020 a začiatkom roka 2021 sme museli prijať nasledovné opatrenia: už spomínané personálne opatrenia – prepúšťanie pracovníkov, obmedzenie periodických vydavateľských projektov, napríklad Slovenské národné noviny prešli na dvojtýždenník, bohužiaľ, najstarší kontinuálne vydávaný slovenský časopis založený J. M. Hurbanom Slovenské pohľady – na hanbu súčasnej spoločnosti a štátu – musel prejsť na dvojmesačník, čo sa nestalo ani počas prvej svetovej vojny. Museli sme obmedziť vydavateľské knižné projekty, obmedziť opravy a rekonštrukcie nehnuteľností vo vlastníctve MS, obmedzená bola ekonomická samospráva väčších D MS vo vlastníctve MS. Uvediem aj malý príklad: úradníci štátu akoby si nechceli uvedomiť, že na realizáciu národnej kultúry v matičnom dome, napríklad v Komárne, nemôže padať budova matičiarom na hlavy. Nehovoriac o tom, že druhá historická budova MS ako sídlo ustanovizne v Martine a iné budovy po regiónoch si tiež vyžadujú náročnú starostlivosť.

● Na Valnom zhromaždení MS v Liptovskom Mikuláši 9. októbra 2021 ste veľkou väčšinou obhájili post predsedu. Čím ste podľa vás presvedčili matičných delegátov, že vám vyjadrili takúto podporu?

Kandidáti nielen na predsedu, ale i do Výboru MS a DV MS by mali byť matičiari, ktorí dlhodobo aktívne pôsobia v ustanovizni, a predovšetkým sú s Maticou v pravom zmysle slova zžití. Matiční kandidáti sa nemôžu posudzovať podľa predvolebných programov a narýchlo zostavených koalícií posledných dní, ale od prvých krokov, ktoré v MS skutočne urobili. Opak by bol koncom našej najstaršej národnej i konzervatívnej ustanovizne. Myslím si, že matiční delegáti mi vyjadrili vysokú podporu preto, že poznajú moju dlhoročnú činnosť, a to od radového člena, neskoršieho člena krajskej rady, potom ako predsedu záujmového odboru Mladá Matica (2010 – 2016) i podpredsedu a od roka 2017 ako predsedu. Verím, že ma podporili, lebo vedia, čo mám za sebou, čo som pre matičné hnutie doteraz urobil. Voľby predsedu na valnom zhromaždení nemožno vnímať ako politickú „kortešačku“. Nie sú o ľúbivých sľuboch či antikampani kandidáta, ako to vidíme pri voľbách od samospráv až po NR SR a ako si to, bohužiaľ, vyložilo pár jednotlivcov. Vážim si delegátov a delegátky na VZ MS, že neskĺzli do politicko-mediálnej roviny a rozhodovali sa uvážlivo.

● Aké programové ciele a aktivity sa vám podarilo naplniť počas štyroch rokov v Matici?

Bez ohľadu na všetky protivenstvá doby môžem povedať, že sme so cťou dosiahli pre Maticu slovenskú maximum. Vďaka prebudovaniu celkovej mediálno-propagačnej práce informačného piliera a celkovo profesionalizácii matičnej práce sme nielen oveľa efektívnejšie odrážali útoky tzv. neoliberálnych médií, ale najmä propagovali modernými formami národnú ideu a matičné aktivity. Nevenovali sme sa kontroverzným témam, na ktoré s úskokom čakali pripravení mediálni propagandisti, vydávajúci sa za tzv. neoliberálnych novinárov.

Vyhli sme sa aj straníckej politike, čo bolo vážne varovanie z minulosti. Práve naopak, zamerali sme sa na zjednocujúce národné témy, ktoré oslovili rôznorodé osobnosti z celého spektra slovenského kultúrneho a spoločenského i politického života, čo bolo cítiť na našich podujatiach nielen v Martine, ale i v regiónoch Slovenska. Prvú polovicu volebného obdobia sa nám darilo napĺňať to, čo matičiari požadovali pred rokom 2019. Členské hnutie sa opäť stalo stredobodom záujmu ústredia MS, prestali sme podporovať komerčné umelecké skupiny, ale prioritne matičné kolektívy, ktoré sa vrátili na pódiá matičných podujatí a hlavných aktivít. Projekty regionálnej kultúry sme vyplatili miestnym odborom aj počas pandémie, čo v tejto sfére nezvládli mnohé mestá a obce! Prebudovali sme Vedné ústredie MS, kde sme dali šancu novej vedeckej generácii matičných pracovníkov, aj keď ich počet následkom finančných reštrikcií štátu nie je veľký. Matičná veda v oveľa väčšej miere spolupracovala o. i. s informačným a členským pilierom MS a zamerala sa vo svojej výskumnej i prezentačnej činnosti na matičné osobnosti i nezmapované slovenské dejinné udalosti.

Práve v roku 2020 sa úspešne začalo s obnovou matičnej Bibliotéky v Martine namiesto tej, ktorú nám zobral štát v roku 2000, rovnako vydávame v novom šate vo verejnosti úspešný odborný časopis Slovensko – Národné spektrum. IÚ MS pripravilo s vedeckými útvarmi a regionálnymi pracoviskami sériu dokumentov o slovenských dejinách či iné mediálne aktivity. A to nielen pre verejnosť, no špeciálne i pre školy. Často sa stáva, že na významné výročia nezabudla jedine Matica slovenská, hoci nás niektorí vyhlasovali za duplicitných! Isto si spomínate, že práve Matica bola na čele obrany jedinečnosti Národného cintorína v Martine. Ktovie, ako by to dopadlo, keby nebolo Matice a ňou oslovených poslancov NR SR, ktorí si osvojili racionálny náhľad na túto problematiku. V tejto súvislosti treba zdôrazniť, že MS aktívne obnovila spoluprácu s mestom Martin, so Slovenským zväzom protifašistických bojovníkov, Spolkom slovenských spisovateľov, slovanskými a i slovenskými maticami, s cirkvami, ale aj v konkrétnych projektoch s univerzitami i celkovo so školami.

V júni 2019 sa konal štvrtý Kongres matíc a inštitúcií slovanských národov v Martine, čo bolo veľmi dôležité pre

ROZHOVOR TÝŽDŇA

výmenu informácií o tom, v akom stave sa nachádza každá matica či inštitúcia a ako môžeme výhľadovo spolupracovať. Už spomínané IÚ MS profesionalizovalo svoju činnosť, čo bolo cítiť aj na sociálnych sieťach a TV Matica na YouTube, kde narástol záujem o MS, súčasne zatraktívnilo naše témy tak pre matičiarov, ako aj pre širokú verejnosť. V neposlednom rade sme zabezpečili prirodzenú generačnú kontinuitu pracovníkov v MS, čo sa predtým javilo ako vážny problém. Treba si uvedomiť, že najmä mladí ľudia sú cielene odnárodňovaní médiami a liberálnymi mimovládkami a nie je samozrejmé získať pre Maticu kvalitných a pronárodných ľudí so vzdelaním a s praxou v danej oblasti.

● Matica slovenská sa počas celého roka 2021 stala terčom mnohých útokov nielen zo strany liberálneho politického a názorového spektra, ale aj zo strany časti koalície a ministerky kultúry Natálie Milanovej (OĽaNO)...

Posledné dva roky nás nepoznačila iba pandémia, ktorá neľútostne zasiahla matičnú činnosť a rozpočet. Bohužiaľ, v rovnaký čas nám v tejto kritickej situácii ministerstvo nepomohlo. Musíme sa pozrieť pravde do očí, súčasné útoky nielen pseudoliberálnych médií na MS sa argumentačne podobali na päťdesiate a sedemdesiate roky 20. storočia, keď sa totalitný marxistický režim snažil diskreditovať a okliešťiť matičnú činnosť za pomoci vtedajších príčinlivých mediálnych propagandistov. Počas tohto neprajného obdobia sme na druhej strane vytrvalo pracovali na matičných kultúrnych a vedeckých aktivitách po celom Slovensku, čo sa dá ľahko overiť, keď si pozrieme prehľady matičných aktivít, napríklad na YouTube či v časopise Hlas Matice. Naši neprajníci v tomto podcenili húževnaté matičné hnutie, celkovo matičiarky a matičiarov, najmä ich súdržnosť, odolnosť a vytrvalosť.

● S akými ďalšími víziami ste sa uchádzali o podporu medzi matičiarmi v nedávnych voľbách?

V nadväznosti, čo som už uviedol pri matičných aktivitách v rámci členského hnutia, udržíme a nepredáme žiadnu aktívne využívanú matičnú budovu, a predovšetkým zachováme Domy MS v regiónoch, ktoré musia pracovať pre členskú základňu. Informačný a vedecký pilier bude naďalej vo svojich aktivitách pracovať spolu s členským hnutím, čo sa osvedčilo nielen pri hlavných aktívach MS v rokoch 2017 až 2021. Aj pri matičných odboroch a umeleckých kolektívoch budeme plánovať

Predseda Matice slovenskej Marián GEŠPER poskytol Slovenským národným novinám ťažiskový rozhovor o ďalšej perspektíve ustanovizne v najbližších rokoch.

ich podporu v dlhodobých horizontoch. V tomto zložitom čase zabezpečíme, aby ďalšia matičná generácia postupne prevzala štafetu, čím budeme pracovať na kontinuite ustanovizne.

Tak sa ubránime krachu, aký postihol iné slovenské organizácie, ktoré výchovu novej generácie podcenili a dostali sa do marazmu vzájomných hádok. Dôležité bolo pre mňa ako predsedu MS zachovať jednotu medzi matičiarmi, aby sme sa nevrátili k starým škriepkam a rozbrojom. Ak má mať Matica rešpekt a vážnosť v spoločnosti, nemôže byť vnútorne rozjatrená. Máme na to dobré predpoklady, keďže z Valného zhromaždenia MS v Liptovskom Mikuláši vzišiel vnútorne jednotný výbor zložený predovšetkým z matičných dobrovoľníkov. Naďalej budeme spoločne pracovať v členskej základni, vo vede, vydavateľstve i so slovenskými krajanmi v zahraničí. Veď čo sú štyri či osem rokov v matičných dejinách? Plány Matice sú však podobne ako v minulosti strategické a zamerané na desaťročia dopredu. Prispôsobíme sa požiadavkám moderných foriem práce hodných 21. storočia, ale od principiálnych vecí týkajúcich sa obrany slovenskej národnej a občianskej spoločnosti ustupovať nemôžeme.

● Aké sú plány konkrétnych matičných podujatí pre rok 2022?

V roku 2022 uplynie presne dvesto rokov od narodenia viacerých štúrovcov – Jána Francisciho, Janka Kráľa, Jána Rotaridesa, Jána Kalinčiaka a ďalších. Pre Maticu však nemajú význam len ako národní buditelia, ale mnohí z nich boli úplne prvými matičiarmi. Samotný Ján Francisci bol nielen kľúčovou postavou štúrovského hnutia, ale aj vzniku MS v roku 1863. Kultúrna, vedecká a osvetová činnosť MS v národnom kontexte sa bude budúci rok niesť práve v znamení štúrovského odkazu. Medzi ďalšími štúrovcami, ktorí oslávia dvojstoročnicu, je politik a právnik Štefan Marko Daxner, hudobný skladateľ August Horislav Krčméry, maliar Peter Michal Bohúň, revolucionár Ľudovít Jaroslav Šulek a básnik Jakub Grajchman. Nesmieme zabudnúť ani na storočnicu predsedu MS a spisovateľa Vladimíra Mináča, ale aj na výročie študentského spolku Mor ho! z roka 1912.

● Akým spôsobom možno v dnešných nepriaznivých podmienkach získať pre Maticu slovenskú najmä mladšiu generáciu?

Mladšiu generáciu možno získať systematickou prácou v troch smeroch. A to oslovovaním mládeže prostredníctvom mladých národovcov v záujmovom odbore Mladá Matica, čo sa veľmi osvedčilo, keďže mladých najlepšie oslovujú mladí, ďalej v permanentnou prácou D MS a OP MS so školami, treťou významnou zložkou sú mladí matiční členovia organizovaní v umeleckých, najmä vo folklórnych kolektívoch. Konkrétne sa nám osvedčilo organizovanie prednášok a besied v školách spojených s divadelným predstavením mládeže, venovaným historickej udalosti z našich dejín, organizovanie mládežníckych podujatí, dodnes je veľmi úspešný Národný zraz Mladej Matice a pod. Tu všade a inde sa mládež oboznámila s činnosťou MS. Taktiež väčšina mladých vstupuje do MS prostredníctvom kultúrnych podujatí odborov, ktoré ich zaujali svojím obsahom, resp. informovanosťou o matičných ideách na sociálnych sieťach a inými modernými kanálmi.

● Neoddeliteľnou súčasťou Matice slovenskej sú predovšetkým miestne odbory. Ako hodnotíte ich doterajšiu činnosť?

Miestne odbory, ktorých máme vyše päťsto aktívne pracujúcich a sú základným kameňom nielen matičného hnutia, v regiónoch organizujú stovky podujatí ročne. Stojí za zmienku, že v porovnaní napríklad s inými maticami slovanských národov sú naše miestne odbory najpočetnejšie a najživšie v aktivitách. V roku 2020 bola síce činnosť odborov veľmi narušená protipandemickými opatreniami, no matičiari aj v obmedzenom režime hľadali cestičky k svojim aktivitám. Bolo to však veľmi ťažké, veď často nebolo možné následkom opatrení stretnúť sa na miestnej úrovni obce. Už som sa zmienil o vytrvalosti matičného hnutia.

● Akú perspektívu majú záujmové a vedecké odbory z hľadiska napĺňania matičnej činnosti?

Záujmové a vedecké odbory sú zložené prevažne z dobrovoľníkov, ktorí pomáhajú pri napĺňaní špecifických úloh MS. Medzi svojimi členmi by mali mať renomované osobnosti zamerané na problematiku, ktorej sa venujú. Musíme si uvedomiť, že záujmové a vedecké odbory sú integrálnou súčasťou ustanovizne a najviac úspechov dosahujú práve tie, ktoré aktívne spolupracujú s matičnými vedeckými či odbornými pracoviskami (SHÚ, SLÚ, Krajanské múzeum MS a pod.). Ak má odbor skutočne naplno rozvinúť svoju činnosť, nemôže byť uzavretým klubom niekoľkých elitných členov, ale musí mať reprezentatívnu základňu z danej záujmovej či vedeckej oblasti vo všetkých kútoch Slovenska.

● Akú úlohu má Matica slovenská v súčasnom globalizovanom svete, čo je jej nadčasový odkaz?

Matičné poslanie a myšlienka sú pre slovenský národ nadčasové, menia sa iba formy jej realizácie. Matica prekonala hranice štátov, režimov i historických období. Logicky je jej najprirodzenejšia demokratická a slobodná slovenská štátnosť, pre ktorú matičiari toľko obetovali. Súčasná doba je však, bohužiaľ, rovnako rozporuplná a nebezpečná ako minulé. Preto udržanie zvrchovanej a demokratickej Slovenskej republiky si vyžaduje rovnakú vytrvalosť ako jej dosiahnutie v roku 1993. Úlohou MS je dnes, ako aj v minulosti udržať a rozvíjať slovenské kultúrne dedičstvo, pozdvihovať kultúrnu a vzdelanostnú úlohu Slovákov a Sloveniek, udržiavať kolektívnu historickú pamäť národa a podporovať národnú hrdosť už od útleho veku. To všetko sa darí robiť Matici slovenskej najmä v regiónoch prostredníctvom svojich podujatí, ale aj členských, vydavateľských a vedeckých aktivít – dobrovoľníkov aj profesionálov. Nie sme navyše, práve naopak, v mnohých prípadoch sme suplovali štát, ktorý na tieto dôležité témy flagrantne zabudol!

OROL TATRANSKÝ

Vydávaný Ľudovítom Štúrom od 1. augusta 1845 do 30. júna 1846
Príloha Slovenských národných novín pre mladú literatúru, umenie a spoločnosť

1/2022
bezplatné

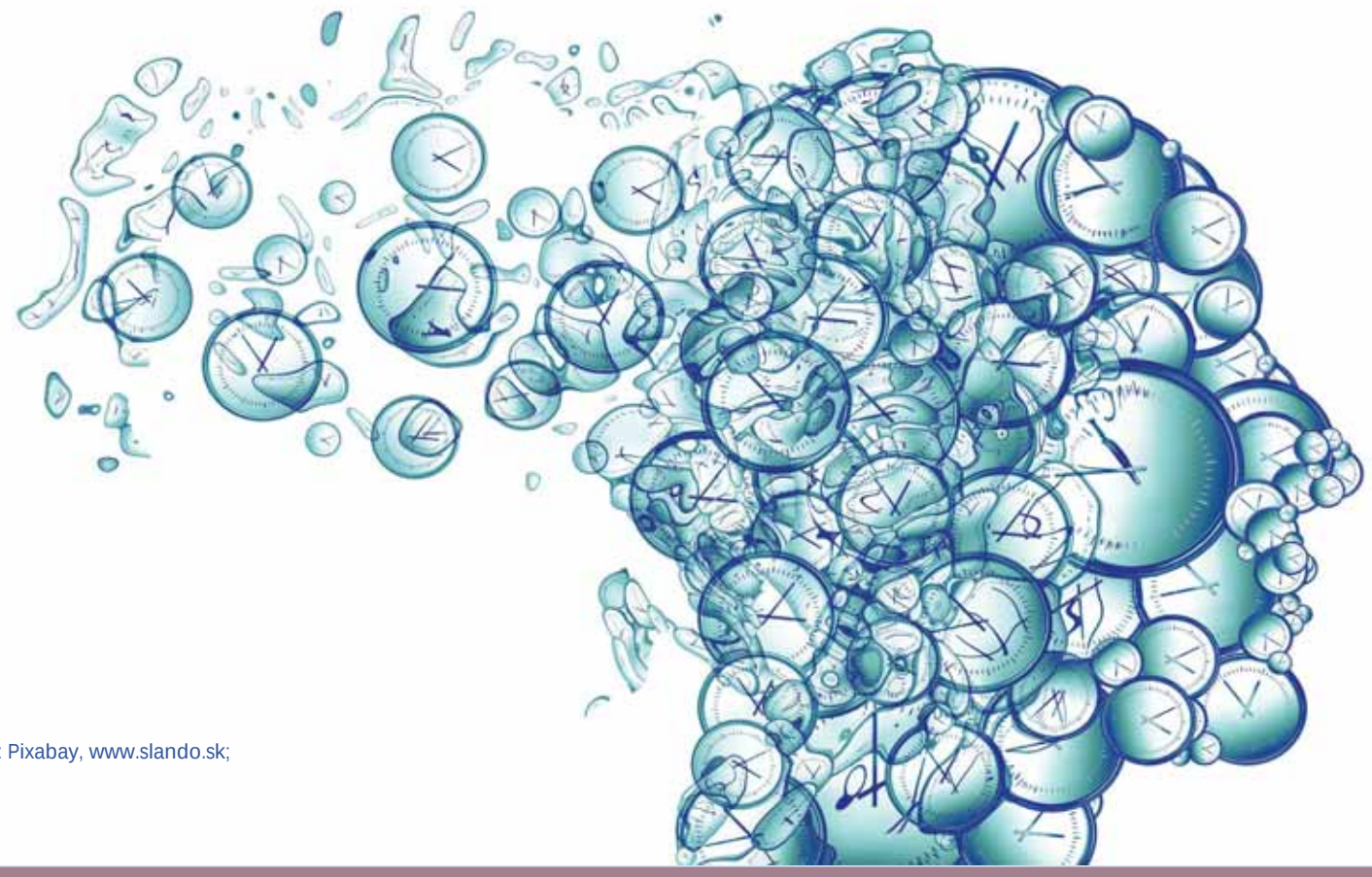

Zdroje obrázkov: Pixabay, www.slando.sk;
fotokoláže: EČ

MILÝ ČITATEĽ BUDÚCNOSTI, MILÝ ČITATEĽ PRÍTOMNOSTI, DOVOĽTE KRATŠIU ÚVAHU

MAJA JACKOBS JAKÚBEKOVÁ

MAJA
JACKOBS JAKÚBEKOVÁ

#africkéVoodoo

DI-O-TÍ-MA
Musil sa hrá s tvojou bábkou
ihlou ti prepichuje lebku
DI-O-TÍ-MA
opakuje, keď zachádza hrotom
do ťažiska tvojho zbedačeného tela

jednu ruku vyťahuje z tvojho rozkroku
v druhej drží Prousta
pohár vína v ruke Diotimy
sa zahanbene červená
(zvláštna schopnosť bieleho suchého)
bojujú o teba Proust s Musilom

ktorého bábkara necháš vyhrať predtým
ako ti vyrve krčnú tepnu zubami?

MAJA JACKOBS JAKÚBEKOVÁ

Úvodník slúži na to, aby budúcim generáciám priblížil spoločenskú, politickú, náboženskú či niekedy dokonca umeleckú situáciu statusu quo ante bellum.

Keď si niekto o desať, dvadsať, päťdesiat rokov prečíta úvodník, má mu priblížiť atmosféru dneška. Pri zameraní sa na čitateľa budúcnosti však nemožno opomenúť čitateľa súčasnosti. Tak sa prihováram obom, milý čitateľ budúcnosti, milý čitateľ prítomnosti.

Žijeme v dobe sociálneho dištancu, strachu a napätia. Sociálne väzby sú rozorvané, ľudská dôstojnosť deformovaná. Spoločnosť sa rozdelila na dva antagonistické tábory, zmier nikto nechce. Epidémia korony zaplavila nemocnice, zdravotníci utekajú do zahraničia za vyšším platom a dôstojnejšími podmienkami, vrcholoví politici nie sú schopní zaviazať si šnúrky na topánkach, nieto vládnuť. Zvládnuť tak napätú situáciu dá zabrať aj renomovaným odborníkom s dvadsaťročnou praxou, no ich hlas akosi nepočuť, prehlušili ho davy dezinformovaných.

Milý čitateľ súčasnosti, možno na karmu neveríš, no zákony fyziky poznáš: akcia vyvolá reakciu. Keď ideš k volebnej urne a lístok preferovanému politikovi hodíš z recesie, nemôžeš sa čudovať, že ťa tento recesista neochráni pred nástrahami súčasného sveta. Keď volíš „novú stranu" len preto, aby si vyhnal starú, nesieš následky rovnako ako ten, ktorý novú stranu volí z presvedčenia.

Dúfam, milý čitateľ budúcnosti, že status quo, v ktorom žiješ, má schopných vladárov, že ľudia okolo teba poznajú kompromisy a mierumilovné riešenia konfliktných situácií sa stali štandardom. Verím, že spoločnosť dozrela a v demokratických krajinách sa už k urnám nechodí z recesie.

Želám ti život v krajine s ozdraveným zdravotníctvom, moderným školstvom a bohatou kultúrou. Prajem ti susedov, s ktorými sa porozprávaš vo výťahu, čistý vzduch bez emisií a stabilnú ekonomickú situáciu nielen v tvojej peňaženke, ale aj v tvojej zemi. Viac to prajem tebe ako spolusúputníkom našej doby (neuraz sa, čitateľ súčasnosti), ktorí si zaslúžia niesť následky svojich rozhodnutí. Sloboda sa preceňuje a dôvody, pre ktoré sa nejakým spôsobom rozhodujeme, podceňujú.

Napriek týmto názorovo vyhroteným, na prvý pohľad pesimistickým rečiam verím v budúcnosť, v svetlé zajtrajšky, len si nemyslím, že prídu skutočne „zajtra". Nepoznám správnu logistiku riešenia súčasného stavu, no verím, že o niekoľko desaťročí, keď generácia vystrieda generáciu, ľudstvo opäť začne veriť v skutočnú hodnotu ľudskej bytosti a že táto viera v jeho hodnotu povedie k mieru, elementárnej slušnosti a ku kompromisom.

A možno žijem v naivnej predstave a chýba mi elementárny zmysel pre realitu.

V tom prípade, milý čitateľ budúcnosti a milý čitateľ súčasnosti, berte vyššie zmienené riadky len ako moje zbožné želanie.

PREDSTAVUJEME

PÍSANIE MI VÝRAZNE DOPĹŇA MOZAIKU ZMYSLU ŽIVOTA

Marcel Páleš – jeho tvorba a literárna činnosť

EVA ČULENOVÁ

Slovesné umenie

Tvoja najnovšia kniha má názov *Rozprávka písaná pod hviezdami*. Čo v nej čitatelia nájdu, na čo sa môžu tešiť a aký odkaz si ňou chcel odovzdať?
Nájdu v nej predovšetkým dobrodružstvo malej skupinky školákov a dospelých, ktorí sa spoja so sympatickými bytosťami z utajenej planétky Svetlontída. Svetlíci prinášajú na Zem a do celého príbehu veľa svetla, dobra, múdrosti a úsmevu – tu niekde azda možno nájsť aj spomínaný odkaz. Sú tu ale aj tí horší. Zlopíci na čele s ich nedobrým vodcom chcú ovládnuť nielen Zem. Do konca knihy tak čitateľov čaká nejedno prekvapenie, nejeden zvrat. Príbeh je vsadený do skutočného banskobystrického prostredia, dokonca napríklad taký Ľudvig, ako jedna z postáv príbehu, je autentickým človekom, ktorého môžu čitatelia stretnúť ako šoféra trolejbusu v Banskej Bystrici.

Čo ťa inšpirovalo spracovať práve túto tému, aký bol tvoj motív?
Kedysi som mal napísaný iba úryvok. Absolvoval som ako literárny autor besedu so školákmi v jednej z banskobystrických škôl. Prečítal som im o svetlíkoch a žiakov to veľmi zaujalo. Dokonca sme spoločne uvažovali, ako by rozprávka mohla pokračovať. Deti na úlohu kreslili svetlíkov, rozmýšľali aj na domácu úlohu, čo by do príbehu ešte navrhli. Dal som im prísľub, že v tom budem pokračovať. Čas letel a vplyvom rôznych okolností mi rozprávka viac rokov stála ako rozpísaná, teda nedopísaná. V pozadí mysle mi však zostával blikať prísľub, ktorý som vtedy deťom dal. Dnes sú to už určite stredoškoláci, ak nie maturanti. A prečo práve táto téma? Boj dobra a zla je univerzálny motív, ktorý bude možné vždy rozvíjať rôznymi spôsobmi. A hviezdy, vesmír, dobré aj zlé bytosti mimo ľudí? To predstavuje určité tajomno, ktoré je s nočnou oblohou späté. Vesmír pre nás zostáva v mnohom ešte stále veľkou neznámou, tajuplným a fascinujúcim svetom. A Banská Bystrica... Do tej som sa zamiloval v roku 2007 a odvtedy sa jej držím.

Prezraď nám, aké boli tvoje literárne začiatky?
Svoje začiatky zvyknem spájať najmä so slohovými prácami na osemročnom gymnáziu v Poltári, odkiaľ pochádzam. Tam som viac-menej trénoval tak, že som písal na jedno zadanie aj viacero prác, keďže spolužiaci, ktorým sa do slohov nechcelo, ma oslovovali, či by som aj im nenapísal. Ušlo sa mi za to niekedy aj nejakých dvadsať korún, čiže to vnímam ako svoj prvý honorár. Súbežne prišli prvé poviedky, potom básne, úvahy atď.

Marcel Páleš (1986) žije a pôsobí v Banskej Bystrici. Je členom Spolku slovenských spisovateľov, spoluzakladateľom literárneho zoskupenia Generácia Nula a organizátorom umeleckých podujatí, tiež zakladateľom umeleckého podujatia SLOVOMfest. V literárnej tvorbe sa venuje poézii, próze, úvahovým žánrom, ale aj piesňovým textom. Na konte má viacero kníh, *Rozprávka písaná pod hviezdami* je jeho prvotinou v literatúre pre deti.

Pracuješ ako dramaturg, redaktor a moderátor v rozhlase, ale píšeš v podstate stále. Čo ti písanie dáva? Čo v ňom nachádzaš?
Máš pravdu, slovom sa zaoberám každodenne. V práci je to síce skôr slovo rozhlasové, ale dominuje v rôznych podobách. Najmä stretnutia s ľuďmi pri nahrávaní mi prinášajú bohaté podnety, z ktorých občas vznikne aj niečo literárne. Písanie mi výrazne dopĺňa mozaiku zmyslu života. Na jednej strane sa sebarealizujem, na strane druhej vďaka písaniu neraz potešim iných, čo je pre mňa odpoveď na otázku či v písaní pokračovať. A čo v písaní nachádzam? Iný svet, ktorý ma spája so sebou samým a zároveň s inými podobne „postihnutými" milovníkmi literatúry, ale aj čitateľmi. Ale aj svet, ktorý môžem kedykoľvek otvoriť a tvoriť ho.

Čo býva inšpiráciou tvojho písania? Z čoho čerpáš pri svojej tvorbe, čo ťa poháňa k ďalšiemu a ďalšiemu písaniu?
Inšpirácia je všade navôkol, ale aj v nás samotných. Stačí vykročiť von, prechádzať mestom, vstupovať do všedných vzťahov, trebárs v obchode či v práci, v rodine či medzi priateľmi, a človek má inšpirácie plné dlane. Alebo skôr plné myšlienky. Ešte sa mi nestalo, že by som mal všetko napísané a nemal by som nič poznačené na ďalšie a ďalšie písanie. Ak by som si dnes prestal značiť nápady, tak by som potreboval asi dva-tri roky intenzívneho písania, aby som minul nápady, ktoré mám poznačené ako nevybavené. A čo ma poháňa? Aj to, že cítim určitú zmysluplnosť bytia, keď sa sebarealizujem prostredníctvom literárnej tvorby a podarí sa mi niečo dokončiť, ale najmä reakcie čitateľov.

Aké témy spracúvaš vo svojej profesionálnej práci redaktora?
Rôzne. V pravidelných rubrikách sú to napríklad seniorské témy, cirkevné témy, knižné a literárne témy, v rozhlasových dokumentoch či v živých vstupoch a reportážach to býva ozaj všeličo, a vo väčších reláciách sú to napríklad stredoslovenské obce či portréty zaujímavých osobností.

Aktívne sa angažuješ aj v organizačnej kultúrnej oblasti, pripravuješ rôzne podujatia. Spoluzakladal si napríklad aj združenie literárnych autorov Generácia Nula. Priblíž našim čitateľom činnosť tejto skupiny.
Generácia Nula ako literárne zoskupenie autorov vznikla v roku 2011 s cieľom prinášať pestrú tvorbu vekovo aj zameraním rozmanitých literárnych autorov. V súčasnosti sme deviati, muži aj ženy, pričom máme medzi sebou prozaikov, básnikov, aforistu aj dokumentaristu. Profesiami je to tiež pestrá paleta, ale aj z pohľadu veku. Keď to spolu zmiešame, pridáme živú hudbu rôznych interpretov či výtvarné umenie, zväčša je z toho príjemné kultúrne podujatie s cieľom zastaviť uponáhľaný čas. Organizujeme rôzne kultúrne podujatia, čítačky, ale tiež sme na rôzne podujatia pozývaní. Precestovali sme spolu už množstvo miest na Slovensku, dokonca raz sme prišli na besedu na strednú školu ako živá maturitná otázka.

Si v redakčných radách viacerých časopisov, tiež členom Spolku slovenských spisovateľov. Čo ti táto činnosť prináša?
Manželka by vám zrejme povedala, že mi to skôr odnáša, napríklad veľa času (smiech). Samozrejme, veľa mi to aj prináša. V prvom rade spolupatričnosť v rôznych kolektívoch, prepojenie so zaujímavými ľuďmi, spoluprácu, posilnenie vzťahov, kontakty, skúsenosti... A v neposlednom rade spomínanú sebarealizáciu.

Píšeš prózu i poéziu. Poznáme najmä tvoje príležitostné básne, ktoré zjavne majú v čitateľskej obci na sociálnych sieťach úspech. Aké témy vo svojej poézii teda spracúvaš a aké plány máš v poetickej oblasti?
V poézii rovnako ako v iných žánroch je tematické zameranie rôznorodé. V poézii ale vidím úplne iné možnosti uchopenia tej istej témy. Poézia vďaka metaforickosti ponúka jedinečný priestor ako do slov ukryť viac, ako sa na prvý pohľad zdá. Niekedy stačí ráno nasadnúť do auta, a kým sa presuniem do práce, mám nový námet na rozpracovanie do básne. Inokedy nemusím nikam ísť, podnet príde hoci aj prostredníctvom médií či sociálnej siete. Ako napríklad nedávno – úmrtie Mira Žbirku. A plány? Postupne sa mi zbierajú básne na ďalšiu básnickú zbierku.

Pripravuješ nejaké dielo?
Rozprávka písaná pod hviezdami je na svete, čiže vrhol som sa teraz na spracovanie ukončeného rukopisu pod názvom *Dom s úsmevom*, ktorý som už spomínal vyššie.
Tu však nemám za cieľ priniesť publikáciu, s ktorou chcem vyrukovať smerom k verejnosti. Nebránim sa tomu, ale skôr je mojou túžbou zachovať spomienku na predkov a pre príbuzných či potomkov. V posledných rokoch som totiž našiel zaľúbenie v zbieraní spomienok, fotografií, artefaktov, zápisov z matrík a čohokoľvek, vďaka čomu sa o svojich predkoch dozvedám viac. Zbieram, aby som zachoval pre ďalších, ktorí ešte len prídu.
Aj kniha *Dom s úsmevom* je toho súčasťou a zároveň čiastočným výsledkom tohto zachovávania.
Prináša prozaicky spracovaný príbeh s viacerými zvratmi, ktoré pripravil život – a to je na tom to silné, že nejde o udalosti vymyslené.

Výtvarné umenie

Koncom januára uplynie 105 rokov od narodenia maliara Ľudovíta Vargu, ktorému nebolo súdené plnohodnotne rozvinúť vlastný umelecký talent.

ĽUDOVÍT VARGA

Na tento svet prišiel 27. 1. 1917 v Merašiciach pri Trnave do rodiny roľníka Jána Vargu a matky Apolónie, rodnej Machovičovej. Študoval na reálnom gymnáziu v Nitre, učiteľskom ústave v Modre (1932 – 1936) a na Oddelení kreslenia a maľovania Slovenskej vysokej školy technickej v Bratislave (1938 – 1942). Ako učiteľ pôsobil v Šúrovciach a Stupave (1936 – 1938), od roku 1942 bol asistentom na SVŠT v Bratislave.

Počas štúdia sa aktívne zapojil do protifašistickej rezistencie; v roku 1939 spoluzakladal v rodnej dedine ilegálnu občiansku odbojovú skupinu Justícia. Hneď po vypuknutí SNP sa stal spravodajcom na veliteľstve pozemného vojska Hlavného velenia povstaleckej armády v Banskej Bystrici. Keď bolo Povstanie vojensky zlikvidované, vrátil sa do Bratislavy, kde účinkoval ako stredoškolský pedagóg kreslenia, pričom pokračoval v protifašistickej odbojovej činnosti.

Ľudovít Varga (používal pseudonym 27) je po Jankovi Novákovi ďalším maliarom vojnovej generácie, ktorého „dielo zostalo len nádeje vzbudzujúcim torzom, načrtnutou reflexiou tragickej doby". Umelcova výtvarná tvorba zahŕňa krajinomaľbu, portréty a figurálne kompozície. Maliarsky rukopis charakterizuje vysoký pastózny nános farby, kontrast žltozlatých tónov so zelenými a frapantná kresba – v záverečnej tvorivom období najmä kresba tušom. Expresívnymi, farebne osobitými figurálnymi kompozíciami vyjadroval autor hrôzy vojnovej kataklizmy.

Dramatickosť, priam až barokovo vyhrotený expresionizmus imaginatívnej línie Vargovho maliarstva odkazuje na generačné stereotypy (Golgota – Pieta, 1942; Život a smrť, 1943; Výjav z koncentráku, Hrôzy vojny, obe 1944...). Akcent na ikonickosť rovnako ako nekorigovanosť štetcovej práce týchto diel, ale hlavne skorších žánrových obrazov, mestských motívov, krajinomalieb a zátiší ich situuje do susedstva romantickej senzibility Jána Mudrocha (Krajina s pocestným, 1943; Študent – pri práci, okolo 1943; V krčme, Krajina II., obe 1944; Pijan, okolo 1944 a i.). Medzi umelecky hodnotnejšie tvorcove opusy patria tiež Bratislava – Michalská brána v noci (akvarel, 1940), Márnotratný syn, Štefan Žambor, Útecha (všetko olej, 1942), Akt (pastel, 1943), Evička, Krajina s procesiou (olej, 1943), Maliar (akvarel, 1944), Pri mútení masla (olej, 1944)...

Krajina s pocestnými (olej, 1943; v zbierkach SNG)

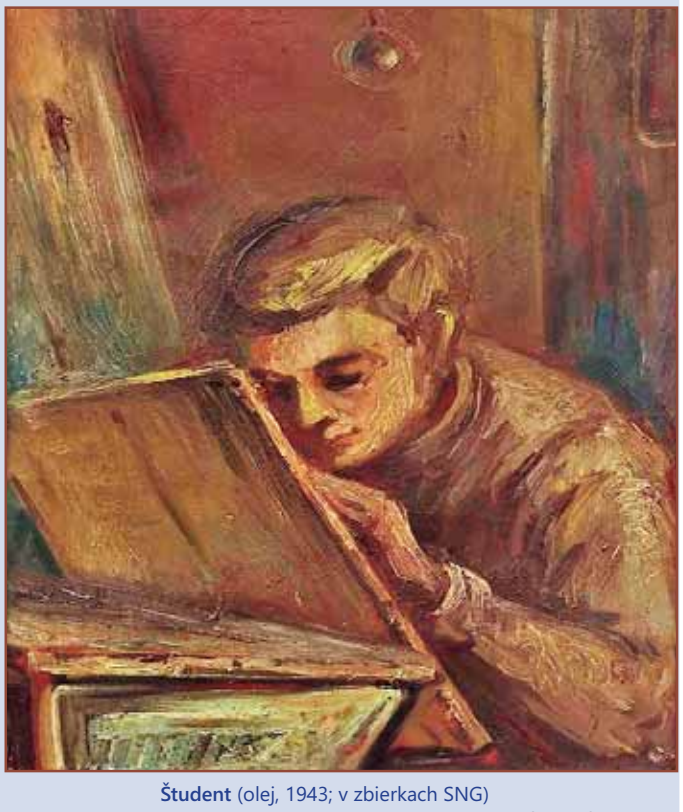

Študent (olej, 1943; v zbierkach SNG)

V priebehu trvania SNP navrhoval Varga povstalecké plagáty a kooperoval na príprave 4-korunovej československej známky (jeho návrh sa nezachoval). Svoju maliarsku a kresliarsku tvorbu prezentoval na výstavách v Bratislave (1942 – 1943) a Trenčíne (1944), posmrtne v Nitre (1975), Banskej Bystrici (1976), Jaslovských Bohuniciach (1981) a inde.

Začiatkom roka 1945 bol Ľudovít Varga zatknutý a väznený v Bratislave. Následne fašisti výtvarníka odtransportovali do koncentračného tábora Mauthausen, kde 7. apríla 1945 zomiera. Mal iba 28 rokov...

PETER CABADAJ

ODBORNÝ ČLÁNOK

Jazyk je najdôležitejším prostriedkom vzájomnej komunikácie. Je to zbraň myslenia a kultúry.

Fiodor Michajlovič Dostojevskij

KULTÚRA A ETIKETA REČI

Viktoriia Nadolska

Ľudia sa už od staroveku pokúšali porozumieť tomu, čo je tajomstvom vplyvu živého slova, či už je tento dar vrodený, alebo je výsledkom dlhého usilovného školenia a sebavzdelávania. Odpoveď na tieto a ďalšie otázky dáva rétorika – špeciálna veda o zákonoch invencie, usporiadania a vyjadrovania myšlienok v reči.

Autorita tejto vedy v staroveku, jej vplyv na život spoločnosti a štátu boli také veľké, že rétorika sa nazývala „umenie ovládania myslí" (Platón) a stavala sa na roveň umeniu vojvodcu spolu s epikou a hudbou. Súčasne sa zrodil ďalší názov tejto vedy – „oratórium".

Prvé systematické práce o teórii oratória sa objavili v starovekom Grécku. Ich vznik bol spojený s potrebou presne a krásne vyjadrovať myšlienky vo filozofických rozhovoroch a súdnych činnostiach, v prejavoch štátnikov. Naši predkovia verili v mocnú silu slova, ktorá môže zmeniť vonkajšie okolnosti. Konalo sa mnoho modlitieb k vyšším mocnostiam, ku ktorým sa ľudia uchýlili pre pomoc. Myšlienka, ktorá sa rodí v hlave človeka, sa realizuje prostredníctvom reči. Je to silný nástroj, ktorý sa človek učí zvládať celý život (T. A. Vorontsova, 2011).

Kultúra reči je súčasťou všeobecnej kultúry človeka. Podľa toho, ako človek hovorí alebo píše, možno posúdiť úroveň jeho duchovného rozvoja, jeho vnútornú kultúru. Vlastníctvo kultúry reči nie je len ukazovateľom vysokej úrovne intelektuálneho a duchovného rozvoja, ale aj akýmsi ukazovateľom profesionálnej vhodnosti pre ľudí rôznych profesií: diplomati, právnici, politici, učitelia škôl a univerzít, rozhlasoví a televízni pracovníci, novinári, manažéri.

Kultúra každého národa ovplyvňuje etiku, správanie a reč človeka. Etiketa ruskej reči poskytuje také priania ako: Užite si jedlo! S novou vecou! Zlomiť si nohu! Dobrú chuť! Boh ti pomáhaj! Dobrú noc! Prajem šťastnú cestu! Veľa šťastia! a ďalšie. Arabi si gratulujú na nový strih vlasov či dobrý nákup. Nemci, podobne ako Rusi, želajú dobrú chuť tým, ktorí jedia, ale v ruskej tradícii želajú dobrú chuť iba vo verejných stravovacích zariadeniach, a nie doma, kde sa predpokladá, že chuť do jedla bude aj tak príjemná. Nemci naopak prajú dobrú chuť, kedykoľvek si sadnú k stolu.

Rečová etiketa vstupuje do nášho života spoločne s inými ľuďmi. Je to nevyhnutné pre úspešnú komunikáciu ľudí v rôznych oblastiach života. S rozvojom civilizácie sa transformovali aj normy správania v spoločnosti. Ľudia prišli s novými pravidlami vzájomnej komunikácie. Objavila sa online komunikácia, ktorá si vyžaduje aj etiku správania a rozhovor so súperom. Dale Carnegie, autor svetového bestselleru *Ako si získavať priateľov a ovplyvňovať ľudí*, napísal, že úspech človeka vo finančných záležitostiach závisí asi 15 % od profesionality a 85 % od komunikačných schopností.

Reč je základnou súčasťou imidžu firmy. Mnoho ľudí s tým bude súhlasiť, pretože nech sme kdekoľvek, komunikujeme a prostredníctvom slov vyvolávame emócie iných ľudí. Nedbalo hovorené slovo alebo naopak dobrý kompliment nám môže situáciu počas pracovného dňa drasticky zmeniť (L. Yu. Mironova L. Yu, 2014).

Podľa môjho názoru je potrebné od troch rokov vštepovať vo výchove kultúru reči a základné normy etikety. Deti na príklade dospelých musia chápať a rozlišovať dobré správanie od zlého. Nové trendy diktujú väčšiu slobodu a sebavyjadrenie, čo ovplyvňuje úroveň kultúry mladých ľudí. V súčasnosti je v móde sedieť na sociálnych sieťach a fotografovať krásne fotky, ale nie čítať literatúru alebo navštevovať divadlá a umelecké galérie.

V roku 2017 uskutočnilo Centrum pre sociológiu mládeže štúdiu na tému „Kultúra v živote mládeže: potreba, záujem, hodnota", ktorá ukázala, že komunikácia s priateľmi zaujíma významné miesto v štruktúre slobodného života mladých ľudí (48,8 % často a 44,2 % pravidelne); trávenie času na internete a sociálnych sieťach (43,9%, resp. 45,3%); prechádzky (52,6 a 32,8 %), čo je tiež forma komunikácie; prijímanie a návšteva hostí (58,2% a 12,2%); domáce práce a starostlivosť o deti (36,5% a 30,6%); o niečo menej navštevovanie diskoték, večierkov, tancov (25,3% a 7,5%). Uvedené druhy voľného času odrážajú stále sa opakujúcu skupinu potrieb mladých ľudí v oblasti komunikácie, priateľov a rodiny. Veľkolepé formy konzumácie kultúry zamerané na uspokojovanie kognitívnych, emocionálnych a hedonistických potrieb sú medzi mladými ľuďmi stále dôležitejšie: sledovanie televízie, videa, počúvanie hudby (55,8 % a 30,4 %); nakupovanie/nákupy (57,7 % a 22,3 %); návštevy kina (48,6 % a 11,8 %); športové štadióny (23,9 % a 8,2 %); divadlá, koncerty, múzeá (25 % a 6,1%). Beletria na čítanie (34,5 % a 10,1%); šport, cestovný ruch (31,4 % a 14,6 %); umelecká tvorba, konštrukcia (21,3 % a 8,1 %); účasť na amatérskych výkonoch, krúžkoch a športových sekciách (14,7% a 6,5 %), doplnkové vzdelávanie (15,5 % a 6 %).

S rastúcim vzdelaním rastie význam čítania, návštev divadiel a koncertov. Súčasne klesá dôležitosť komunikácie s priateľmi. S rastúcou finančnou situáciou sa zvyšuje dôležitosť robenia toho, čo máte radi, komunikácie s priateľmi, návštevy divadiel, koncertov a kín. Zároveň klesá význam aktivít s deťmi a pobytu na internete a sociálnych sieťach. Etiketa reči je daná situáciou, v ktorej prebieha komunikácia. Akýkoľvek komunikačný akt má začiatok, hlavnú časť a koniec. Hlavný etický princíp verbálnej komunikácie – dodržiavanie parity – nachádza svoj výraz, počnúc pozdravom a končiac rozlúčkou počas celého rozhovoru. Pri používaní rečovej etikety je nevyhnutné vziať do úvahy také faktory, ako je vek súpera, jeho sociálne postavenie, pohlavie, fyzické vlastnosti tela.

Rečová etiketa ako systém sa prejavuje na rôznych úrovniach jazyka: • na úrovni slovnej zásoby – špeciálna slovná zásoba, ustálené výrazy (prosím, ďakujem, prepáčte, ospravedlňujem sa, dovidenia), akceptované formy adresy (súdruh, pani, gentleman); • na gramatickej úrovni – množné číslo pre zdvorilé zaobchádzanie (napríklad zámeno vy), nahradenie rozkazovacích viet vetami opytovacími (mohli by ste mi pomôcť?); • na štylistickej úrovni – kultúrna reč, gramotnosť, odmietanie obscénnych slov, používanie eufemizmov; • na úrovni intonácie – v závislosti od intonácie môže rovnaká fráza znieť buď zdvorilo alebo urážlivo; • na úrovni správnej výslovnosti: napríklad by ste mali povedať „ahoj" namiesto „čau"; • na organizačnej a komunikačnej úrovni: nemôžete zasahovať do rozhovoru niekoho iného, prerušovať partnera atď.

Osoba, ktorá má krásnu a správnu reč, spravidla dosahuje svoje životné a kariérne ciele oveľa rýchlejšie a úspešnejšie. Správne prednesený prejav pomôže lepšie vysvetliť vašu pozíciu a dosiahnuť výsledok. Príkladom môže byť reč Martina Luthera Kinga „Mám sen", ktorá ovplyvnila mysle ľudí a zmenila históriu (M. G. Voinova, 2006).

Existuje 10 pravidiel, ktoré pomôžu rozvíjať kultúru reči a porozumieť etikete: • Čítanie beletrie 19. storočia naučí spisovný jazyk, doplní slovnú zásobu a ukáže, aké spôsoby sa používali v najvyšších kruhoch spoločnosti. • Počúvajte audioknihy. Táto možnosť je pre tých, ktorí veľmi neradi čítajú knihy a sedia dlho na jednom mieste. Pri ich počúvaní dávajte pozor na to, ako profesionálni herci používajú intonáciu, logický stres, tempo reči a zafarbenie hlasu, pretože pomocou prestávok sa vytvorí požadovaný efekt. • Sledujte svoju reč. Predtým, ako niečo poviete, musíte premýšľať a poskladať si vetnú skladbu v hlave. Snažte sa nepoužívať slová, ktoré poškodzujú vašu slovnú zásobu. • Nácvik reči. Je dobrým zvykom čítať práce rečníkov a opakovať ich slová s rovnakou intonáciou každý deň niekoľko minút. • Rozvíjajte predstavivosť. Schopnosť myslieť mimo rámca môže pomôcť precvičiť si komunikáciu s ľuďmi. Originalita a nové nápady sú v modernom svete veľmi cenené. • Používajte slovník synoným na rozvoj slovnej zásoby. Pomôže to rozvinúť a zlepšiť kvalitu reči. • Hrať stolové hry. Hovoríme, samozrejme, o hrách, ktoré rozvíjajú slovnú zásobu. • V reči používajte prídavné mená. • Komunikujte so zaujímavými ľuďmi v každodennom živote. • Sledujte verejné prejavy a analyzujte ich.

Existuje mnoho ďalších pokynov, ktoré môžu pomôcť zlepšiť kvalitu reči a naučiť sa veľa o etike reči, ale tieto pravidlá sú základom, ktorý musí používať každý (L. T. Akhmedova, Ye. A. Lagay, 2016.)

Od vzniku ochorenia COVID-19 utrpela najmä kultúra a živé interakcie s ľuďmi. Nemáme možnosť navštíviť divadlá a múzeá, počúvať živú klasickú hudbu a hlavne cestovať a spoznávať novú kultúru a nových zaujímavých ľudí. Forma online divadiel nikdy nenahradí energiu živých hercov a nebude prenášať tieto pocity a emócie. Nasýtiť život takýmito udalosťami je v dobe informačných technológií jednoducho nevyhnutné. Vedecké konferencie, ktoré nie sú online, budú mnohonásobne účinnejšie než bez živej prítomnosti ľudí v tej istej miestnosti.

História nám zanechala mnoho majstrovských diel svetovej kultúry, čo nám dáva možnosť čítať nádherné romány a počúvať nádhernú hudbu. Našou úlohou je zachovať toto dedičstvo a odovzdať ho našim deťom. Reč v tom všetkom hrá kľúčovú úlohu, pomáha nám uvedomiť si svoje myšlienky a podeliť sa o ne s inými ľuďmi. Preto ju musíme rozvíjať celý život. Vďaka hodnotám je kultúrny život naplnený významami, ktoré pôsobia ako sociálno-kultúrni sprostredkovatelia určujúci povahu spojenia so životom ľudí vo všeobecnosti. Moderný človek by mal byť pozorný k svojmu prejavu. Prejav totiž bol a zostáva hlavným spôsobom komunikácie. Aby sme mohli úspešne komunikovať s inými ľuďmi v rôznych oblastiach nášho života, musíme si vždy pamätať, že je dôležité nielen to, čo hovoríme, ale aj to, ako to hovoríme. Znalosť základov kultúry reči je nevyhnutnosťou pre každého moderného človeka.

O význame rétoriky a daru výrečnosti v starovekom i modernom svete nemožno polemizovať. Aj keď profesia človeka nevyžaduje používanie rečníctva a umenia komunikovať s veľkým publikom, v každodennom nestabilnom živote je vždy šanca dostať sa do situácie, ktorá si vyžaduje správne objasnenie vzťahov, alebo nájdenie riešenia zdanlivo neriešiteľného. V pravý čas na záchranu príde výrečnosť a schopnosť presvedčiť a nájde sa východisko z kontroverznej situácie.

História vývoja kultu výrečnosti nie je dodnes ukončená. Dôležitosť schopnosti jasne a zrozumiteľne komunikovať a ovplyvňovať názor publika zostáva pre politikov, sudcov a učiteľov zásadná. Zástupcovia profesií, ktorých činnosti súvisia s komunikáciou s ľuďmi, nevyhnutne čelia nepochopeniu davu. Hovorenie pomáha predchádzať nepríjemným prestávkam a podporuje rozvoj pamäte a logiky. Včas predložené argumenty a nespochybniteľné skutočnosti zaručujú úspešné vyriešenie spornej situácie.

VIKTORIIA NADOLSKA (1998)

Študentka magisterského štúdia Prešovskej univerzity v Prešove v odbore mediácia a probácia. Študovala aj na univerzitách a výmenných pobytoch v Sevastopoli, Chersone a v Slupsku. Venuje sa psychológii a mediácii. Presadzuje zachovanie priateľstva medzi slovanskými národmi a štátmi a jednoznačne podporuje slovanskú kultúru, reč a vzájomnosť.

PRIPOMENUTIA

JANKO ČAJAK

(1. 1. 1830 – 4. 2. 1867)

Trinástou osobnosťou, ktorej budeme v rámci nášho cyklu venovať pozornosť, je básnik druhej romantickej generácie Janko Čajak. Začiatkom februára uplynie 155 rokov od jeho úmrtia.

Pochádzal z rodiny kuchára a neskôr úradníka Mateja Čajaka. S odstupom času o tom v liste Jánovi Drahotínovi Makovickému uviedol: *"...Ja som sa narodil z rodičov – samo sebou sa rozumie, že jako Slovák chudobných. Keby bohatí boli, možno že by bol snáď bojoval. Otec mi bol kuchár; teraz nie, lebo už niet čo variť..."*

Ľudovú školu vychodil Čajak v dnes už neexistujúcej rodnej obci Paludza a v Liptovskom Mikuláši. Vzápätí študoval na gymnáziu v Rožňave (1841 – 1845), evanjelickom lýceu v Levoči (1845 – 1848), kde sa stal aktívnym členom Jednoty slovenskej mládeže, a evanjelickú teológiu vo Viedni (1850 – 1852). Pôsobil ako pomocný učiteľ v Liptovskom Mikuláši, domáci učiteľ u Martina Sentivániho v Liptovskom Jáne, od roku 1860 bol farárom, seniorálnym notárom a dekanom horného Liptova. Manželka Adela, rodená Medvecká, bola sestrou významnej spisovateľky Terézie Vansovej.

Janko Čajak veľmi dobre ovládal latinčinu, maďarčinu a nemčinu. Ešte ako študent si zamiloval antických klasikov, najmä Ovídia a Ciceróna. Zaujímavosťou rozhodne je, že prvé verše, ktoré napísal počas štúdia na rožňavskom gymnáziu, boli v latinčine... Systematickejšie však začal publikovať až koncom päťdesiatych rokov 19. storočia. Vo svojej básnickej tvorbe vychádzal z ľudovej poézie. Tvoril ponášky s vlasteneckým akcentom, piesne so zádumčivými líniami, ale i satirické verše, ktoré uverejňoval na stránkach viacerých dobových kalendárov a časopisov (Concordia, Sokol, Priateľ školy a literatúry, Černokňažník, Národný kalendár...), posmrtne v periodikách Národný hlásnik, Orol, Tábor a Tatran.

Básnikovu poéziu charakterizuje skutočnosť, že nad individuálnym romantickým gestom už začína postupne

MLADÍ VO VEČNOSTI

prevládať romantická konvencia, čo sa stane príznačné pre tvorbu epigónov v 60. rokoch. Drvivá väčšina Čajakových veršov ostala v rukopisnej podobe. Knižne ich vydal Pavol Dobšinský v kooperácii so Samuelom Medveckým osem rokov po básnikovej smrti (1875). Hádam stojí za zmienku, že významný spisovateľ, folklorista a zberateľ ľudovej slovesnosti Pavol Dobšinský sa stal manželom Čajakovej vdovy Adely. Súborné literárne dielo Janka Čajaka pod názvom *Zrná* uzrelo svetlo sveta zásluhou editora Ruda Brtáňa vo vydavateľstve Tatran (1979).

Básnik mal od mladosti chatrné zdravie – trápili ho najmä pľúca. Často sa liečil dlhším pobytom na salašoch v grúňoch Svätojánskej doliny, respektíve pod Barancom v Liptovských Tatrách. Žiaľ, nepomáhalo to. Zomrel vo veku 37 rokov na tuberkulózu v Liptovskom Jáne, kde je na miestnom cintoríne i pochovaný. V literárnych šľapajach Janka Čajaka úspešne kráčali syn aj vnuk.

PETER CABADAJ

Mladému poetovi
(Pravá fujara)

Janko Čajak

Ak žiadaš hlasnú fujaru,
vykrúť ju z lipy, z mukyne,
zo stromov, ktoré vyrástli
v preľúbej našej krajine.

Pravdaže, rastú i inde,
ale sú krehké jak šípy:
od tých vám citné fujary
hrdielce rado zachripí.

Potom ju napoj v tých vodách,
čo z Tatier našich šumejú.
I tak ti bude zahrávať,
čo všetkých slzy zalejú,

i úsmev príde najavo,
z hĺbky ona cit vylúdi:
myšlienky umreté v duši
k novému žitiu prebudí.

KEĎ SA DARČEK VYDARÍ

MARTIN KUBUŠ

Miroslav Búran: *Katkine dobrodružstvá*, Signis, 2021

Aj napriek tomu, že žijeme v dobe, keď sa vďaka štedrej podpore istých nemenovaných „dobrodincov" do rozprávok vydaných u nás dostáva už aj agenda homosexuálnych lobistov, ktorí ju v Spojených štátoch oficiálne predstavili už v roku 1987, banskobystrické vydavateľstvo Signis vydalo veľmi peknú, nevinnú a pre detského čitateľa nepochybne zaujímavú knižku *Katkine dobrodružstvá*. Na internetovej stránke vydavateľstva nájdeme nasledujúci opis: „Príbeh o porozumení, empatii, láske a vzájomnom rešpekte a úcte sa harmonicky rozvíja a speje k milému záveru." S týmto tvrdením stopercentne súhlasím.

Malá Katka, postava s veľkým srdcom, ktorá (doslova) rozumie zvieratám, a to i plyšovým, je podľa autora M. Búrana výsledkom nielen *jeho* fantázie, ale tiež fantázie jeho netere Simonky. Autor sa na nič nehrá, jednoducho píše príbeh pre potešenie členky vlastnej rodiny, nepochybne nadšenej čitateľky, a ako správny krstný otec sa na dieťa snaží vplývať v pozitívnom duchu. Možno aj preto sa knižka vydarila! Ak si dieťa pýta knižku, treba mu ju dať, a ak krstňa prosí krstného otca, aby mu niečo napísal, treba mu vyhovieť, pravda, za predpokladu, že krstný otec na také niečo má.

Knižka je, prirodzene, výchovná, kladie dôraz na to najlepšie z takzvaných starosvetských hodnôt, aj keď je pravda, že Katka musí pre vyššie dobro v jednej pasáži použiť lesť, aby zachránila plyšového potkana Fera, trpiaceho v rukách neveľmi dobrého majiteľa. Katka, ktorej benevolentní rodičia doprajú dostatok voľnosti na splnenie jej poslania, potkanovi pomôže nájsť matku (paniu, ktorá ho vyrobila), a pritom prispeje k vytvoreniu novej mačacej rodiny, ako aj k prinavráteniu kocúra Archibalda pôvodnému majiteľovi, ktorý ho mal radšej. Príbeh je veľmi dynamický, netrpí zdĺhavými opismi, člení sa na pätnásť kapitol a po štylistickej stránke je vyhovujúci pre mladého čitateľa. Autor používa zrozumiteľné krátke vety, čo vyzdvihujem, aj keď som mal pocit, že niektoré súvetia boli skrátené na poslednú chvíľu s cieľom dostať do textu čo najviac krátkych viet pre lepšiu čitateľnosť. Namieste by podľa mňa bolo na niektorých miestach hlbšie preštylizovanie. Čo mám na mysli, ukážem na príklade zo s. 11. „V paneláku mala aspoň nejaké kamarátky. Zatiaľ čo tu to vyzeralo opustene." Ako čitateľ dám krk na to, že pôvodne text vyzeral takto: „V paneláku mala aspoň nejaké kamarátky, zatiaľ čo tu to vyzeralo opustene." Toto je však jedno z mála miest, ktoré vyznievajú menej premyslene.

Knižku dopĺňajú podarené ilustrácie Ivany Vargončíkovej, pomaly, ale isto dvornej ilustrátorky vydavateľstva Signis. Jemnú výhradu mám ku grafickému spracovaniu obálky. Keďže názov knihy *Katkine dobrodružstvá* je dosť všeobecný (a mohol by vyznieť aj ako klišé), na zadnú stranu bolo treba umiestniť stručný opis, ktorý by dobrodružstvá špecifikoval. Farby písma na obálke sú ladené rovnako ako ilustrácia a na viacerých miestach, žiaľ, trochu splývajú.

Miroslav Búran, poviedkar a básnik, dokázal, že splniť želanie krstnej dcére rozhodne vie, píše s ľahkosťou, ktorá ulahodila aj mne, recenzentovi a otcovi. Knižku určite odporučím aj vlastným deťom. Každý rodič (aj krstný) mi isto dá za pravdu, že nie je nič krajšie ako nájsť dieťa v spoločnosti knihy, a nie napríklad pred televízorom či s mobilom v ruke. Teším sa na avizované pokračovanie a autorovi želám veľa spokojných čitateľov.

Knižné tipy na zimné čítanie vám tentoraz predkladá Monika Necpálová, divadelná umelkyňa, herečka, režisérka, zakladateľka divadla Thalia Teatro a scenáristka venujúca sa autorskej tvorbe v oblasti divadla, rozhlasu a televízie a pedagogickej činnosti s využitím divadelných a literárnych metód.

V živote človeka príde raz chvíľa, keď pochopí, že obstáť v tomto svete a zostať sám sebou nebude nič jednoduché. Hľadanie múdrosti. Ako zvládnuť každodennosť, ľudí, spoločnosť, seba samého? A čo to znamená dorásť na filozofiu a vyskúšať ju aplikovať v obyčajnom žití? Pri čítaní starovekých, stredovekých i súčasných filozofov z Európy či Orientu, čítame život sám. Odpovede možno nenájdeme hneď, ale iné pohľady, alebo práve také isté pohľady, ako sú tie naše, nám potvrdia, že nadčasovosť filozofických myšlienok hodno uchovávať v literách a ochutnať ich prakticky ako rannú kávu. Sú realistické, pragmatické, motivačné, duchaprítomné. Dokážu nás stiahnuť nohami na pevnú zem alebo nám dať nové krídla. Osvetľujú tajomstvá bytia, prírody, božského, pozemského, energií, materiálov, vzťahov, psychiky, politiky, ekonómie, umení, strachov, lások, zmierenia, chaosu, etiky, správania, metafyziky... Pomáhajú osobnostne rásť. Dostal sa mi do rúk srbský preklad Marca Aurelia a jeho diela *Meditacije ili Samom sebi*. Ryan Holiday a Stephen Hanselman v diele *The Daily Stoic* zas vysvetľujú citáty stoikov tak, aby nám pomáhali 366 dní v roku. Večné otázky sú aj v esejistických dielach. Tie vznikajú neraz ako plod ciest spisovateľov. V esejistickej tvorbe v diele *Znakovi pored puta* vyniká juhoslovanský autor, nositeľ Nobelovej ceny za literatúru, Ivo Andrić.

KNIŽNÝ TIP NIELEN PRE MLADÝCH OD MONIKY NECPÁLOVEJ

Foto: archív Monika Necpálová

Vábenie sveta. V mojej potulnej knižnici objavujú sa filozofické knihy v rôznych jazykoch. Pri čítaní cudzojazyčných kníh treba byť bdelý dvakrát. Knihy v cudzích jazykoch si nesú so sebou kúsok inej kultúry, sú z iných obchodov či bazárov a prešli s vami kus sveta. Akoby vás tak trochu počas tej cesty spoznali. A vy si tie knihy akosi inak vážite. So získaním každej z nich sa spája zážitok. Azda nie je už to samotné filozofickou otázkou: Prečo a ako ma táto kniha našla práve teraz? Do mojich rúk sa takto pred rokom dostala kniha *The Poetry Pharmacy Returns* od Williama Siegharta. Prináša na jednej strane básne zahraničných autorov a k nim stručný recept, ako ich užívať, pre tých, ktorí chcú nimi rozjasniť svoje dni.

Filozofiu reflektujem v poslednom období aj v zahraničnej poézii. Trópy, básnické ozdoby, umožňujú najpresnejšie vyjadrenie aktuálneho stavu každého čitateľa. Azda len básnici a filozofi vedia trafiť presne do čierneho, keď ide o stotožnenie sa s čitateľom. Básnici preto, lebo píšu kvôli očiste vlastnej duše. A filozofi preto, lebo spisujú všeobecné zákony pre široké masy. Aj pre jedných, aj pre druhých je čitateľ takpovediac v druhom pláne. Napriek tomu majú k nemu najbližšie. Sú nenásilní a pochopíme ich len vtedy, ak si to budeme sami želať. Budúcnosti poézie dáva krídla mladý autor, oceňovaný nielen v Srbsku, ktorého diela sa už teraz prekladajú do iných jazykov. Nemanja Dragaš vo svojej zbierke poézie *Antitela* (Protilátky) kráča nielen cez temné lesy, ale aj sám cez seba. Dotýka sa majstrovstva metafory a zvučnej poetiky. Jeho diela nás liečia, dovoľujú nám identifikovať sa v brilantnosti jeho deskripcie; vlečú nás do hlbín našich morí a ťahajú nás z vĺn.

Slovenský literárny ústav Matice slovenskej, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin, tel.: +421 918 904 942, e-mail: snn@matica.sk **Redakčná rada:** Július Lomenčík (hlavný redaktor), Zuzana Bukovenová, Peter Cabadaj, Martin Kubuš, Daniela Lysá, Marcel Páleš, Lukáš Perný, Lenka Želonková, Eva Čulenová – Signis, vydavateľstvo (grafika)

Tretí rok rozdelenej Slovenskej republiky v rozdelenom svete

Bod, z ktorého k normálu niet návratu

Dušan D. KERNÝ – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Vstupujeme do tretieho roka pandémie. Nevieme, s akými vyhliadkami. Bude to ďalší rok pandémie a očkovania? Ale internet iste zaplnia aj žarty na účet politikov... Symbol roka sme videli v RTVS. Krátko pred polnocou v očakávaní hymny a novoročných želaní v najsledovanejšom čase nezneli zvony, ale reklamy! Bol to zrejme najlepšie platený čas. Zastavme ich, tie peniaze, bratia...

Veď tak to bude asi vo všetkom. Je nám ešte oporou uvedomenie si kresťanstva? Teda nielen to, či je niekto katolík, alebo luterán, ale že náš svet je kresťanský, že ide o kresťanskú civilizáciu.

■ FRANCÚZSKY POLROK

Týka sa to aj zahraničnej politiky. V prvom polroku bude predsedať Únii konečne ťažká váha – Francúzsko s ambicióznym prezidentom Macronom. Ten chce byť znovu zvolený. Preto v kampani agituje za Európu suverénnu, silnú vo svete, Európu, ktorá je pánom svojho osudu. Chce

GEOPOLITIKA

reformu Schengenu a migračnej politiky, veď do Európy sa tisnú masy z biednych častí susedného sveta. Presadzuje atómovú energiu, potrebuje v tomto smere na pôde Bruselu proti Nemecku a Rakúsku aj slovenský hlas.

V apríli budú voľby v Maďarsku, rozhodovať sa bude o Orbánovi, a tým o jeho vzdore voči Bruselu. Čím sa bude presahovať maďarská politika k nám? Ale najmä v druhom polroku v novembri budú voľby v USA do oboch komôr kongresu. Oslabia prezidenta Bidena? Oživia návrat prízraku Trumpa?

Nevieme, čo všetko nám pripraví pandémia. Najprv sa do úmoru opakovala potreba očkovať sa, len tak sa vrátime k normálu. Dnes nikto v EÚ nevie, čo je a čo bude normál. Rok 2022 bude rokom nepokojného hľadania v Únii, ktorá je nesúdržná. V krízach nezdieľame spoločné hodnoty, každý si presadzuje a hudie svoje. Brusel neposilnil medzinárodné geopolitické postavenie EÚ. Rusko rieši problémy len s USA a EÚ pritom ani len neminištruje... Bude to tretí rok rozdeleného Slovenska v rozdelenom svete. V nejednotnej Európskej únii, kde euro našich príjmov a úspor ohrozuje inflácia. Mala by to byť aj potreba hľadania, ako sformovať Slovensko a život v ňom. Ako nedopustiť, aby tento slovenský štát bol čoraz viac samovražedným. Veď čoho sme svedkami v zdravotníctve? Je to šok, keď sa v deň dvadsiateho deviateho výročia jestvovania Slovenskej republiky v hlavnom vysielacom čase na Nový rok rozoberá, v akej miere je vznik tohto štátu dielo slovenského nacionalizmu. V predchádzajúcom Novom roku sa zase tiež vo verejnoprávnom médiu tvrdilo, že Slovenská republika vznikla síce legálne na základe zákona, ale nie je to legitímne, lebo nebolo referendum, teda vznikli sme mimoprávne. Pritom vznik dvoch štátov sme zvládli úspešne. Ak ešte dnes treba kádrovať, kto je za to nacionalista, to nám nikdy neumožní prekonať rozdelenie slovenskej spoločnosti. Neumožní vytvoriť pevný základ, oporu pre sebavedomie také potrebné pre ťažké časy, osobitne naliehavo v zahraničnej politike pri obhajobe slovenských národných záujmov.

■ NEVYPOČUTÁ VÝSTRAHA

Tento rok uplynie päťdesiate výročie prvej správy Rímskeho klubu Limity rastu. Išlo o globálne predpovede, varovanie, že ak sa nezmení správanie štátov, ľudstvu hrozia v 21. storočí o. i. veľké, katastrofálne klimatické problémy. Správy klubu predpovedali aj limity privatizácie, citovali Bibliu i Korán a ich dogmu o neprípustnosti úžery, zdierania pomocou úrokov.

Rímsky klub vznikol v roku 1968, predtým vyšla práca akademika Rychtu Civilizace na rozcestí o dramatických ekologických následkoch vedecko-technickej revolúcie. Bolo to o nevyhnutnosti zásadných zmien. Tvorilo to jeden zo základov revolučného aj dubčekovského pokusu v roku 1968. Dnes je neprípustné rúhačstvo pripomínať, že materiál vypracovali vedci na požiadavku vedenia komunistickej strany. Už vtedy sme boli na civilizačnej križovatke.

Po piatich desaťročiach to pripomenuli traja vedci P. Dinuš, L. Hohoš a čitateľom SNN známy matičiar prof. Ivan Laluha štúdiou Civilizácia na rázcestí po polstoročí. Hovorí, že civilizácia je v kríze a terajší spôsob rastu zruší nielen ekologické, ale i ekonomické a sociálne istoty štátov práve tak ako aj jednotlivcov!

Pred polstoročím som ako mladý novinár prechádzal Rímom. Dnes ako vyše osemdesiatročný starec s ohromením hľadím, ako globálnym kapitalizmom zavedená honba nepretržitosti rastu bez obmedzení, bezuzdnej privatizácie a zisku z úrokov a po roku 1989 bezohľadných vojen neumožnila civilizácii vydať sa na križovatke správnym smerom. Celé štáty sa menia pred našimi očami na rumoviská. Ani jedna výstraha nepomohla pribrzdiť bezuzdný politicky dravý finančný liberálny systém. Dnes sme zasa sústredení na hrozbu vojny na Východe. Je zrejmé, že Európa v komunikácii s Ruskom zlyhala a Moskva nemá inú možnosť, ako priamo rokovať s Washingtonom. Záujmom prezidenta USA Bidena je riešiť problémy vo východnej Európe, aby mu ostal takrečeno len jeden front – Čína. V polovici septembra 2021 vytvorili USA, Veľká Británia a Austrália voči čínskej hrozbe vojenskú trojdohodu AUKUS. Záujmy štátov EÚ ignorovali. USA vyzbroja Austráliu atómovými útočnými ponorkami. ČĽR zasa vytvorila ázijskú dohodu o bezcolnom styku – týka sa tretiny ľudstva tvoriaceho tretinu svetového produktu.

Kremeľ otáča koleso dejín späť k Sovietskemu zväzu

Posledná rana z (ne)milosti obetiam stalinizmu

Martin JARINKOVIČ – Foto: zdroj internet

Svet pred koncom starého roka obleteli správy o rozhodnutí Ruského najvyššieho súdu o zrušení činnosti medzinárodnej historickej, vzdelávacej, ľudsko-právnej a charitatívnej organizácie Memorial a následnom rozhodnutí Moskovského mestského súdu o likvidácii Centra pre ľudské práva Memorial. Odôvodnením bolo z formálnej stránky porušovanie zákona o zahraničných agentoch. Čo toto rozhodnutie znamená a kam kráča dnešné Rusko?

Pre čitateľa neznalého súvislostí treba pripomenúť, že organizácia Memorial, založená v roku 1987, vznikla, aby mapovala a skúmala politické represie. K jej zakladateľom patril aj Andrej Sacharov. Historici tejto organizácie sa venovali skúmaniu osudov obetí komunistických represií, najmä stalinizmu, pričom zhromaždili cenný archív, usporadúvali konferencie, vydávali publikácie a šírili osvetu v záujme vyrovnania s totalitnou minulosťou. Táto činnosť sa stala aj hlavnou príčinou najnovších súdnych rozhodnutí. Podľa obžaloby totiž Memorial údajne skresľuje historickú pamäť a vytvára falošný obraz o ZSSR ako teroristickom štáte.

■ V NOVEJ REALITE

Po ohlásení spomínaných súdnych výrokov sa časť ruskej spoločnosti (treba objektívne priznať že malá časť) prebudila do novej reality. Tento pocit by azda bolo možné porovnať s pocitom Antona Rodimova – protagonistu populárneho ruského seriálu, ktorého stvárnila hviezda súčasného ruského filmu Marat Bašarov. Ten sa po údere do hlavy ocitá naspäť v svojej mladosti – v Sovietskom zväze roku 1975. Seriál nemal v úmysle velebenie ZSSR, veď poukázaním na jeho reálnu, už čiastočne zabudnutú

МЕМОРИАЛ

biedu to vyzerá skôr naopak. O to prekvapujúcejšou sa javí reakcia ruských divákov. V komentároch na youtube sa objavila masa nostalgicko-pozitívnych hodnotení tohto štátneho útvaru, ktorý garantoval, že jeho občania pri troche uskromnenia nezahynú od hladu a zároveň môžu byť hrdí na kozmický program svojej krajiny, ktorá sa najmä z odstupom času pretvorila z nechcenej macochy na milovanú „matušku“. Žiaľ, sovietske dedičstvo je v Rusku zrejme trvalo prítomným faktorom, ku ktorému sa vracia aj súčasné vedenie krajiny. Vladimir Putin tak na ruskom politickom nebi opísal symbolický kruh, aby sa po nádejnom začiatku a sympatickom rozbehu svojej kariéry vrátil späť do štartovacej pozície – nevyrovnanej minulosti, ktorá, žiaľ, ovplyvňuje súčasnosť i budúcnosť. Rusko sa dnes čoraz viac vracia k dedičstvu sovietov a priznáva sa k nemu. Žiaľ, nie je to snaha o vyrovnanie s ťažkou minulosťou totalitného režimu, ale, naopak, o jeho čoraz zrejmejšiu akceptáciu či až adorovanie. Čiastočne je to následok oživenej studenej vojny, ale aj nezahojenej historickej traumy – štokholmského syndrómu. V Rusku na mnohých miestach nielenže dodnes prežili sochy Lenina, ale opäť rastú nové pamätníky Stalina, hokejisti vystupujú v retro dresoch ZSSR a historická politika vychádza z imperiálnej koncepcie hodnotiacej Stalinove zásluhy o mocenský rast krajiny. V tejto koncepcii niet miesta pre obete tohto mocenského vzrastu. Zmienky o státisícoch obetí stalinských represií sa bagatelizujú či vytláčajú na okraj mediálnej sféry. Nepohodlných historikov, takých ako napríklad Jurij Dmitrijev, ktorý odhalil obete stalinizmu v Karélii, dnes už nezatvárajú do „psychušky“ ako kedysi, ale rovno do trestaneckej kolónie na pätnásť rokov za vykonštruované obvinenie z pedofílie.

Priamo proti verdiktom protestovala pred súdmi hŕstka podporovateľov vyrovnania sa s tieňmi minulosti. Väčšina národa však ostala aj v tomto prípade apatická. Ozvali sa intelektuáli a zopár médií, ktoré nie sú pod kontrolou štátu. Spisovateľka Ľudmila Petruševská v reakcii vrátila štátnu cenu, ozval sa M. Gorbačov či D. Muratov. Najvýstižnejšie pomenoval situáciu aktivista Dmitrij (Miťa) Aleškovskij, ktorý v komentári uviedol: „Nenahovoríte nám, že ZSSR bolo impérium dobra... Rusko prešlo jednou z najstrašnejších skúseností v celej histórii ľudstva. Milióny našich spoluobčanov boli zničené štátnou mašinériou. Komunistická vláda zničila všetko, čo bolo ruské: cirkev, vedu, kultúru, dedinu. Všetko to bolo zničené sovietskym režimom. Pokým si toto neprizná me, nebudeme mať budúcnosť. Nedá sa budovať nijaká budúcnosť na kostiach. Žiadnu ekonomiku, žiadnu kultúru, vedu, život. Pretože zo všadiaľ budú tie kosti trčať.“

■ PROTI PAMÄTI

Na záver sa treba vrátiť k myšlienke, že človek žije, pokým žije spomienka na neho, vymazať pamäť po obetiach zločinu je akoby druhý raz ich zabiť. Žiaľ, Rusko dnes bojuje proti svojej pamäti. Je smutné, že zákaz Memorialu je nielen poslednou ranou obetiam komunizmu, ale aj ťažkou ranou pre všetkých nekomunistických priaznivcov Ruska, ktorí úprimne verili v jeho národnú obrodu. Predstava o Rusku ako bašte konzervativizmu v čoraz nenormálnejšom svete sa postupne rozplýva. „Strategický konzervativizmus“, ako ho ruská politologická hantírka nazýva, sa tak odhaľuje ako propagandistická zásterka systému, ktorý sa v Rusku v skutočnosti obrodzuje.

Symbolická sviečka spomienky na obete komunistických represií, obsiahnutá v znaku združenia Memorial, rozhodnutím súdov zhasla, verme, že pamäť na nevinne vyvraždených aj napriek tomu pretrvá.

NA MARGO

Hospodársky rast čínskej ekonomiky pred pandémiou ochorenia COVID-19 bol niekoľkonásobne vyšší, ako dosahovala väčšina ostatných globálnych ekonomík. V poslednom období jej ekonomiku zasiahli neočakávané problémy, týkajúce sa ich trhu nehnuteľností a rastúceho odporu menej vyspelých ekonomík, predovšetkým ázijského kontinentu, ktoré sa nechali „nalákať“ a zapojili sa budovania novej Hodvábnej cesty. Na čínskom realitnom trhu pôsobí niekoľko developerov, z ktorých najznámejší je developerský gigant Evergrande. Problémom sú ich miliardové dlhy v amerických dolároch voči financujúcim bankám a majiteľom nimi emitovaných dlhopisov, keďže im neboli schopní v termíne splatnosti opakovane splniť svoje záväzky. Či sa do záchrany krachujúcich developerov zapojí čínska vláda, nešpekulujeme, keďže hrozí riziko morálneho hazardu.

Hodvábna cesta vs. Globálna brána

Čínska vláda ešte pred pandémiou zorganizovala samit novej Hodvábnej cesty, na ktorom predstavila svoju myšlienku o podpore obchodu a zvýšenia investícií väčšinou v chudobnejších krajinách budovaním siete železníc, ako aj námorných prístavov. Ekonomická cesta spolupráce by mala fungovať tak, že čínske banky poskytujú úvery štátnym podnikom v danej krajine, ktorých splatenie garantuje ich vláda, pričom vlastnú realizáciu infraštruktúry zabezpečujú čínske firmy. Aké však budú prínosy a náklady z týchto projektov, sa vopred nevie, čo sa však dnes vie, je, že narastajúce dlhy zúčastnených krajín sa čoraz viac podieľajú na ich HDP a sú prakticky nesplatiteľné. A tak sa väčšina úverov spláca poskytovaním domácich aktív. Podľa názoru analytikov si Čína plní pri terajšej Hodvábnej ceste viacero cieľov, akými sú prevod zárobkov čínskych exportérov na úvery do zahraničia, zabezpečenie surovín, ktorých je doma nedostatok, ako i udržovanie domáceho stavebníctva a priemyslu. Objavujú sa aj názory, že za projektom Hodvábna cesta sa môže skrývať riziko geopolitického nástroja, čo však čínski predstavitelia odmietajú. Za zmienku stojí, že zo štátov G7 len Taliansko s Čínou zmluvu podpísalo.

Nespokojnosť niektorých zúčastnených na budovaní Hodvábnej cesty, ako aj záujem európskych politikov znížiť závislosť Únie od Číny ich podmienil vybudovať konkurenčný alternatívny projekt pod názvom Globálna brána. Na tento projekt sa počíta s objemom tristo miliárd eur, ktoré sa investujú na podporu klimatickej udržateľnosti v rôznych oblastiach ekonomiky. Zámerom je posilniť vplyv EÚ v oblasti infraštruktúry. Bez nej totiž nemôže fungovať zahraničný obchod, čo sme si všimli teraz, keďže jednou z príčinou terajšej inflácie sú škrípajúce dodávateľské vzťahy. A tak budeme zvedaví, či brána bude po vybudovaní konkurovať spomínanému čínskemu projektu. V tejto súvislosti treba povedať, že dnes je Čína už najväčší obchodný partner EÚ, predbehla USA, a tak na obidvoch stranách by mal byť záujem obchodné vzťahy posilňovať.

Róbert HÖLCZ

Prvé súťažné hokejové zápolenia na Slovensku sa uskutočnili pred sto rokmi

Rivalita medzi Košicami a Bratislavou nezamŕza

Vladimír MEZENCEV – Foto a reprofoto: Robert BERENHAUT

Ani sa to nechce veriť – hokej v Košiciach v závere minulého roka 2021 oslávil storočné jubileum. Ani Bratislava, Vysoké Tatry či Poprad nemajú dlhšiu tradíciu. Na slovenskej hokejovej mape boli ako prví „vraňari“. Samozrejme, dodnes sa vedú spory, či prvý oficiálny zápas sa uskutočnil v Bratislave alebo v Košiciach, ale metropole východu nikto neuprie prvenstvo v usporiadaní premiérového hokejového turnaja na Slovensku. Uskutočnil sa už v decembri 1922 za účasti štyroch klubov – ČsŠK, Slávie, Törekvésu a KSC. Jednoznačným víťazom bez straty bodu a so skóre 34 : 2 sa stal ČsŠK. Dobové kroniky však tvrdia, že nešlo len o jednorazový turnaj, ale o akúsi dlhodobú mestskú ligu...

To prvé historické hokejové stretnutie na Slovensku sa uskutočnilo v roku 1921, konkrétne 18. decembra. Proti sebe nastúpili Československý športový klub (ČsŠK) a KAC Košický atletický klub (KAC). Ten prvý tvorili predovšetkým českí vojaci, ktorí slúžili v početných kasárňach v meste, v druhom boli domáci športovci najmä maďarskej národnosti. Inými slovami možno povedať, že proti sebe stáli učitelia a žiaci. „Armaďáci“ už mali čosi za sebou, „Košičania“ však boli pozornými žiakmi. Výsledok 12 : 2 na prospech ČsŠK však hovorí za všetko.

Takto sa hrával bandy hokej v Košiciach v dvadsiatych rokoch minulého storočia. Dejiskom takýchto stretnutí bolo prírodné ihrisko v Mestskom, vtedy Sokolskom parku.

Trio Dukly, ktoré sa zaslúžilo o historický postup košického hokeja medzi čs. elitu. Zľava: Petr Bavor, Jan Rezler a František Kolláth.

Hokejisti Lokomotívy Košice zo začiatku druhej polovice minulého storočia. Súčasťou tohto mužstva boli aj Ladislav Kmetz (druhý zľava), vynikajúci tenista, o ktorého mala záujem aj Sparta Praha, vedľa neho Ladislav Oľhava, neskôr jeden zo zakladateľov úspešného športového odvetvia na Slovensku – orientačného behu.

■ Z DOBOVEJ TLAČE

Aj po sto rokoch nám atmosféru tohto prvého zápasu na Slovensku približuje správa z miestnych novín: „Hockeyová sezóna v Košiciach sa sľubne započala k nemalému potešeniu našich športovcov. Pomaly sme mysleli a úplne verili, že splesnejú našim hockeystom palce niekde v košoch, než sa dožijeme toho, že v Košiciach uvidíme hockey, lebo mali sme skúsenosť z predošlých rokov: nedeľa minulá nás však poučila, že náhľady naše boly nesprávne. Naše obecenstvo viac menej maďarské nemalo o hockeyi tu žiadneho úsudku a len obmedzovalo sa na čítané správy v novinách zo sporov medzinárodných alebo i domácich (českých – pozn. aut.) zápasov v hockeyi a väčšina ich bola, ktorá ešte vo svojom živote snáď tento nevidela hrať, čo sme pozorovali, vysvetľujúc si tento tak či onak. Bolo to na nich vidieť, lebo divili sa každému pohybu hráča veľmi... Nedeľňajší zápas mal v sebe tiež niečo zvláštneho. Pohoda, ktorá trvala, bola práve ako tomu stvorená a taká, ako sme si priali. Zápas mal ohromnú návštevu, asi 2 – 3000 osôb. Okolo druhej hodiny drôtené ploty klzišťa počaly sa obklopovať, a kým počal boj, bolo vidieť dookola hlavu na hlave, čím je dokázané, že nielen football, ale i hockey ovláda tu úplne svoje miesto. Veď to bola novinka – niečo neznámeho!“ Text sme zámerne nechali v originálnom vtedajšom jazyku tak, ako ho zverejnil Slovenský východ. Ešte na vysvetlenie – tento historický zápas sa hral v Mestskom, vtedy v Sokolskom parku, kde boli v lete tenisové kurty, v zime ľadová plocha na hokej.

Hokej sa súťažne hrával v Mestskom parku až do roka 1959, keď postavili umelú ľadovú plochu ešte bez zastrešenia – tam, kde dnes stojí celý komplex Steel arény, košického štadióna Ladislava Trojáka, aj s hotelom Aréna. Bratislava už mala hokejový štadión s umelou ľadovou plochou v roku 1940. Nemožno však nespomenúť aj veľmi jednoduché košické ihrisko na hokej v lokalite Tri hôrky pri bývalej tehelni, ktorá sa rozprestierala medzi dnešnými ulicami Moldavská cesta, Trieda SNP a Bernolákova. Už len preto, že s hokejom tu začínal práve legendárny Ladislav Troják. Tu spoznal čaro a príťažlivosť hokeja.

■ LIPLI NA LOPTIČKE

Košice sa skutočne stali priekopníkom najrýchlejšieho kolektívneho športu na Slovensku, ale jeho rozvoj zmrazil konzervativizmus miestnych hokejových funkcionárov. Tí veľmi dlho lipli na hre s loptičkou, teda na tzv. bandy hokeji. Ten sa vyznačoval tým, že sa hral bez mantinelov, čiary sa robili na ľade bielou farbou a podobne ako vo futbale sa hralo na auty a rohy. Družstvo tvorili siedmi hráči, brány boli približne trikrát väčšie ako pri kanadskom hokeji (okolo 3 krát 2 metre), zápas sa hral na dva polčasy 2 krát 30 minút a namiesto puku sa používala kožená loptička, ktorú hokejisti „naháňali“ krátkymi, dole zahnutými palicami. Bandy hokej sa dodnes hráva najmä v Rusku a Škandinávii...

Kanadský hokej si na Slovensku začal raziť rýchlu cestu v roku 1924 po zimnej olympiáde v Chamonix. V Košiciach sa však udomácnil až o päť rokov neskôr, napriek tomu, že rôzne majstrovské súťaže v kanadskom hokeji sa už hrávali a o „bandy“ už kluby strácali záujem. Košická Slávia sa pokúšala o presadenie kanadského hokeja už v roku 1925, ale nenašla pochopenie na zriadenie plochy už s trvalými mantinelmi. ČsŠK Košice si však zaslúži uznanie za to, že patril medzi prvých päť klubov na Slovensku, ktoré 31. decembra 1929 vo Vysokých Tatrách založili Slovenskú župu kanadského hokeja, ktorej členmi okrem neho boli Ski klub Bratislava, ŠK Vysoké Tatry, Slávia Banská Bystrica a ŠK Žilina. Do postupu VTJ Dukla Košice medzi čs. hokejovú elitu v roku 1964 pretieklo však Hornádom ešte veľmi veľa vody...

■ NEZMAZATEĽNÁ STOPA

Košice sa do najslávnejších kapitol slovenských hokejových dejín zapísali veľakrát. Riadky slávy získali tým, že Československu dali prvého reprezentanta, olympionika i majstra sveta zo Slovenska košického rodáka Ladislava Trojáka. Z dnes už neexistujúcej tehelne sa dostal nielen do slávneho LTC Praha, ale i do Siene slávy svetového hokeja v kanadskom Toronte, a to v roku 2011, teda šesťdesiattri rokov po svojej tragickej smrti (1948). Prvý raz obliekol čs. reprezentačný dres v decembri 1934, ďalším dvom Slovákom sa to podarilo až v roku 1946, teda po dvanástich rokoch od jeho debutu. Nečudo, že po Trojákovi nesie meno aj moderná košická Steel aréna.

Zo slovenských hokejových miest sa iba Košiciam podarilo dvakrát radovať z titulu majstra Československa a v celých dejinách elitnej čs. súťaže, ktorá sa začala v ročníku 1936/1937, iba dve mestá – Košice a Pardubice – ani raz nevypadli z I. ligy! Takže „vraňarom“ je skutočne čo závidieť a majú dosť dôvodov na fajnové oslavy hokejovej storočnice.

■ OSEM TITULOV

Po vzniku samostatnej SR a v tejto súvislosti s vytvorením najvyššej slovenskej súťaže košickí hokejisti bez ohľadu na zmeny názvu klubu stále v nej patria medzi elitu, vybojovali osem titulov majstrov krajiny a iba raz, v nešťastnej vlaňajšej sezóne 2020/2021, sa neprebojovali do play-off. Mnohí odchovanci košického hokeja alebo tí, ktorí sem prišli síce ako talentovaní hráči, ale bez patričných skúseností, sa na košickom ľade stali hokejistami, o akých je záujem aj v najkvalitnejšej súťaži na svete – kanadsko-americkej NHL. Okrem toho sa s nimi možno stretnúť v elitných ligách v Rusku, vo Švédsku, Fínsku, v Nemecku, vo Švajčiarsku a v ďalších krajinách.

Košice sa môžu pochváliť dvojicou rodákov, ktorí domov priviezli neobyčajne vzácnu trofej pre víťazné mužstvo v súťažnom ročníku NHL – Stanleyho pohár –, a to Jiřím Bicekom a Erikom Černákom. Ten dokonca dokázal to, čo sa asi nepodarilo nikomu v bohatých dejinách NHL – štartoval iba v dvoch ročníkoch tejto najobdivovanejšej ligy na svete a dvakrát bol členom tímu, ktorý dlhú a náročnú súťaž skončil ziskom tejto trofeje. Tá má aspoň na americkom kontinente vyššiu hodnotu než pohár pre majstrov sveta.

■ STÁLE SME ELITA

Bez ohľadu na to, či sa prvé hokejové stretnutie u nás hralo v Bratislave, alebo v Košiciach, slovenský ľadový hokej teraz oslavuje storočnicu zrodu. Za tie dlhé desaťročia si toho užil až-až. Je síce pravda, že určité obdobie bol v tieni českého hokeja, ale dnes sú to rovnocenní rivali. Počas spoločného štátu dva slovenské oddiely získali tri tituly majstrov Československa (VSŽ Košice dva, Slovan Bratislava jeden), ale napríklad v ročníku 1945/1946 malo Slovensko v dvanásťčlennom zastúpení čs. elity až štyri mužstvá – ŠK Bratislava, ŠK Banská Bystrica, VŠ Bratislava a HC Vysoké Tatry. Bratislavčanom roky patril prívlastok „korunný princ ligy“ –, a to plným právom, veď osemkrát skončili v tabuľke ligy na druhom mieste a šesťkrát získali bronzové medaily. Z tohto pohľadu je bilancia Košičanov oveľa skromnejšia – raz skončili druhí a dvakrát tretí.

■ DZURILA, LIBA a ĎALŠÍ

Aj v spoločnej česko-slovenskej reprezentácii mali hokejisti spod Tatier svoje pevné zastúpenie – po Ladislavovi Trojákovi prišli, síce s odstupom času, zapríčineným aj druhou svetovou vojnou, Ján Jendek, Ladislav Horský, Ján Starší, Július Haas, Rudolf Tajcnár... Počas existencie Česko-Slovenska jeho reprezentačný dres oblieklo tridsaťosem slovenských hokejistov, ktorí v ňom odohrali aspoň desať oficiálnych stretnutí. Tých ďalších boli celé desiatky. Okrem toho deviati z nich reprezentovali minimálne stokrát (!), pričom odchovanec prešovského hokeja a dlhoročný hráč VSŽ Igor Liba obliekol reprezentačný dres dvestojedenásťkrát. Dvanásti naši hokejisti sa stali majstrami sveta (roky 1947 – 1985), pričom Vladimír Dzurilla (Slovan Bratislava) až trikrát, jeho oddieloví kolegovia bratia Marián a Peter Šťastní dvakrát, rovnako i Košičan Vincent Lukáč. Na svetových šampionátoch v tých rokoch hralo až tridsaťšesť hokejistov zo Slovenska, pričom rekordér brankár V. Dzurilla až na desiatich, o dva štarty menej má Jozef Golonka, na šiestich hrali Troják a Liba. Najviac gólov na nich dal J. Golonka – 37, za ním s 23 nasleduje L. Troják. Nemožno nespomenúť Jána Staršieho, ktorý ako hráč reprezentoval na piatich MS a okrem toho ako tréner sa podieľal na zisku dvoch zlatých medailí – v rokoch 1976 a 1977.

Slovenskí hokejisti boli však štedrými strelcami gólov nielen na svetových šampionátoch, ale aj na olympijských hrách i na rôznych turnajoch a ďalších podujatiach, na ktorých štartovali čs. reprezentácie. Jednoznačné prvenstvo patrí Jozefovi Golonkovi. Štartoval na troch zimných olympiádach (rovnaký počet dosiahli aj V. Dzurilla a I. Liba) a dal na nich pätnásť gólov, najviac zo všetkých Slovákov. Druhý v poradí Liba ich zaznamenal deväť, po sedem dali P. Šťastný a D. Pašek, o gól menej majú na svojich olympijských účtoch L. Troják a V. Lukáč... „Žiletka“, ako priatelia i fanúšikovia prezývali legendárneho slovenského hokejistu J. Golonku, drží aj ďalší národný primát: počas existencie spoločného štátu v čs. reprezentačnom drese vsietil až osemdesiatdva gólov, za ním v poradí V. Lukáč dal o dvanásť menej, tretí D. Pašek zaostal za košickým kanonierom iba o gól, na konte má šesťdesiatdeväť presných zásahov. Až jedenásti hokejisti spod Tatier zaznamenali v dresoch Česko-Slovenska vyše dvadsať gólov.

Škoda, že oficiálne slovenské štatistiky neuvádzajú mená dvoch pražských rodákov – Jiřího Holečka a Bedřicha Brunclíka. Prvý z nich v drese VSŽ Košice vyrástol na jedného z najlepších svetových brankárov a v časoch svojej najväčšej slávy sa vrátil do „rodnej“ Sparty Praha. Pre B. Brunclíka sa Košice stali skutočným domovom, za Duklu a potom VSŽ odohral počas šestnástich ročníkov 583 prvoligových stretnutí a dal v nich 237 gólov. Príkladná vernosť košickým farbám, veď odchovanec pražskej Slavie po príchode do metropoly východu už iný dres neobliekol. Zásluhou oboch by sa kolekcia slovenských medailí z MS i ZOH ešte rozrástla...

Najvyššia čs. súťaž sa hrala presne päťdesiat ročníkov, od sezóny 1936/1937, aj keď v jej úvodných sezónach bolo zastúpenie slovenských účastníkov skôr symbolické. V premiérovom ročníku spomedzi ôsmich účastníkov to bol iba HC Tatry, o rok neskôr v štrnástke súťažiacich mužstiev sa objavil ešte VŠ Bratislava. V historickej tabuľke I. čs. ligy sú mená štyridsiatich siedmich klubov, ktoré boli jej účastníkmi do skončenia sezóny 1992/1993. Spomedzi nich bolo síce iba osem zo Slovenska, ale ich celková bilancia je oveľa priaznivejšia. Slovan Bratislava ako zároveň „dedič“ ŠK Bratislava odohral v najvyššej čs. súťaži 45 ročníkov a podľa nazbieraných bodov mu v historickej tabuľke patrí piata priečka. Do prvej desiatky patrili ešte VSŽ Košice (9. miesto), pričom v elitnej súťaži odohrali iba 29 ročníkov, o trinásť menej než za nimi nasledujúce České Budějovice a Plzeň (37 ročníkov). Aj to sú dôkazy toho, že slovenský vrcholový hokej v Česko-Slovensku nehral podradnú úlohu, ako sa zvykne hovoriť, nebol iba do počtu. O úspešných i nevydarených hokejových kapitolách v samostatnej Slovenskej republike niekedy nabudúce...

Posledného komunistického prezidenta HUSÁKA obdivujú aj zatracujú

V hodine smrti prijal posledné pomazanie

Matej MINDÁR – Foto: archívy

Pred vyše tridsiatimi rokmi 18. novembra 1991 v bratislavskej nemocnici na Kramároch zomrel posledný prezident ČSSR Dr. Gustáv HUSÁK. Narodil sa 10. januára 1913 v Dúbravke. Napriek tomu, že časť slovenskej verejnosti vníma jeho život a pôsobenie vo vysokej politike skôr negatívne, v určitých momentoch sa ukázal ako hrdý slovenský vlastenec. Ako prezident sa výrazným spôsobom pričinil o ustanovenie celoslovenskej cirkevnej provincie, nezávislej od vôle maďarskej cirkevnej vrchnosti, 30. decembra 1977 vtedajším pápežom Pavlom VI. Podľa svedectva prvého a jediného celoslovenského metropolitu arcibiskupa Mons. Jána Sokola prijal od neho na smrteľnej posteli sviatosť zmierenia. Tejto téme sa už pred pár rokmi venoval sériou niekoľkých článkov slovenský historik Tomáš Černák.

Podľa Tomáša Černáka rodičia Gustáva Husáka Nikodém Husák a Magdaléna Husáková, rodená Fratričová, ho nechali pokrstiť až 12. januára 1913 v miestnom dúbravskom katolíckom kostole. Nedostal však meno Gustáv, ale Augustín. Toto krstné meno používal až do roka 1945.

„V matrike sa zachoval zápis, že sa narodil v riadnom kresťanskom manželstve a že obaja rodičia boli rímskokatolíckeho vierovyznania. V katolíckom duchu bol Husák aj vychovávaný.“ Černák okrem iného píše, že jeho detstvo sa nijako nevymykalo z rámca malej slovenskej dediny a jej zaužívaných kresťanských tradícií. V dúbravskej škole ako všetci ostatní riadne navštevoval hodiny náboženstva a prijal sviatosť prvého svätého prijímania. Istý čas dokonca miništroval.

Druhá manželka Gustáva HUSÁKA Viera Millerová (Čáslavská) zahynula pri leteckom nešťastí.

Prvá HUSÁKOVA manželka Magda LOKVENCOVÁ so synmi Jánom a Vladimírom.

■ PRÍKLON K ATEIZMU

Po príchode do neďalekej Bratislavy v roku 1925 na prvé Československé štátne reálne gymnázium Husák postupne prijímal komunistickú ideológiu. Od tohto momentu sa viac prikláňal k ateistickým myšlienkam. Ďalší slovenský historik profesor Róbert Letz sa v rozhovore s jeho spolužiakom z gymnázia, neskorším dominikánskym pátrom Gaburom (pôvodným menom Juraj Gabura), dozvedel, že Husák bol veľmi nadaný žiak.

„Bol vždy vyznamenaný, a pritom veľmi ambiciózny. Pracoval v samovzdelávacom Vlčkovom krúžku. Asi tak v sexte – septime pod vplyvom istého oktavána osvojil si marxistickú ideológiu, študoval Marxa, Engelsa, Lenina... Raz sme tak debatovali o svetonázorových otázkach. Povedal mi, že pôvodne bol veriaci a miništroval, ale dospel k inému názoru. A keď som ako študent a človek argumentoval veľkými vedeckými kapacitami, ktoré verili v Boha, on na to poznamenal: ‚Ja by som ti zase mohol uviesť, koľko vynikajúcich ľudí neverilo v Boha.‘ Už bol presvedčený ateista.“

Nič to však nezmenilo, že ako budúci komunistický prezident česko-slovenského štátu podporoval cirkevné úsilie o ustanovenie celoslovenskej cirkevnej provincie. Treba však povedať, že jej ustanovenie vnímal skôr zo štátoprávneho a z medzinárodného pohľadu. Uvedomoval si, že ktorýkoľvek suverénny štát musí mať okrem pevne vymedzených svetských hraníc zadefinované aj hranice cirkevné. Napriek vzniku Československej republiky 28. októbra 1918 a podpísaním niekoľkých medzinárodných dohôd vrátane Trianonskej mierovej zmluvy cirkevnoprávne sme ako Slovensko podstate stále patrili de jure pod maďarskú cirkevnú samosprávu. Až od 30. decembra 1977 môžeme hovoriť o Slovensku ako o úplne suverénnom štáte. Veľkú zásluhu na tom mal práve aj Gustáv Husák.

■ CIRKEVNÁ PROVINCIA

Dodnes najmä antikomunisticky naladená časť slovenskej verejnosti nechce uznať Husákov podiel na tomto procese. Pritom práve z tejto skupiny ľudí pochádza väčšina presvedčených katolíkov či už latinského, alebo gréckeho obradu. Svojou zaujatosťou, nevedomosťou a neschopnosťou prijať, že popri veľkých neprávostiach a útokoch od vtedajších štátnych orgánov a komunistickej strany na vieru v Ježiša Krista sa na prospech kresťanov vykonalo aj niekoľko pozitívnych krokov. Je tiež pravda, že vtedajšia komunistická vládnuca moc sa na druhej strane usilovala zatajiť slovenskému národu túto historickú udalosť. Preto veľkú zásluhu o informovanosti našich občanov, že pápež Pavol VI. daroval Slovákom vlastnú cirkevnú provinciu, majú zahraniční Slováci. Prostredníctvom spolupracovníkov na Slovensku roznášali bežným ľudom túto radostnú správu. Takto o tom hovoril emeritný arcibiskup Mons. Ján Sokol v rozhovore pre Slovenské národné noviny: „Každý jeden kresťanský národ túži po tom, aby mal na svojom území ustanovenú vlastnú cirkevnú provinciu. Naši južní susedia však neboli za. Našťastie, Pán Boh to zariadil tak, že sme ju dostali ako dar z neba. Pán biskup Pavol Hnilica, ktorý pôsobil v Ríme, sa osobne poznal s milánskym arcibiskupom kardinálom Giovannim Montinim, neskorším pápežom Pavlom VI. Často ho navštevoval a pri každom stretnutí mu rozprával o našom krásnom Slovensku a informoval ho i o tom, ako sa u nás napriek silnej ateizácii pestuje pravá kresťanská viera. Blízke osobné kontakty s ním udržiaval aj po tom, keď sa stal pápežom. V tom období najvyšším straníckym činiteľom a prezidentom ČSSR bol Slovák Gustáv Husák. Ako právnik si veľmi dobre uvedomoval, že ak nie sú stanovené pevné cirkevné hranice, nie sú garantované ani štátne. Jeho podpora bola v tomto smere pre nás veľmi významná. Po dlhých a náročných rokovaniach na konci roka 1977 ustanovil pápež Pavol VI. pre slovenský národ po vyše tisíc rokoch vytúženú cirkevnú provinciu. Táto historická udalosť bola oslávená o pol roka neskôr 6. júla 1978 v Katedrále sv. Jána Krstiteľa v Trnave.“

■ POLITICKÝ VZOSTUP

V čase, keď sa Gustáv Husák vrátil v šesťdesiatych rokoch minulého storočia z dlhoročného väzenia a bol úplne rehabilitovaný, jeho politický a stranícky vzostup nabral vysoké tempo. Tomáš Černák o tom píše, že postupne si budoval zázemie a stával sa čoraz známejším najmä vďaka akcentovaniu otázky federalizácie ČSSR a rovnoprávneho postavenia Slovenska v republike. „Práve v tomto období sa do vysokej politiky dostal aj Peter Colotka, s ktorým sa neskôr osobne zblížili. Obaja sa narodili v rovnaký deň, pochádzali z podobného sociálneho i náboženského prostredia, obaja boli právnici a vyznačovali sa silným národným cítením. Vo vláde Oldřicha Černíka sa na jar 1968 stali tak Husák, ako i Colotka podpredsedami vlády. Husák mal v kompetencii prípravu ústavného zákona o federácii a vzťahy štátu s cirkvami, Colotka zase rehabilitácie nezákonne odsúdených a bol poverený aj riadením Výboru pre tlač a informácie. Práve na jar 1968 sa začalo uvažovať aj o obnovení rozhovorov medzi zástupcami ČSSR a Vatikánu, do čoho spadala aj otázka samostatnej slovenskej cirkevnej provincie.“

Zo spomienok Husákovho priateľa historika Viliama Plevzu sa môžeme dozvedieť, že po prvýkrát sa pred ním zmienil o slovenskej cirkevnej provincii na jar 1968, keď spolu hovorili o zameraní komisie na prípravu ústavného zákona o federácii. „Husák mi vtedy povedal, že on si vzal na starosť aj cirkevnú otázku. Musím sa priznať, že ma to prekvapilo, čo som mu aj povedal. Chápal som, že chce mať pod dohľadom prípravu federácie, keďže v českej verejnosti vrátane politikov i vedeckých pracovníkov nevládlo nijaké nadšenie z federácie, skôr naopak. Ale že chce mať v kompetencii aj cirkevnú otázku, tomu som spočiatku nerozumel.“

Viliam Plevza v tomto duchu ďalej spomína prekvapujúcu Husákovu odpoveď. „Vyrovnanie medzi Čechmi a Slovákmi predsa nemôže byť plnohodnotné, pokiaľ si Slovensko nevyrieši aj otázku svojbytnosti cirkevnej provincie.‘ Ja som sa len stále naňho nechápavo pozeral a on pokračoval: ‚Veď to je jednoduché. Ako môžeme mať ústavný zákon o česko-slovenskej federácii, ktorá má zabezpečiť medzi oboma národmi rovnoprávnosť, keď my ešte stále nemáme vyriešenú cirkevnú hranicu a v podstate stále patríme do Ostrihomu.‘“

■ CIRKEVNÁ DIPLOMACIA

Počas rozhovoru neobišli ani tému prázdnych biskupských stolcov na Slovensku. Podľa spomienok Plevzu si Gustáv Husák veľmi dobre uvedomoval, že táto otázka je rovnako dôležitá a je potrebné o nej rokovať. V čases osobnej návštevy generálneho tajomníka Komunistickej strany Talianska Luigiho Longa v Prahe, ktorý sem pricestoval v máji 1968, sa Gustáv Husák s ním rozprával o možnostiach zriadenia samostatnej celoslovenskej cirkevnej provincie. „Vo vzťahu k Taliansku a Vatikánu sa táto otázka po prvýkrát, i keď zatiaľ neoficiálne, nastolila počas návštevy Luigiho Longa v Prahe. Zhodou okolností som bol zo začiatku pri jeho stretnutí s Husákom. Longo už mal informácie o príprave federácie a česko-slovenských vzťahoch. Husák mu počas ich vzájomného stretnutia vysvetľoval, že táto otázka sa musí dotiahnuť aj v cirkevných záležitostiach, pretože väčšina Slovákov je rímskokatolíckeho vierovyznania a na Slovensku ako takom je väčšina obyvateľstva veriaca.“ Týmto spôsobom Husák de facto požiadal Longa o tichú diplomaciu v Ríme a nepriamo i vo Vatikáne. Veľmi dobre si uvedomoval, že generálny tajomník Komunistickej strany Talianska má kontakty aj tam. Longo mu to prisľúbil.

V tom istom čase predostrel Gustáv Husák túto otázku aj na vládnej úrovni. Podľa spomienok Petra Colotku sa tak stalo počas ich stretnutia s predsedom vlády Oldřichom Černíkom: „Pamätám si, že sme raz sedeli spolu s Oldřichom Černíkom a Gustávom Husákom v pražskom hoteli Praha. Obaja, ja i Husák, sme sa totiž stali podpredsedami Černíkovej vlády. Na tom stretnutí sme hovorili najmä o otázkach federalizácie republiky a rehabilitáciách. Po konzultáciách s Oldřichom Černíkom zobral Husák do svojej pôsobnosti okrem federácie i cirkevné otázky. Husák mi vtedy na margo tohto rozhodnutia povedal: ‚My tu hovoríme hlavne o federácii, teda ideme vytvárať slovenskú štátnosť, ale pritom stále nemáme vyriešenú otázku cirkevnej provincie. A náš národ je vo svojej väčšine veriaci. Patríme stále pod Ostrihom. Ten problém bude treba riešiť s Rímom a bude to ťažké.‘“

■ ČESKÁ OPOZÍCIA

Viliam Plevza vo svojich spomienok tiež uvádza, že českí komunisti takmer vôbec nerozumeli Husákovým zámerom ustanoviť samostatnú celoslovenskú cirkevnú provinciu. „Oni to brali ako Husákovu záležitosť. Túto otázku bagatelizovali a nebola pre nich podstatná. Husák si však uvedomoval, že bez vyriešenia otázky samostatnej slovenskej cirkevnej provincie nebude dokončená ani federácia, resp. proces úplného zrovnoprávnenia s českým národom.“

Rokovania česko-slovenskej delegácie so Svätou stolicou o tejto otázke sa napokon rozbehli. Pápež Pavol VI. ustanovil samostatnú cirkevnú provinciu 30. decembra 1977. Slovenský národ sa však o jej zriadení dozvedel oficiálnom cestou až po nežnej revolúcii. V roku 1990 sa v šaštínskej Bazilike Sedembolestnej Panny Márie konala slávnostná svätá omša, ktorú celebroval metropolita Mons. Ján Sokol. Zúčastnil sa na nej aj vtedajší prezident ČSFR Václav Havel. V jej závere vyšiel zo sakristie herec Gustáv Valach, odetý v bielom rúchu, a začal čítať konštitúciu Pavla VI. o zriadení samostatnej slovenskej cirkevnej provincie. Keďže slávnostnú liturgiu vysielala televízia v priamom prenose, jeho vystúpenie malo veľký ohlas...

■ POSLEDNÉ DNI

Gustáv Husák musel po politicko-spoločenských zmenách opustiť svoj úrad. Stalo sa tak 10. decembra 1989. Od toho momentu sa jeho zdravotný stav neustále zhoršoval. Počas posledných dní jeho života bol pod osobnou starostlivosťou bývalej sociálnej pracovníčky Adely Burdejovej, pochádzajúcej z Bolešova (okres Ilava). Podľa jej slov pôvodne vôbec nevedela, že sa má starať práve o neho. Po zdravotnej stránke už bol na tom veľmi zle.

„Husáka som opatrovala v jeho vile a bývala som tam celé tri mesiace. Až pokiaľ nemusel odísť do nemocnice, kde aj zomrel,“ spomína opatrovateľka na zážitok, keď počas osobnej prestávky pozerala televíziu. „Práve dávali svätú omšu a on zišiel sám dolu. Strašne ma tým vyľakal. Doktori mi totiž vždy hovorili, aby nechodil nikdy sám, lebo by mohol spadnúť. Pravda je aj to, čo sa píše v knihe pána biskupa Hnilicu, že som ho posielala späť si ľahnúť s tým, že aj tak túto svätú omšu, ktorá je po novom, nemôže poznať. On mi však odpovedal: ‚Myslíte si, že ozaj nepoznám?‘“ Takisto priznala, že to bola ona, ktorá povedala arcibiskupovi Sokolovi v čase jeho osobnej návštevy u bratov dominikánov na bratislavskej Kalvárii, že sa stará o Gustáva Husáka. Na otázku, či aj ona mala istý podiel na tom, že sa Gustáv Husák pred smrťou zmieril s Pánom Bohom, odpovedala: „Po raňajkách som si iba tak pre seba, ale zas, aby to Husák nepočul, povedala: ‚A teraz sa pomodlíme.‘ A on mi na to odpovedal: ‚Adka, ja som to počul. Ale ja som sa už pomodlil. Ešte predtým, než ste prišli.‘ Ale či to myslel vážne, to neviem. Len som sa ho spýtala, čo sa modlil. Odvetil, že presne to isté, čo sa modlievam ja...“

■ POCHYBNOSTI O KONCI

Dodnes sa však objavujú pochybnosti, či bol Gustáv Husák na smrteľnej posteli počas návštevy arcibiskupa Mons. Jána Sokola skutočne pri vedomí. Podľa svedectva rehoľnej sestry Marty Mandrákovej ju osobne oslovili, že na internom oddelení na Kramároch leží Gustáv Husák. „Tak som vybehla hore na oddelenie. Prišla som k posteli. Pozdravila som ho a spýtala som sa ho, či by chcel prijať sviatosť zmierenia. A ešte som všetečne dodala, že nemusíte sa báť, pán doktor. On na to: ‚Ja sa nebojím.‘ S týmto som od neho odchádzala. Bolo to veľmi zaujímavé, lebo pána Husáka prekladali z interného oddelenia na ARO. Všetko toto som zreferovala otcovi arcibiskupovi. Po vypočutí mojich slov mi povedal, že pôjde na Kramáre.“

Arcibiskup Ján Sokol dosvedčil, že keď sa dozvedel o tejto skutočnosti, bol v tom čase (8. novembra 1991) v Bratislave a okamžite sa rozhodol osobne navštíviť exprezidenta Husáka. Hneď na začiatku stretnutia sa priateľsky pozdravili a začali sa spolu rozprávať. „Potom som sa ho opýtal, či sa chce dať zaopatriť. Privolil. Tak sa aj stalo. O Husákovej svätej spovedi, samozrejme, nemôžem hovoriť. Po ukončení zaopatrenia som sa náhodne otočil a uvidel aspoň desať-pätnásť ľudí z ošetrujúceho personálu, ako sa cez sklenený výklenok pozerali. Predtým tam boli len dvaja. Jednoducho zvedavosť.“

Riaditeľ Karol ČÁLIK prechádza bránou Novej scény už päťdesiatpäť rokov

Scéna formujúca bratislavskú divadelnú kultúru

Anna SLÁVIKOVÁ – Foto: archív

Sedemdesiatpäť rokov v živote človeka znamená zrelý vek. Ak ide o kultúrnu inštitúciu, vzbudzuje takéto číslo ešte väčší záujem, pretože spolky či divadlá zanikajú v poslednom čase po pár rokoch. Bratislavská Nová scéna vznikla oficiálne ako súčasť Slovenského národného divadla 30. novembra 1946. Starší Bratislavčania si možno ešte pamätajú na kino Alfa v budove Živnodomu na Kollárovom námestí. Po adaptácii týchto priestorov funguje divadlo dodnes, aj keď prešlo mnohými prestavbami a internými personálnymi aj žánrovými zmenami.

Slávnostné otvorenie novej divadelnej scény v našom hlavnom meste bolo spojené s uvedením Shakespearovej komédie Skrotenie zlej ženy, ktorú režíroval jedinečný režisér Drahoš Želenský. Jeho asistentom bol neskôr tiež uznávaný režisér Jozef Pálka. Ako sa dozvedáme z dobového plagátu, v inscenácii účinkovali významné osobnosti nášho divadelníctva – Mária Bancíková, Marta Černická, Božena Slabejová, Oľga Vronská. Z mužských predstaviteľov spomeňme Samuela Adamčíka, Františka Dibarboru, Martina Gregora, Ladislava Chudíka či Jozefa Šimonoviča. Keďže v tých časoch nejestvovali magnetofónové záznamy, divadelné predstavenia sprevádzal živý orchester pod taktovkou dirigenta Jaroslava Líbala. Hudobnú spoluprácu mal neskôr národný umelec Ján Cikker. Nezaostávala ani scénografická zložka. Scénu pre túto inscenáciu navrhol výtvarník Ladislav Vychodil.

■ **NEZABÚDALI NA DETI**

Vtedajšia Nová scéna uvádzala činoherné diela pre dospelých, no nezabúdala ani na deti. Hneď v prvých dňoch po svojom otvorení si malí diváci mohli pozrieť predstavenie

Riaditeľ Novej scény Karol ČÁLIK prechádza jej bránami už vyše päťdesiatpäť rokov.

Rozprávka o písmenkách. Dospelé publikum sa pobavilo na Gogoľovej Ženbe aj na psychologickej hre Júliusa Barča-Ivana Dvaja. Asistentkou režiséra Františka Kudláča bola Magda Husáková Lokvencová. Ženské publikum prichádzalo aj kvôli šarmantnému Františkovi Krištofovi Veselému. Veľkému záujmu sa tešili operety i hudobné komédie, excelovala v nich Gizela Veclová, ktorá bola v rokoch 1952 až 1985 sólistkou súboru.

Od roka 1954 sa Nová scéna osamostatnila od Národného divadla. Začala pôsobiť pod vlastným vedením, sformovalo sa dvojsúborové divadlo, pozostávajúce zo spevohry a z činohry. Popri budove na Kollárovom námestí získala Nová scéna aj ďalšie priestory v bývalej Astorke, čím vznikli dve komorné divadla – Štúdio Novej scény na Suchom mýte a Poetický súbor na Michalskej, teda na Korze. V smutnom roku 1968 potešoval divákov na Novej scéne Jozef Kroner, ktorý exceloval v muzikáli Fidlikant na streche. Nemenej úspešný a nezabudnuteľný bol Vlado Müller v hlavnej úlohe muzikálu Grék Zorba. Obaja spomenutí hrali aj v činoherných predstaveniach – rovnako ako Július Vašek, Ctibor Filčík, Ernest Kostelník, Juraj Kukura, Milan Kňažko, Marián Labuda, Milan Lasica, Július Satinský. Karol Čálik v tomto súbore účinkuje od októbra 1968. Herečky Eva Poláková, Zora Kolínska, Eva Rysová, Ida Rapaičová, Magda Vášáryová, Magda Pavelková, Kamila Magálová, Zita Furková dostali veľký priestor na svoje herecké majstrovstvo. Javisko spomínaného divadla patrilo počas predstavení aj mnohým ďalším výborným protagonistom – Boženke a Viliamovi Polónyiovcom, Gréte Švercelovej, Ivanovi Krajíčkovi, Oldovi Hlaváčkovi, rodine Kaprálikovej, Ivanovi Letkovi, Jozefovi Benedikovi, Mariánovi Zednikovičovi, Ladislavovi Miškovičovi, Ivovi Hellerovi, Ivanovi Krivosudskému, Zdenovi Sychrovi, Jurajovi Ďurdiakovi. Nemožno zabudnúť na významný zástoj dirigenta Zdenka Macháčka či režiséra Petra J. Oravca.

■ **MUZIKÁLOVÁ TVORBA**

Reorganizáciou v roku 1991 vznikol iba jeden súbor hudobno-dramatického charakteru, ktorý sa špecializuje na uvádzanie modernej muzikálovej tvorby, ale aj na komédie a predstavenia pre deti. Diváci môžu vidieť inscenácie pôvodnej tvorby našich slovenských autorov, ale aj svetové diela, upravené do rôznych žánrov i spôsobov spracovania. Stálicou a vari najobsadzovanejšou divou sa stala Sisa Sklovská, veľký priestor dostávajú Mirka Gális Partlová, Katarína Hasprová, Miroslava Drínová, Romana Dang Van, Lenka Machciníková, z mladých mužov spevákov a tanečníkov treba vyzdvihnúť Patrika Vyskočila, Martina Kaprálika, Dáriusa Kočiho, Lukáša Pištu, Pavla Plevčíka. Pamätníkom trištvrtestoročnej histórie je aj súčasný umelecký riaditeľ Karol Čálik, ktorý na tomto javisku odohral stovky prestavení. Cez zamestnanecký vchod prechádza už päťdesiatpäť rokov. Bol sólistom spevohry, no zahral si v mnohých činoherných inscenáciách a publikum ho v súčasnosti môže vidieť aj v najnovšom naštudovaní muzikálu Jánošík.

■ **JUBILEJNÝ GALAKONCERT**

Jubileum fungovania si Nová scéna pripomenula slávnostným Galakoncertom, ktorý dramaturgicky pripravil herec Dávid Hartl. Zúčastneným divákom dopriali zaspomínať si na to najlepšie z existencie Novej scény. Zazneli ukážky z muzikálov Hallo, Dolly!, West Side Story, Bedári, Rómeo a Júlia, Mačky, František z Assisi, Pokrvní bratia a ďalších. Pandémia neušetrila ani vystúpenia na Novej scéne, a tak pre sprísnené opatrenia sa koncert konal trikrát – 20. a 21. novembra. Na koncerte sa predstavili protagonisti z mladej generácie, no aj renomovaní a divadlu blízki hostia ako Titusz Tóbisz, Alžbeta Bartošová a Martin Hudec v sprievode dvadsaťpäťčlenného orchestra pod vedením dirigenta Ľubomíra Dolného, ktorý participoval na viacerých hudobných tituloch už v zabehnutých predstaveniach. Doteraz sa na Novej scéne odohralo vyše šesťsto slávnych operetných, muzikálových a činoherných inscenácií v podaní veľkých herecких a speváckych hviezd.

Peter CABADAJ vie o Jánošíkovom rodisku čo málokto

Sedem divov pozýva do Terchovej

KNIHA TÝŽDŇA

Na začiatok – napriek chladnej zime – horúca aktualita. Len pred pár dňami ministerka kultúry oficiálne zapísala do Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska šesticu nových unikátnych prvkov. Do klenotnice nášho národného bohatstva tak k doteraz existujúcim dvadsiatim šiestim pribudli: Skalický trdelník; Tance s vyhadzovaním v myjavsko-trenčianskej oblasti; Črpáky; Goralská kultúra; Karička z Parchovian a – Jánošíkovská tradícia.

Tá slávna stále živá a živená tradícia, ktorá je bezpochyby jednou z najpevnejších. Veď sa neprehliadnuteľne vinie takmer ako rieka doslova naprieč celým Slovenskom. Najpevnejšie ukotvenie – a, pravdaže, korene! – má na severozápade Slovenska v rázovitej obci Terchová. V rodisku legendárneho zbojníckeho kapitána, – Jánošíkove dni.

Prejdime však ku knihe o onej Terchovej, ktorej stránky nezabúdajú ani na predmetnú tradíciu. „Legendami a mystifikáciami opradená Terchová má viacero neodškriepiteľných domácich aj svetových prvenstiev. Niektoré verejnosť pozná, o iných sa vie menej. Do kategórie známejších patrí fakt, že v tejto obci žije v prepočte na meter štvorcový najviac muzikantov na svete.“ Aj toto píše kultúrny publicista a kultúrny manažér a bývalý vedecký tajomník Matice slovenskej Peter Cabadaj (rodák z Terchovej) v úvode svojej knihy Sedem divov Terchovej. My radi ešte prezradíme, že čitatelia sa v nej – prostredníctvom pútavého textu a výstižných dobových aj súčasných fotografií – zoznámia s jánošíkovskou legendou; chýrnou terchovskou muzikou; učencom Adamom Františkom Kollárom (radcom Márie Terézie), Cyrilometodskými dňami (prvými a stále živými u nás); neprehliadnuteľným Veľkým Rozsutcom; populárnym konským vozovým sprievodom organizovaným počas Jánošíkových dní a terchovským filmárskym rajom (miestom deja viacerých úspešných domácich aj zahraničných filmov). Touto sedmičkou, ktorá však na seba úplne prirodzene „nabaľuje“ (pravdaže aj v knihe) oveľa viac... A pozýva vidieť všetko na vlastné oči.

Igor VÁLEK

NEKROLÓG

Odišiel zakladateľ teórie slovenskej žurnalistiky

Tesne pred Vianocami nás opustil nestor slovenskej žurnalistiky, bývalý ústredný riaditeľ Slovenskej televízie (STV) v rokoch 1994 – 1996, predseda Združenia slovenských novinárov, dlhoročný riaditeľ Novinárskeho študijného ústavu (1961 – 1970; 1990 – 1996), vysokoškolský pedagóg, v neposlednom rade aj autor, básnik a tiež autor literatúry faktu.

Jozef Darmo (7. 10. 1932 – 22. 12. 2021) patrí k zakladateľským osobnostiam teórie žurnalistiky. Jeho vstup do profesionálneho života bol impozantný. Už tesne po tridsiatke sa stal riaditeľom Novinárskeho študijného ústavu, kde založil periodikum Otázky žurnalistiky. Spomínam si, ako mi pri písaní diplomovej práce o Úrade propagandy veľmi pomohli viaceré jeho štúdie práve v Otázkach žurnalistky zo šesťdesiatych rokov. Podobne ako pre mnohých z jeho generácie znamenal koniec šesťdesiatych rokov a nástup normalizácie koniec rozbehnutej kariéry. Na Novinársky študijný ústav sa mohol vrátiť znova v pozícii riaditeľa až po dlhých dvadsiatich rokoch.

Nová doba ho už však zastihla na prahu šesťdesiatky. Napriek takmer dôchodkovému veku vstúpil do nej s mladíckym elánom, s mnohými plánmi a postupne mu tak pribúdali funkcie. Parlament Národnej rady SR ho zvolil za predsedu Rady Slovenskej televízie, stal sa šéfom novinárskej organizácie združujúcej novinárov, ktorí pozitívne prijali vznik Slovenskej republiky, a iste aj on vnímal ako vyvrcholenie svojej kariéry vedenie najvplyvnejšieho verejnoprávneho média – Slovenskej televízie.

Dnes s odstupom času môžeme konštatovať, že napriek chybám a ťažkostiam mala v čase jeho pôsobenia Slovenská televízia naozaj slovenský charakter, aký sa jej po roku 1998 už nikdy nepodarilo navrátiť. Z postu riaditeľa Slovenskej televízie odišiel ako absolútna väčšina jeho predchodcov aj nástupcov pred ukončením štvorročného mandátu – okrem iného i preto, že sa pokúšal brániť toto médium pred nemiestnymi politickými tlakmi. Po odchode z funkcií pôsobil na akademickej pôde. Ešte dlhé roky ako dôchodca prednášal na Prešovskej univerzite žurnalistiku, habilitoval sa a pomáhal vychovávať novú generáciu žurnalistov. Dožil sa požehnaného veku, hoci ho ťažko zasiahla smrť milovanej manželky, o ktorú prišiel pred niekoľkými rokmi. Pred Vianocami tak od nás odišla ďalšia z osobností zakladateľskej generácie slovenských žurnalistov.

Česť jeho pamiatke.

Roman MICHELKO

HUMORESKA

Čo dostali na Ježiška jednotlivé vládne rezorty

Milí očkovaní občania i neobčania! V prvom čísle našich vládnoparlamentných novín sa vám pochválime, čo naši vládnoparlamentní liberálni konzervatívci dostali na Ježiška, progresívci na Santu. Dostali sme knihy. Venovanie pre vládu bolo napísané v Tajovského knihe Statky-zmätky a Hemingwayovej Komu zvonia do hrobu. Ministerstvo školstva si našlo pod stromčekom Verneho knihu Dva roky prázdnin, rezortu spravodlivosti sa ušiel Orwellov román 1984. Zdravotníctvo sa potešilo Camusovmu Moru a Hellerovej Hlave XXII. Kultúre sa ušla kniha s množstvom obrázkov od autora s pekným maďarským menom Badínsky, píš Bagyinski, Magyar várak, maďarské hrady. Pekné fotky maďarských hradov Krasznahorka, Trencsén, Szepes vár v Spišskom Podhradí a ďalších. Informatika bola obdarovaná Úplným znením zákona č. 222/2004 Z. z. o dani z pridanej hodnoty. Na ministerstve sociálnych vecí skončila Brechtova Žobrácka opera aj s Havlovou rovnomennou parafrázou, na financiách zase Schillerovi Zbojníci. Aby ste nezávideli, v novom roku bezplatne dostane od nás každá domácnosť príručku Chudobná rodina. Upozorňujeme na kapitoly Hlad je najlepší kuchár a Do výplaty ďaleko.

Číňania začínajú Rok Vodného Tigra. Slováci podľa príručky začínajú Rok Prvej Kravy. Prvej kravy zo siedmich chudých kráv, ako sa píše v knihe Genesis. Nebojte sa. V príručke je množstvo dobrých rád, ako ho prežiť. Na noc vypínajte kúrenie. Ušetríte. Keď ho vypnete aj cez deň, ušetríte ešte viac. Nevychádzajte. Ušetríte na doprave, topánkach a oblečení. Zjari ochutnajte čerstvú zelenú trávičku, v lete zbierajte lesné plody. Červíky sú hitom EÚ. Sociálna poisťovňa vám preplatí kurzy prány. Že neviete, čo je prána? Naučíte sa nejesť a prijímať pránickú energiu dýchaním. Ale najmä platte dane, aby sme mali čo míňať. V čase pandémie nebuďte neposlušnými cynickými skorumpovanými bastardmi. Veriť musíte nám, nie kadejakým potrimiskárom. Rozširujú konšpiračné teórie, vymýšľajú nepravdy, čiže hoaxy, ba dokonca niektorí si dovoľujú kritizovať nás a našich odborníkov. Pozatvárame ich, až budú čierni. BLM. Všetko, čo robíme, robíme pre vaše dobro, pochopte už konečne. Áno, občas to nevypáli najlepšie, občas veľmi zle, ale učíme sa na našich chybách a v ďalekej budúcnosti vás čaká raj na zemi. Aspoň tých preživších.

Po Veľkej očkovacej kampani vás čaká Veľké dobrovoľné testovanie lojality. Kto sa dobrovoľne neotestuje alebo v teste lojality neprejde, bude považovaný za verejného nepriateľa. Bude si sám platiť za lieky a stíhačky...

Milí lojálni uvedomelí občania, nahlasujte úradom nelojálnych. Nelojálnych nepustite do otvorených nákupných stredísk a zavretých krčiem. Nelojalistov presídlime do Afganistanu, vymeníme ich za lojálnych imigrantov a dobre bude. Všetko pod heslom Wir schaffen das. Verte svojej vláde a parlamentu.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Matica slovenská spolupracovala pri výrobe vzdelávacieho dokumentu

Pavol Jozef Šafárik – tichý génius

Text a foto: Informačné ústredie MS

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach a Matica slovenská pripravili online vzdelávací historický dokument o Pavlovi Jozefovi Šafárikovi pre školy i záujemcov o národné dejiny. Dielo bude slúžiť aj ako reprezentačné video univerzity.

„Pracovať na novom historickom dokumente o Pavlovi Jozefovi Šafárikovi má pre Maticu slovenskú veľký morálny význam, keďže práve Šafárik v roku 1827 navrhol založiť Maticu slovenskú, aj keď sa jej vzniku nedožil. Internet sa pre mnohých študentov stal priestorom, kde získavajú informácie pre svoje štúdium, ale aj pre zvyšovanie svojho intelektuálneho potenciálu. Osvedčili sa nám voľne dostupné videá ako jedinečná vzdelávacia pomôcka. Preto tvoríme historické dokumenty o slovenských osobnostiach a udalostiach, vďaka ktorým si mládež lepšie osvojí dejinné súvislosti a podporí sa v nich kolektívna historická pamäť národa. Jednou z našich posledných vlaňajších tém je život a dielo Pavla Jozefa Šafárika pri príležitosti 160. výročia jeho úmrtia, preto sme prirodzene spojili naše sily s Univerzitou P. J. Šafárika pri vytvorení tohto unikátneho historického dokumentu," uviedol predseda MS Marián Gešper. Historický dokument Tichý génius Pavol Jozef Šafárik komplexne zobrazuje Šafárika ako slovenského básnika, historika, etnografa, slavistu, univerzitného profesora a zakladateľa vedeckej slavistiky.

■ VÝZNAMNÉ VÝROČIE

Idea produkcie nového dokumentárneho filmu o živote a diele Pavla Jozefa Šafárika sa vo vedení UPJŠ v Košiciach zrodila pri príležitosti pripomenutia šesťdesiateho výročia jej založenia v roku 2019. Jeho vznik bol naplánovaný na rok 2021, v ktorom si slovenská a česká odborná verejnosť pripomenuli 160. výročie úmrtia P. J. Šafárika. Na príprave snímky pod názvom Tichý génius Pavol Jozef Šafárik výrazne spolupracoval Ján Gbúr, profesor na Katedre slovakistiky, slovanských filológií a komunikácie Filozofickej fakulty UPJŠ v Košiciach,

ktorý na základe najnovších výsledkov vedeckého výskumu diela rodáka z Kobeliarova vytvoril scenár dokumentu. Dokument bol vytvorený spolu s Maticou slovenskou, ktorá týmto nadväzuje na svoje predchádzajúce historické dokumenty venované významným slovenským osobnostiam a udalostiam.

■ GÉNIUS S KOBELIAROVA

„Odkaz Pavla Jozefa Šafárika naša univerzita hrdo reprezentuje od roka 1959. Tento dokument poukazuje na význam jeho osobnosti, prínos pre slovenskú kultúru i jej ďalší historický vývoj a otvára cestu mladším generáciám k poznaniu Šafárikovho génia. Láska k poznaniu, zvedavosť a túžba prekonávať neznámo prostredníctvom poznania sú inšpiráciou a odkazom, ku ktorému sa univerzita nesúca meno po velikánovi vedeckej slavistiky hlási," vyjadril sa profesor Pavol Sovák, rektor UPJŠ v Košiciach. Spoločne s predsedom Matice slovenskej Mariánom Gešperom odhalili v roku 2019 prvú bronzovú bustu Pavla Jozefa Šafárika v areáli univerzity.

Kostelničakove ornamenty aj vďaka matičiarom zdobia sídlisko Ťahanovce

Tulipány do každého ročného obdobia

Text a foto: (anm)

Je to už pár rokov, keď sa pri príležitosti blížiaceho 750. výročia od prvej písomnej zmienky o obci Ťahanovce a 30. výročia začatia výstavby sídliska Ťahanovce uskutočnil seminár o dejinách tejto mestskej časti Košíc, ktorá do roka 1969 bola samostatnou obcou. Jedným z výstupov seminára bol aj zborník príspevkov, medzi ktorými bol i text doktorky Gabriely Čiasnochovej Štefan Leonard Kostelníček, východoslovenský a ťahanovský ornament, v ktorom sa táto nadšená propagátorka majstrovho diela zamerala na ornamenty z tohto prostredia. Originálne ornamenty z bývalej obce použil Ján Nigut, starosta MČ Košice-Ťahanovce, už v roku 2016 v miestnych novinách. Pôvodný ornament sa objavil aj na knižnej búdke, ktorú pre verejnosť v centre bývalej obce v roku 2014 vyrobil Marek Lengyel. Keď sa matičiari, občania tohto sídliska, zamýšľali nad tým, ako skrášliť okolie, rozhodli sa osloviť vedenie mestskej časti, aby na vybraných miestach bol namaľovaný ľudový ornament.

Streetart diela Mateja Rimaia na prístreškoch v MČ Košice-Sídlisko Ťahanovce, prístrešok MADRIDSKÁ – motív „ťahanovský tulipán", prístrešok BRUSELSKÁ – motív ornament z Myslavy, prístrešok BERLÍNSKA – motív ornament zo Šariša

Niektoré návrhy poskytla práve G. Čiasnochová. Idea starostu M. Ihnáta zaujala. Realizáciou poveril prednostku úradu Beátu Zemkovú. Vedenie sa rozhodlo využiť prístrešky mestskej verejnej dopravy. Uskutočnenie myšlienky však oddialila prebiehajúca pandémia ochorenia COVID-19. Až uprostred tohto roka nastali vhodné podmienky a na maľby ornamentov v modernom duchu použili sprejovú techniku. Na čelnej stene prístreška na Madridskej ulici je streetart výtvor Mateja Rimaia, ktorý sa najviac podobá na originálny ornament, takzvaný ťahanovský tulipán, respektíve jeho detail. Druhý ornament vytvoril mladý Ťahanovčan na vonkajšej stene ďalšieho prístrešku na Bruselskej ulici. Jeho výtvor inšpiroval ornament z bývalej obce Myslava. Na pôvodný ornament zo Šariša sa najviac ponáša jeho dielko na prístrešku na Berlínskej ulici. Už tieto tri maľby dokázali spestriť okolie na spomenutých zastávkach mestskej verejnej dopravy.

Zámerom vedenia MČ Košice-Sídlisko Ťahanovce je, aby streetart výtvory Mateja Rimaia, inšpirované ornamentmi najmä z východného Slovenska, boli ešte na ďalších troch prístreškoch na sídlisku Ťahanovce.

Nitrianski filatelisti si dôstojne pripomenuli Severína ZRUBCA

Sto rokov od narodenia prvého predsedu ZSF

Text a foto: Veronika BILICOVÁ

Podporovateľmi uvedenia príležitostnej poštovej pečiatky je Krajská rada Matice slovenskej Nitrianskeho kraja a Dom Matice slovenskej v Nitre, ktorý je zázemím pre nitrianskych filatelistov.

JUDr. Severín Zrubec žil a pracoval v Bratislave, kde aj získal doktorát práv na Právnickej fakulte Slovenskej univerzity. Filatelistickej verejnosti je známy ako vystavovateľ, publicista, funkcionár zväzu, člen domácich a zahraničných odborných porôt. S. Zrubec sa zaslúžil aj o obnovu Zväzu slovenských filatelistov v roku 1969 a stal sa jeho prvým predsedom. Príležitostná poštová pečiatka bola verejnosti dostupná na Pošte Nitra 12 od 21. do 28. decembra.2021. V priestoroch pošty v deň uvedenia pečiatky inštalovali aj menšiu filatelistickú výstavu venovanú osobnosti JUDr.

ČRTA

Severína Zrubca. Ďalšiu časť výstavy si budú môcť záujemcovia pozrieť aj vo vchodových priestoroch Domu MS v Nitre.

Vzhľadom na súčasné pandemické opatrenia presúva predseda KF 52-51 Nitra Milan Šajgalík rozšírenú filatelistickú výstavu „100. výročie narodenia významnej osobnosti nášho regiónu Severína Zrubca, prvého predsedu ZSF a spoluzakladateľa SSG" na tento rok. Spolu s Domom Matice slovenskej v Nitre plánuje filatelistický klub pripraviť semináre aj pre miestne odbory Matice slovenskej, zvlášť v okolí Zrubcovho rodiska, ktorým bola obec Vajka, dnes súčasť Lúčnice nad Žitavou.

MATIČNÉ DEPEŠE

NAJSTARŠÍ MATIČIAR SKONAL

Ešte v lete sme na stránkach SNN písali o Fridrichovi Kolarovičovi zo Senca ako o najstaršom žijúcom matičiarovi. V auguste 2021 sa tento dlhoročný učiteľ, člen Speváckeho zboru slovenských učiteľov a najstarší aktívny organista dožil stojeden rokov. Vynikal životným optimizmom a až nákazlivým humorom. Ešte aj svoju matuzalemskú starobu zvykol žartovne komentovať: „Pán Boh na mňa zabudol." Pred sviatkom sv. Mikuláša 5. decembra 2021 si Stvoriteľ spomenul a povolal tohto hlboko veriaceho človeka k sebe do večnej slávy. S láskou na neho budú spomínať všetci, ktorí ho poznali. Priatelia, veriaci z Kostola sv. Mikuláša v Senci, Spevácky zbor Radosť... A navždy si ho budú držať v srdciach aj ženy zo Speváckeho zboru MO MS Limbora ako svojho zakladateľa a prvého dirigenta. Fridrich Kolarovič bol držiteľ Zlatej buly kráľa Svätopluka, Zlatej ceny Matice slovenskej, mesto Senec v zastúpení jeho vedenia a poslancov si ho uctilo Cenou mesta a Bratislavský samosprávny kraj Pamätným listom.

OD VIANOC DO TROCH KRÁĽOV

Bulharský kultúrny inštitút si v minulom kalendárnom roku 2021 pripomínal päťdesiate výročie založenia. K jubileu pripravil viaceré zaujímavé podujatia, ktoré boli dôstojnou prezentáciou bulharskej kultúry na Slovensku aj v čase vrcholiacej pandémie. Takou bola aj koláž divadelného predstavenia pre deti pod názvom Luskáčik. Svetoznámu dramatizáciu predlohy E. T. A Hoffmana v spolupráci s Bábkovým divadlom Karola Spišáka v Nitre naštudovala režisérka zo Sofie Biserka Kolevská. Návrhy kostýmov pre bábky pripravila Natália Gočevová a autorkou hudby bola Nelka Kolarová. Kulinársky cyklus z Babičkinej varešky v inštitúte vlani vyvrcholil prípravou tradičného kapra obaleného v ceste. Vianočný recept na jeho prípravu pochádza z okolia bulharského Veľkého Tarnova.

DAJ, BOH, ŠŤASTIA TEJTO ZEMI

Patril som do okruhu tých, ktorým Viliam Ján Gruska (1936 – 2019), prvý ponovembrový predseda MS, ale najmä uznávaný scénograf, filmový architekt, pedagóg, etnograf, dramaturg, scenárista a režisér, posielal koncom roka tlačenú novoročnú „péefku" zostavenú zo svojich myšlienok a postrehov alebo z citátov múdrych ľudí. Nebolo to nič zvláštne. Bol to jeho zvyk hádam polstoročie a takto vlastne komunikoval so Slovenskom. Po jeho smrti vzniklo občianske združenie, ktoré chce jeho „pracovnú" drevenicu vo Veľkom Borovom, ktorú kúpil v roku 1979 a citlivo ju pretváral podľa svojich predstáv, premeniť na Pamätný dom. V tomto duchu ako symbolické pripomenutie rozposlali koncom roka jeho predstavitelia, najmä Gruskovi rodinní príslušníci, nové vydanie CD s audiokompozíciou Daj, Boh, šťastia tejto zemi, ktorej bol dramaturg aj autor textu titulnej koledy. Treba poďakovať za ušľachtilý nápad a popriať nech sa pekný zámer podarí realizovať na spokojnosť tých, ktorí naň hľadajú nezištných darcov.

Pripravuje Emil SEMANCO

OČAMI MATIČIARA

V roku 160. výročia Viedenského memoranda spomíname na výnimočných mužov zakladateľov Matice slovenskej Štefana Moysesa a Karola Kuzmányho. Na čele osemčlennej deputácie, ktorá sa vybrala k cisárovi Františkovi Jozefovi I., stojí katolícky biskup Štefan Moyses, ktorý memorandum upravil, a spolu s ním ide aj Karol Kuzmány. Od Moysesa panovník prijíma Memorandum národa slovenského z júna 1861 a Návrh na privilégium a organizáciu slovenského Okolia. Návrh konkretizoval uplatnenie zásad národnej samosprávy na príslušnom území, kde by pôsobil vlastný reprezentatívny zastupiteľský orgán (krajinské zhromaždenie, v podstate národný snem v Banskej Bystrici, ktorá mala byť hlavným mestom), správne

Viedenské memorandum

a súdne inštitúcie s úradným jazykom slovenským a národné školstvo. Určoval základné hranice Okolia, jeho administratívne členenie, funkcie a právomoc krajinského zhromaždenia a jednotlivých správnych zložiek, systém súdnictva, volebné zásady, jazykové práva a i. Patrónmi krajiny mali byť sv. Cyril a Metod.

Privilégium predstavuje najdokonalejšie vypracovaný program štátoprávneho zabezpečenia Slovákov v Uhorsku – ich autonómiu. Deputácia sa rozišla a Štefan Moyses ostáva vo Viedni a dohliada na vybavovanie memoranda. Toto druhé memorandum zaznamenalo značný ohlas medzi Slovákmi a nebolo hádam vtedy obľúbenejšej osoby ako Štefan Moyses. Aj napriek neúspechu Viedenského memoranda znamenalo ďalší krok v národno-emancipačnom boji Slovákov. Na pomaďarčenom gymnáziu v Banskej Bystrici sa vďaka Moysesovi v roku 1862 opäť zaviedlo vyučovanie v slovenskom jazyku. V septembri 1862 vzniklo prvé evanjelické a. v. gymnázium v Revúcej, kde sa vyučovalo po slovensky. Štefan Moyses bol vymenovaný za tajného radcu panovníka, Ján Francisci za radcu Uhorskej miestodržiteľskej rady, Slováci sa dostali do štátnych služieb. Aj vďaka memorandovému roku 1861 boli schválené stanovy Matice slovenskej, čo následne viedlo k vzniku samotnej Matice. Výsledkom memoranda bolo aj definitívne ustanovenie používania modernej spisovnej slovenčiny. Preklenutím konfesionálnych rozdielov a príkladnou spoluprácou Moyses – Kuzmány sa zrodila moysesovsko-kuzmányovská tradícia, ktorá je až dodnes symbolom jednoty národa, tolerancie a ekumenizmu.

Martina MATEČKOVÁ

vydavatel.sk

SLOVAKIA ONLINE

tasr

Protipandemické opatrenia v kultúre nevyhovujú ani Matici

Rozhodný protest kultúrnych inštitúcií

Veronika GRZNÁROVÁ, hovorkyňa Matice slovenskej

Avizované obmedzenie kapacít kultúrnych podujatí na päťdesiat osôb od 10. januára 2022 znamená problém aj pre matičnú kultúru. Upozorňuje na to Matica slovenská (MS), ktorá reprezentuje 482 miestnych odborov MS, 28 profesionálnych pracovísk MS v regiónoch a 244 umeleckých kolektívov.

„Pridávame sa k iniciatívam kultúrnej obce a vyzývame štátne orgány na prehodnotenie navrhovaných opatrení a sprístupnenie kultúry aspoň väčšiemu počtu návštevníkov. Hoci je Matica slovenská verejnoprávna inštitúcia, má mimoriadne nízku štátnu dotáciu, preto časť nákladov na svoju prevádzku musí financovať zo súkromných zdrojov. Bez otvorenej kultúry sú však naše príjmy takmer nulové," uviedol druhý podpredseda Matice slovenskej Marek Nemec, ktorý sa okrem iného aktívne venuje umeleckej tvorbe a organizácií divadelných festivalov. Dodal tiež že naša najstaršia kultúrna inštitúcia Matica slovenská ako verejnoprávna inštitúcia nemala nárok na relevantnú finančnú pomoc z rezortu kultúry.

Samotná matičná kultúra dopláca na štátne proripandemické obmedzenia.

■ VLASTNÉ ZDROJE

„Už dlhé roky sme nútení financovať nielen matičnú činnosť, ale aj časť nákladov na prevádzku našich kultúrnych budov z vlastne zarobených peňazí či od sponzorov. Od ministerstva kultúry sme v krízovej pandemickej situácii nielenže nedostali aspoň malú pomoc, ale ešte nám aj zobralo zo štátnej dotácie, čo spôsobilo ešte väčšie ohrozenie matičnej kultúry po celom Slovensku," dodal Nemec. Od súkromných príjmov sú závislé napríklad divadlá sídliace v matičných budovách, ako napríklad v Dome MS v Komárne, ktorý má sálu s kapacitou štyristo miest. Bez kultúrnych a spoločenských podujatí sa finančne nedarí ani Šatnici MS v Martine, ktorá požičiava kroje a kostýmy verejnosti. Veľkým problémom je aj neustále zatváranie a otváranie komerčných prevádzok, čo likvidovalo drobných nájomníkov v matičných budovách. Ako však upozorňujú matičiari, Matica slovenská a jej budovy sú primárne určené na národnú kultúru, vedu a osvetu, nie na podnikanie. Odohráva sa v nich veľká časť matičných podujatí pre verejnosť a aktuálne opatrenia výrazne obmedzujú ich znovu realizáciu.

■ KULTÚRA MÁ SPÁJAŤ

Matica týmto podporila dvadsaťpäť kultúrnych organizácií, ktoré poslali premiérovi E. Hegerovi začiatkom januára otvorený list, aby vláda prehodnotila nezmyselné protipandemické opatrenia v kultúre, ktoré ju de facto likvidujú. Predsedu vlády žiadajú o stretnutie a do konca januára 2022 zmenu súčasne platných pravidiel. Okrem iného žiadajú aj možnosť, aby sa na kultúrnom podujatí zúčastnil aj testovaný neočkovaný občan. „Umožniť účasť na kultúrnych podujatiach v režime OTP, nielen OP. Sme presvedčení, že neumožnenie účasti otestovaných (epidemicky najbezpečnejších) na kultúrnych podujatiach je nielen diskriminačné a nesprávne, ale je to aj jav, ktorý veľmi rozdeľuje, frustruje a unavuje našu spoločnosť. Kultúra má podľa nášho názoru ľudí spájať, a nie rozdeľovať. Ak je to možné na pracoviskách, z akého dôvodu to nie je možné na kultúrnom podujatí?" píše sa v otvorenom liste.

Odišiel matičný aktivista Vendelín Tandžalák

Na Vianoce 24. decembra 2021 zomrel v Dolnom Kubíne vo veku osemdesiatšesť rokov dlhoročný matičný aktivista na Orave, osvetový a vlastivedný pracovník, publicista, autor memoárov, zubný lekár a primár súkromnej zubnej kliniky MUDr. Vendelín ŤAŽANDLÁK, CSc. Po štúdiách od roka 1960 pôsobil v Dolnom Kubíne ako zubný lekár. Od medicínskeho výskumu v odbore postupne prešiel aj k širšie koncipovanému vlastivednému bádaniu, zaujímal sa o významné postavy národných a literárnych dejín, spätých najmä s oravským kultúrnym prostredím, osobitne sa zaoberal problematikou hornooravského plátenníctva.

Bol literárne a publicisticky činný. Svoj životný príbeh priblížil v rozsiahlej autobiografii S loďami životom (2015, keďže patril medzi zakladateľské osobnosti československého športového jachtingu). Na matičnej pôde organizoval prednášky, semináre, výstavy a folklórne vystúpenia. Spoločne s Petrom Hubom napísali monografiu V dianí plynúcich časov 1920 – 2020 k storočnici založenia MO MS v Dolnom Kubíne. V roku 2020 ho vyznamenali striebornou medailou Matice slovenskej. V nebohom stráca slovenské i oravské zubné zdravotníctvo, športový jachting, kultúrna a matičná obec jedného zo svojich významných reprezentantov.

Pavol PARENIČKA

PREDPLATNÉ

Vážení čitatelia!

Predplatné SNN si môžete objednať pre seba i svojich blízkych poštou, telefonicky, emailom alebo cez web formulár. Pri objednávke uveďte svoju adresu, na ktorú vám doručíme platobný výmer, ako aj adresu obdarovaného, na ktorú budeme zasielať výtlačky SNN v roku 2022.

TELEFÓN: + 421 43/3812 838, + 421 918 904 925
MAIL: snnredakcia@matica.sk
WEB: www.snn.sk, https://snn.sk/redakcia/predplatne-2
Slovenské národné noviny, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin
Pre stálych odberateľov:
Platba predplatného na účet: IBAN: SK28 7500 0000 0040 0786 8337
Variabilný symbol: 821022 – Do poznámky uveďte meno a priezvisko odberateľa.
Ročné predplatné: 20,- €
Polročné predplatné: 10,- €

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ
V minuloročnom predposlednom vydaní Slovenských národných novín SNN č. 25 sme sa pýtali, aké pomenovanie dostal najnovší mutant ochorenia COVID-19? Správne odpovedali tí naši čitatelia, ktorí uviedli, že tento variant má pomenovanie omikron. Spomedzi správnych odpovedí sme vyžrebovali týchto výhercov: Andrej Tabačík, Bratislava; Helena Benková, Vyšné Ružbachy; Ladislav Doboš Michalovce.

● Koľko prvkov má Slovensko zapísané vo Svetovom zozname kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO a ktorý fenomén sa na kandidátsky zoznam dostal vlani v decembri pod gesciou Spojených arabských emirátov?

Svoje odpovede posielajte na známe redakčné kontakty aj elektronicky našej administrátorke Ľubici Rišiaňovej do vyjdenia ďalšieho čísla SNN.

(se)

PRIPOMÍNAME SI

15. januára

– pred sto rokmi sa narodil herec Július Pántik (1922 – 2002); na scéne činohry SND počas päťdesiatich rokov stvárnil vyše stopäťdesiat významných divadelných postáv, najlepšie prejavil svoje herecké umenie vo filmoch Kým sa skončí táto noc, Nevesta hôľ a Očovské pastorále

– pred desiatimi rokmi zomrel jazykovedec Izidor Kotulič (1927 – 2012); autor mnohých odborných a vedeckých prác s osobnými zásluhami na vybudovaní základov a ďalšom rozvoji výskumu dejín slovenského jazyka v SAV

16. januára

– pred stosedemdesiatimi piatimi rokmi sa narodil spisovateľ, publicista a literárny kritik Svetozár Hurban-Vajanský(1847 – 1916), najstarší syn Jozefa Miloslava Hurbana; stal sa redaktorom v Martine (Národnie noviny) a neskôr aj ich šéfredaktorom, pôsobil tiež ako interný spolupracovník časopisu Orol, neskôr od roka 1881 obnovil vydávanie časopisu Slovenské pohľady

– pred osemdesiatimi piatimi rokmi sa narodil horolezec, horský vodca a kameraman Juraj Weinczíller (1937 – 1995); pracoval ako fyzik SAV na Lomnickom štíte, od roka 1970 bol redaktorom STV, vo Vysokých Tatrách uskutočnil vyše päťsto výstupov, z toho štyridsaťpäť prvovýstupov, medzi nimi mnohé v zime

– pred piatimi rokmi zomrel dídžej a moderátor Fero Hora (1948 – 2017); prvý slovenský dídžej, dlhoročný hudobný redaktor Slovenského rozhlasu

17. januára

– pred päťdesiatimi piatimi rokmi sa narodila herečka a režisérka Ingrid Timková (1967); od roka 1990 je členkou Činohry SND, stvárnila mnoho zaujímavých postáv a herectvom upútala aj vo viacerých filmoch

18. januára

– pred piatimi rokmi zomrela herečka Zdena Gruberová (1933 – 2017); jej umelecké začiatky sa spájajú s prednesom poézie, od roka 1954 bola členkou SND v Bratislave, kde pôsobila do roka 1999, účinkovala aj na Novej scéne

19. januára

– pred päťdesiatimi rokmi sa narodila kajakárka Elena Kaliská (1972), držiteľka zlatej medaily z letných olympijských hier 2004 a 2008; stala sa prvou slovenskou športovkyňou so zlatou olympijskou medailou

20. januára

– pred sto rokmi sa narodil najúspešnejší slovenský pilot bojujúci na strane Spojencov v druhej svetovej vojne Otto Smik (1922 – 1944); letecké eso počas druhej svetovej vojny, oficiálne mu bolo priznaných jedenásť zostrelov nepriateľských lietadiel

– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi sa narodil choreograf a režisér Štefan Nosáľ (1927 – 2017); autorsky pripravoval programy súboru Lúčnica, ktorú vyše päťdesiat rokov viedol a formoval, vytvoril vyše dvesto choreografických diel, v októbri 2018 mu bola udelená cena predsedu Matice slovenskej za prezentáciu slovenského umenia doma i v zahraničí

22. januára

– pred stotridsiatimi rokmi zomrel pedagóg a spisovateľ štúrovec August Horislav Škultéty (1819 – 1892); vydával zábavný časopis pre deti Zornička, ktorý sa stal vzorom slovenskej poézie pre deti

25. januára

– pred päťdesiatimi piatimi rokmi sa narodila fitneska Zora Czoborová (1967); majsterka sveta v aerobiku 1994 v Pretórii, cvičiteľka, propagátorka zdravého životného štýlu

Ľudovít KUSAL

Dvojtýždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., IČO 00 179 027, IČO 36 418 404. Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupca šéfredaktora Emil SEMANCO. Sídlo: P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 38 12 838, 38 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filiálna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Administrácia: Matica slovenská, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 38 12 838, 38 12 811. Tlač Neografia, a. s., Martin.. Rozširuje Slovenská pošta, a. s., Mediaprint Kapa a redakcia.. Redakčná rada: Marián Gešper, Marek Hanuska, Veronika Grznárová, Ján Jankovič, Viliam Komora, Ján Seman, Peter Štrelinger. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače,Uzbecká 4, P. O. BOX 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk. Ročné predplatné 20 €, v ČR 20 € + 35 € poštovné, Európa 67 €, ostatný svet 88 USD. Neobjednané rukopisy a fotografi e nevraciame. MIČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.